

FORMINGS
VEILEDER
FOR
**LARVIK
SENTRUM**

"First we shape our buildings, then they shape us"

Winston Churchill

HVORDAN BRUKE FORMINGSVEILEDEREN

Formingsveilederen er delt opp i seks deler som kan leses hver for seg, men som likevel understøtter og utdyper hverandre. **Første del** omfatter de formelle forutsetninger, det vil si de føringer som ligger til grunn for arbeidet, politisk forankring og geografisk planavgrensning. I **andre del** gjennomgås de forskjellige temaer som er viktige i forbindelse med utforming av et byrom. Denne delen er en slags "byromsingrediensliste" som går i dybden uten å være spesifikk for sentrum og kan brukes som grunnlag for andre formingsveiledere i kommunen. **Tredje del** tar for seg Larvik sentrum spesielt med en gjennomgang av hovedstrategier og temastrategier for dette området. Her finner du konkrete forslag til utforming av alle byrom innenfor planavgrensningen, med en kort beskrivelse av de historiske forutsetninger, dagens situasjon og fremtidens utforming gjennom planskisse og prinsippsnitt. I **fjerde del** finner du et vedlikeholdsprogram for sentrum og en oversikt over forslag til oppfølgende oppgaver. I tillegg vil du her kunne lese litt mer om hvordan byen kan fungere bedre til de ulike årstider og et inspirerende eksempel på hvordan man med enkle grep kan skape nye, spennende byrom. **Femte del** er en kortfattet oversikt over ulike arkitektoniske stilepoker fra barokken til modernismen. Her kan du få en liten smakebit på hvordan arkitekturen alltid speiler den tiden og det samfunnet den er en del av og derfor er en viktig del av vår kulturhistorie. I **sjette del** finner du en oversikt over de kilder vi har benyttet oss av i arbeidet med formingsveilederen. Denne listen kan også brukes til å finne mer informasjon om de emner eller temaer du har lyst til å fordype deg i.

Tanken er at veilederen skal brukes aktivt som et utgangspunkt for en konstruktiv og engasjert debatt om byutvikling i Larvik.

Med ønske om god lesning,

Larvik kommune

INN H O L D

I I N N L E D N I N G

6	Hva er en formingsveileder?
6	Formål
6	Organisering
7	Formingsveilederens avgrensning
8	Føringer (universell utforming og helse i plan)
11	Forankring
12	Stedskvalitet
14	Larviks historie

II T E M A E R

18	Byromsfunksjon
20	Arkitektur
24	Bygulv
26	Bymøbler
28	Vegetasjon
30	Belysning
32	Enkeltelement
34	Kunst i det offentlige rom
36	Skilt / reklame

III B Y R O M L A R V I K S E N T R U M

40	Visjon
41	Hovedstrategi
42	Temastrategi for Larvik sentrum
64	Registrerings- og analysekart
70	B Y R O M
72	Torg / park
74	Torget
80	Lilletorget
84	Bøkkerfjellet
88	Gågater
90	Sigurds gate
96	Oskars gate
102	Øvre Torggate
108	Bredochs gate
114	Feyers gate

120	Kollektiv-T
122	Jegersborggata + deler av Nansetgata

126	Hovedakser
128	Prinsegata
134	Nansetgata
140	Kongegata

146	Fjordbygater
148	Fjellveien
152	Berggata
156	Brannvaktsgate
160	Nedre Torggate
164	Romberggata

168	Smale fjordbygater
170	Bøkkerbakken
174	Linaaes gate
178	Schultzes gate

182	Bygater
184	Sverres gate
188	Olavs gate
192	Nygata
196	Haralds gate (deler)

IV APPENDIKS

202	Årstidsvariasjoner
204	Vedlikeholdsprogram
206	Inspirerende byromsprosjekter
210	Forslag til oppfølgende arbeider

212 V STILEPOKER

222 VI KILDEHENVISNINGER

HVA ER EN FORMINGSVEILEDER?

En formingsveileder er et plandokument som skal gi føringer for den videre utvikling av det offentlige byrom innenfor et avgrenset område. Med byrom menes i denne sammenheng det rom som oppstår mellom de bebygde arealer i en by.

Denne formingsveilederen tar for seg et avgrenset område i Larvik sentrum (se kart).

FORMÅL

Formålet med formingsveilederen er å sikre kvalitet og helhetlig utforming av byrommet, med vekt på estetiske kvaliteter og god byggeskikk i den videre utvikling av byen. Gjennom å vise til prinsipper for utforming av gater, plasser, grønnstruktur og bymøblering, er ønsket å oppnå variasjon innenfor en helhet, samtidig som man sikrer tilgjengelighet for alle gjennom universell utforming. Formingsveilederen skal være retningsgivende for tiltakshavere, gårdeiere, arkitekter, saksbehandlere, politikere og andre som på den ene eller andre måte er involvert i byens fremtid. Målet er å inspirere alle parter til en felles visjon for den fremtidige byutvikling i Larvik.

ORGANISERING

Arbeidet med formingsveilederen er organisert gjennom en styringsgruppe, en arbeidsgruppe og en referansegruppe. Dokumentet er utarbeidet av prosjektleder Trine Flesche (landskapsarkitekt, Arealplanseksjonen) og prosjektmedarbeider Iselin Ekman (sivilarkitekt, Arealplanseksjonen)

- Styringsgruppe: Assisterende rådmann, enhetsleder Plan, byggesak og geodata (PLBG), enhetsleder Kommunalteknikk (KMT) og plansjef Arealplanseksjonen
- Arbeidsgruppe: Representanter fra Kommunalteknikk (2), Arealplanseksjonen (2), og Byggesak (1)
- Referansegruppe: Birgitte Gulla Løken (Larvik By AS), Jan Erik Waale (Larvik By's Vel – Larvik sentrum), Tore Hansen (Larvik Næringsforening), Aina Aske (Vestfoldmuséene), Øyvind Beyer (Norske Arkitekters Landsforbund) og Maria Ryan (Vestfold billedkunstnere og Kunsthåndverkere)

I tillegg er det sikret bred medvirkning ved å innhente annen kompetanse gjennom andre fagfelt, organisasjoner, råd og enkeltpersoner underveis i arbeidet.

FORMINGSVEILEDERENS AVGRENSNING

F Ø R I N G E R

De overordnede føringer for utarbeidelsen av en formingsveileder for Larvik sentrum finnes i handlingsprogrammet i Kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020, punkt 4.1 "Fjordbyen Larvik":

"Fram mot 2020 forsterkes Larviks attraktivitet med et vakkert, moderne og pulserende bysentrum. Sentrum strekker seg fra det historiske sentrum naturlig mot fjorden via handelsområder og møteplasser. Det historiske sentrum utgjør fortsatt byens handelssenter og har naturlige forbindelseslinjer ned mot fjorden. Indre havn preges av åpne, innbydende områder som vitaliseres av omkringliggende byfunksjoner. I områdene rundt finnes kulturarenaer, kulturnæring, attraktive arealer for høyere utdanning, bibliotek, service- og kontorarealer, hoteller, serveringssteder, fisketorg, småbåthavn, rekreasjonsområder til lands og til vanns, samt maritim historie. Larvik har åpnet seg mot fjorden og samlet byfunksjonene innenfor et konsentrert og helhetlig utformet område som er tilgjengelig og til glede for alle - året rundt. Fjordbyvisjonen er realisert"

Følgende punkter er målsettinger og hovedgrep i Kommunedelplanen for Larvik by 2006-2018:

- Bærekraftige prinsipper skal være styrende for utviklingen av byen
- Naturkvalitetene og topografiske særpreg skal sikres og fremheves i bybildet
- Kulturarven skal sikres og brukes som ressurs i videreutviklingen av byen
- Byen skal ha et tydelig definert handelssentrum
- Et mangfoldig byliv skal skapes gjennom gode og tydelige møteplasser
- Barn og unge skal ha trygghet og utfordringer i byen
- Gode begrunnede valg i estetikk og byggeskikk skal være retningsgivende for all formgivning av byen
- Funksjonelle trafikkløsninger skal utvikles ut fra hensynet til et godt bymiljø
- Larvik by skal være et samfunn som fremmer helse
- Byens identitet skal styrkes gjennom allmenn tilgjengelighet til sjøfronten
- Det skal stimuleres til ulike former for næringsaktivitet, herunder samspill mellom kultur og næring

Folkehelseperspektivet og universell utforming danner bakteppet for all kommunal planlegging.

Folkehelse

I Kommuneplanens samfunnsdel står det følgende: "Larvik har gode aktivitetsmuligheter og møteplasser for alle." Folkehelse defineres som befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i en befolkning (Helsedirektoratet 2010). På samme måte som helse er en ressurs for den enkelte, er folkehelse en ressurs for samfunnet som helhet.

Noen av kjernetrekkene ved folkehelsearbeid er at:

- det er en samfunnsoppgave
 - det er befolkningsrettet
 - det utøves gjennom å svekke faktorer som medfører helserisiko og å styrke faktorer som bidrar til bedre helse
- (Jfr. Regional plan for folkehelse i Vestfold 2011).

Folkehelse er et vidt begrep som dekker de fleste av livets aspekter. Folkehelse handler om å unngå sykdommer når vi vet hvordan, at vi føler vi mester hverdagen og at vi lever et meningsfullt liv. Levevaner, fysisk miljø og psykososialt miljø vil alle påvirke vår helse og vår trivsel. Siden det aller meste som har innvirkning på vår helse ligger utenfor helsesektoren, må fokuset ligge på forebyggende arbeid. Hittil har dette vært individrettet, det vil si at hvert menneske selv må ta ansvar for sin egen helse. I den senere tid har derimot vært en tendens til å fokusere på de strukturelle forholdene i samfunnet som helhet. Det kan omhandle alt fra overordnet planlegging, tilgang til grønne områder eller hvordan vi utformer omgivelsene våre. Forskning viser at tilgang på naturelementer øker menneskenes trivsel og livskvalitet. Det kan både være i form av utsikt til natur og grønne områder i nærmiljøet. Også områder som sjelden blir besøkt blir betegnet som steder med stor verdi, i kraft av at det er mulig å oppsøke dem. Samtidig ser man en klar sammenheng mellom tilgangen til grøntområder, både i størrelse og kvalitet, og den sosioøkonomiske status og kulturelle bakgrunn. Et annet aspekt er økt fortetting i bomiljø. Uten en helhetlig oversiktsplanlegging kan dette føre til at områder for plasskrevende lek for barn går tapt, noe som igjen har innvirkning på helseaspektet. Hvordan vi utformer våre omgivelser har også innvirkning på folkehelsen. Mørke blindgater skaper utrygge situasjoner, mens steder som legger til rette for gjennomstrømming av mange mennesker, oppleves som trygge å ferdes i.

Strategiene i formingsveilederen vil på ulike måter bygge opp under folkehelsearbeidet og målet om at kommunen skal være et trygt samfunn som fremmer helse. I den sammenheng er det viktig å bygge opp et miljø hvor vi føles oss trygge, hvor vi kjenner vår egen historie og føler en felles stolthet for byen. Vi trenger omgivelser som legger til rette for aktivitet. Dette innebærer en by hvor det er lett å bevege seg, men også et sted hvor det er lett å treffe andre mennesker.

Universell utforming

Universell utforming defineres av Miljøverndepartementet som “en strategi for planlegging og utforming av produkter og omgivelser for å oppnå et inkluderende samfunn med full likestilling og deltakelse for alle”. Det betyr at produkter, byggverk og uteområder som er i alminnelig bruk skal utformes slik at alle mennesker skal kunne bruke dem på en likestilt måte så langt det er mulig, uten spesielle tilpasninger eller hjelpemidler. Mens man tidligere arbeidet ut fra ideen om at tilgjengelighet for funksjonshemmede kan oppnås gjennom spesielle løsninger, forutsetter universell utforming at hovedløsningen skal imøtekomme alle brukerbehov. Som grunnleggende premiss for samtlige prosjekter i kommunen fremover vil dette kunne gi spennende estetiske løsninger forutsatt at det kommer inn tidlig i prosessen. Universell utforming er derfor utgangspunktet for alle temaer som behandles i denne formingsveilederen.

Universell utforming skal være hovedløsningen, ikke nødløsningen.

Å tilrettelegge nye områder slik at alle, og spesielt utsatte brukergrupper, kan bruke dem, vurderes som et overordnet mål. I tillegg til funksjonshemmede, har småbarn og eldre behov som bør allmenngjøres. Listen nedenfor gir en oversikt over de vanligste elementene utendørs som bør sjekkes for å sikre universell utforming:

- Bevegelseshemning
- Orienteringshemning (syns- og hørselshemning)
- Miljøhemning (astma og allergi)
- Overflate på markdekket
- Sprang/trinn/trapper
- Plassforhold
- Stigninger
- Parkeringsplasser
- Annet fastmontert utstyr
- Løst utstyr
- Logisk plassering av informasjon
- Taktile, visuelle markeringer
- Ledelinjer
- Forholdet mellom tekst og avstand
- Tekst i relieff eller kontrast
- Belysningskvalitet og -styrke
- Akustikk
- Installasjoner/lydkvalitet: Teleslynge
- Beplantning
- Forurensningskilder
- Luftdrenering/utlufting
- Lukt
- Gass/røyk

Universell utforming er en strategi for å sikre at flest mulig kan klare seg selv lengst mulig uten behov for ekstra tilrettelegging. Det er en strategi for å gjøre hverdagen enklere for alle med funksjonsnedsettelse, men også for alle andre som midlertidig eller permanent møter uoverstigelige hindre i dagliglivet. Universell utforming er derfor en viktig strategi for å møte eldrebølgen. Kommunene har følgelig en sterk egeninteresse i å satse på universell utforming.

Et viktig tiltak er å få på plass et enkelt og funksjonelt kvalitetssystem som viser hvem som er de ansvarlige og hvilke punkter i prosessen som skal sjekkes med hensyn til universell utforming. Kunnskapen kan lett smuldre bort dersom den blir for personavhengig, og det er derfor viktig å etablere gode verktøy og rutiner for styring av prosessene slik at dette aspektet ivaretas på best mulig måte i alle ledd i byutviklingen.

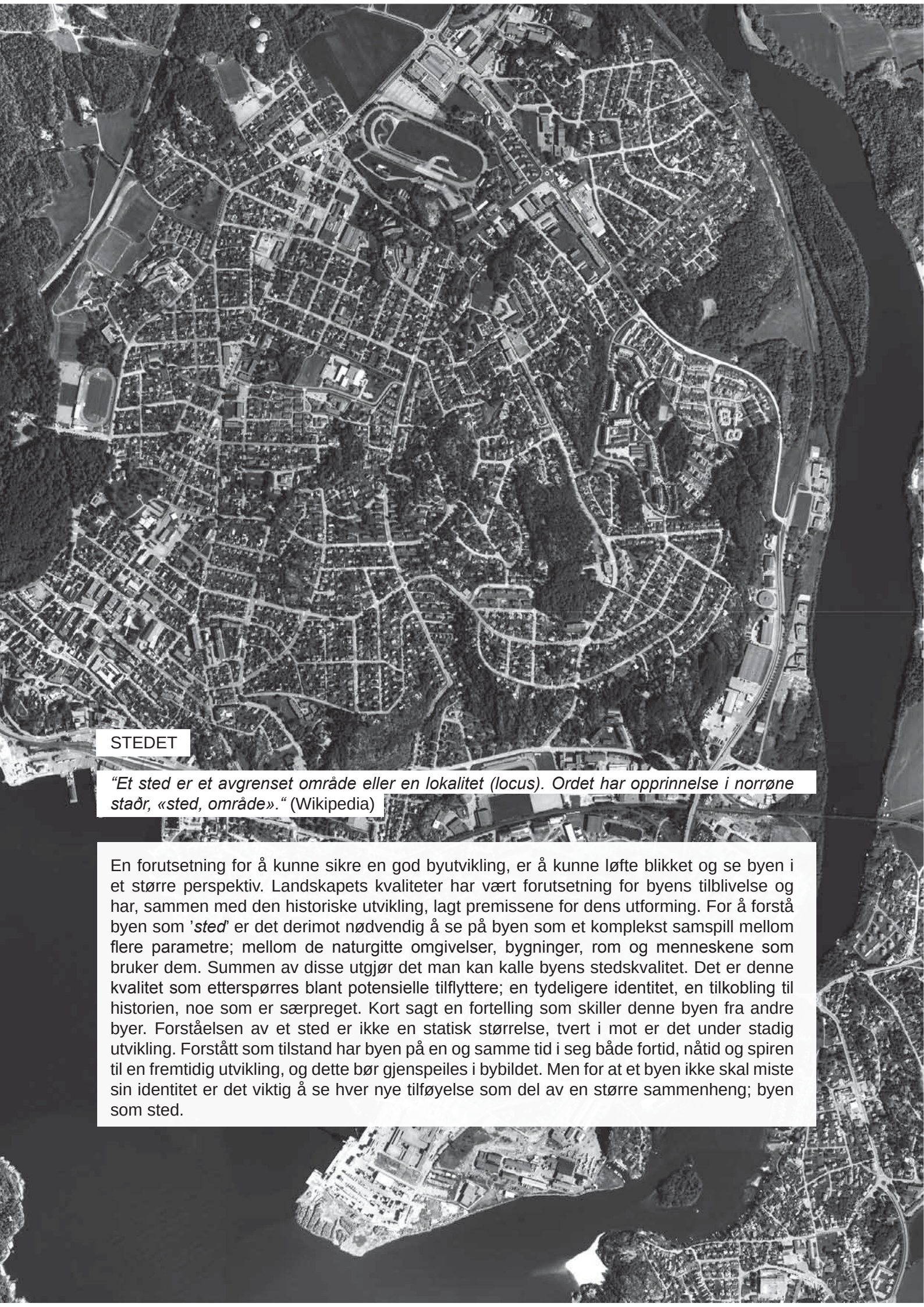
FORANKRING

- Kommunedelplan for Larvik by 2006-2018, handlingsprogram:
Punkt 4.1: Utarbeide formingsveileder "Byrom og bebyggelse" for Sentrum/Steinane, Langestrand og Torstrand
- Strategidokumentet for Larvik kommune 2011-2014:
Kommunestyrets vedtatte resultatmål for året 2011; Resultatmål 11 under samfunnsutvikling; "Formingsveileder for Larvik by er vedtatt".
- KST-106/11 Vedtak:
Kommunestyret tar vedlagte Formingsveileder for Larvik sentrum, datert 02.09.2011 til etterretning. Formingsveilederen viser retning for den videre utviklingen av Larvik sentrum, og skal legges til grunn i alle diskusjoner som omhandler utviklingsprosjekter i sentrum.

Eventuelle kosmetiske feil/forbedringer i tekst eller bilde, kan rettes opp av administrasjonen i etterkant av dette vedtaket.

An aerial photograph of a city, likely Oslo, showing a dense urban area with a river (Akerelva) on the right and a large stadium (Ullevoll Stadion) in the upper left. The city is surrounded by forested hills.

STEDET

"Et sted er et avgrenset område eller en lokalitet (locus). Ordet har opprinnelse i norrøne staðr, «sted, område»." (Wikipedia)

En forutsetning for å kunne sikre en god byutvikling, er å kunne løfte blikket og se byen i et større perspektiv. Landskapets kvaliteter har vært forutsetning for byens tilblivelse og har, sammen med den historiske utvikling, lagt premissene for dens utforming. For å forstå byen som '*sted*' er det derimot nødvendig å se på byen som et komplekst samspill mellom flere parametre; mellom de naturgitte omgivelser, bygninger, rom og menneskene som bruker dem. Summen av disse utgjør det man kan kalle byens steds kvalitet. Det er denne kvalitet som etterspørres blant potensielle tilflyttere; en tydeligere identitet, en tilkobling til historien, noe som er særpreget. Kort sagt en fortelling som skiller denne byen fra andre byer. Forståelsen av et sted er ikke en statisk størrelse, tvert i mot er det under stadig utvikling. Forstått som tilstand har byen på en og samme tid i seg både fortid, nåtid og spiren til en fremtidig utvikling, og dette bør gjenspeiles i bybildet. Men for at et byen ikke skal miste sin identitet er det viktig å se hver nye tilføyelse som del av en større sammenheng; byen som sted.

LARVIKS HISTORIE

Larvik 1820

Larvik vokste frem på gården Nansets grunn, helt nede ved fjordkanten med Bøkkerfjellet i vest og Tollerodden i øst. Omkring år 1600 bodde ca 100 mennesker på strandstedet. I 1623 var antallet økt til omtrent 200. Aktiviteten i Hammerdalen startet en industritradisjon som varte helt frem til i dag. Veksten innenfor tidlig industriell virksomhet og borgelige næringer førte til at Larvik fikk status som ladested under Tønsberg i 1655. Innbyggerantallet antas da å ha vært mellom 600 og 700. Seks år senere, i 1671, ble Laurvig grevskap opprettet og ladestedet fikk fulle kjøpstadsrettigheter. Larvik ble residensby for stattholderen i Norge, Frederik Gyldenløve. Utover byens avgrensning hadde borgerne ikke lov til å bo og drive handel. Et viktig resultat av denne nye status for Larvik var byggingen av den grevlige residens med et stort hageanlegg og allé ned mot sjøen. I 1677 ble byens kirke på Tollerodden innviet.

Byens viktigste gate, Storgata, fulgte fjordens naturlige bue fra Bøkkerfjellet til Tollerodden med bryggeanlegget. En smal bakgate (nåværende Prinsegata) etablerte seg ganske raskt bakenfor Storgaten, med en langstrakt torgdannelse som avslutning. Det bratte terrenget opp fra fjorden ble gjennombrutt av smale streder i en vifteform, som forbandt sjøsiden med bakenforliggende bebyggelse og aktiviteter. Langestrand, verksarbeidernes bydel og Torstrand, øst for Tollerodden, vokste frem samtidig med hovedbyen. I områdene rundt hovedløpene for ferdsel, for eksempel det bratte terrenget mellom Storgaten og Torget, vokste det frem en uregelmessig bebyggelse.

Omkring år 1700 var innbyggertallet mellom 1200 og 1400. Innenfor grensene av "det rette Laurvig" bodde de grevelige embetsmenn og borgerne. Byen vokste først og fremst i forstedene. Her bodde arbeidere på jernverket, sagbruket og annen fremvoksende industri, sjøfolk og dagarbeidere. Torstrand og Langestrand ble kalt for de "frie grunder". Her var det ikke lov å drive handel, men til gjengjeld slapp innbyggerne å betale skatt. Forbudet ble til stadighet brutt, fordi mulighetene for kjøp og salg, vertshusvirksomhet og annen borgelig næring var gode. En grenseregulering i 1747 utvidet hovedbyen mot nord, men heller ikke dette medførte stabile forhold. Situasjonen omkring 1814 var formelt sett uforandret med hensyn til byens grenser, men Torstrand og Vestre Halsen ble da regnet for "underliggende" Larvik. Først i 1821 ble Langestrand innlemmet.

To forhold i 1880-årene fikk stekt innvirkning på byens utseende. Det ene var jernbanebyggingen. Grevskapsbanen åpnet i 1881. Frem til da hadde Storgata vært byens fornemste gate, med herskapelige privatboliger, kontorer for embetsmenn og betydelige firmaer og festlokaler. Jernbaneanlegget gjorde ende på den "aristokratiske idyllen". Det andre forholdet var gjenoppbyggingen etter bybrannene i 1884 som tok med seg øvre del av Kongegata og området rundt Torget. En ny brann i 1902 rev med seg 170 eiendommer i området mellom Møllegata, Bøkeskogen, Øvre Torggate, brannstasjonen og Bøkkerfjellet. Den nye bebyggelsen var i mur til erstatning for de tradisjonelle trehusene.

Industrien konsentrerte sin virksomhet til Hammerdalen. Handels- og engrosvirksomhet var konsentrert til Kongegata, Nansetgata og området rundt Torget. Både på Langestrand og Torstrand var det en flora av småbutikker.

I Larvik, som i de fleste andre norske byer, hadde man i årene etter 1945 et sterkt ønske om å tilrettelegge de fysiske omgivelsene slik at flere mennesker kunne bo i byen og flere arbeidsplasser, fortrinnsvis industri, kunne etableres. I byplanen fra 1951 var dette ensbetydende med å legge til rette for trafikk, rette ut og utvide veier og gater, samt sanere eldre bebyggelse og erstatte den med moderne murbebyggelse. Som en følge av dette måtte mye av den eldre trehusbebyggelse "gå fløyten" som det het i avisomtalen av byplanen. Det gamle fergeleiet, bryggerikvartalet, mye av bebyggelsen i Prinsegata, Torstrand og Langestrand skulle fjernes slik at den nye byen kunne utvikle seg. Mange tiltak ble gjennomført, andre fikk utestå. Men problemstillingen, der avveielser står mellom hva som skal bevares og hva som kan fjernes, er fortsatt aktuell den dag i dag. Larvik er endret og endrer seg stadig. Sporene fra residensbyen er fremdeles til stede for den som vil se og oppleve, industribyens mest markante avtrykk er allerede i ferd med å viskes ut.

(Kilde: *Kommundelplanen for Larvik by*, 2006-2018)

DEL II
TEMAER

BYROMSFUNKSJONER

Torget

I de aller fleste byer verden over finner man et torg. Som byrom har torget alltid hatt en særstilling i byen med sin åpenhet og sentrale plassering. Tradisjonelt fungerte det som handelssted hvor bønder og fiskere solgte sine varer til byens borgere. I senere tid har torget i flere norske byer mistet denne funksjonen, men beholdt sin viktighet som sosialt samlingssted. Torget er ikke minst et sted der makten vises og konstitueres. Kirke, rådhus og andre administrative funksjoner ligger tradisjonelt her.

Møteplasser

Det finnes ulike brukergrupper i byen, som lokale handlende, utenbyshandlende, turister, barn- og unge, hjemmевærende med eller uten småbarn, pensjonister og innflyttere som bruker byen på forskjellig måte. Noen har kun nødvendig ærend for å gå på jobb eller handle, noen bruker byen i rekreasjonssammenheng og andre bruker byen som en sosial arena for å møte mennesker. Det kan også være en kombinasjon av ulike bruksområder. En svært viktig del av strategien for å styrke et sentrum er å tilrettelegge for nye, og ivareta eksisterende møteplasser i byen. I denne sammengeng er det spesielt viktig å ta hensyn til barn og unge. Det er her byens borgere kan møtes på likeverdige premisser og komme i dialog på tvers av sosiale og kulturelle forskjeller (uformelle møteplasser). Ofte er det nødvendig å tenke disse stedene inn allerede på planleggingsstadiet. Møteplasser kan også være steder i byen hvor det er tydelig tilrettelagt for opphold på visse premisser og/eller i visse tidsperioder (formelle møteplasser), for eksempel i forbindelse med uteservering. Torget er sentrums fremste formelle møteplass i offisielle anledninger, men er også viktig som uformell møteplass til daglig.

Gater

En by bør bestå av en gjennomtenkt balanse mellom kjørevei og gågater. Etter krigen var bilen det primære planleggingsparameter, med det resultat at fotgjengerne ble nedprioritert. I dag er situasjonen en annen, og en viktig forutsetning for å etablere et velfungerende bysenter, er å tilrettelegge for flere gode gågater i tilknytning til sentrum.

Smug og bakgårder

Et smug er en smal snarvei gjennom et kvartal hvor man beveger seg på tvers av gateløpets tydelig definerte struktur. I motsetning til andre mer oversiktlige byrom, innbyr disse snirklete passasjene til utforskning, oppdagelse og uventede opplevelser i byen.

Grønnstruktur

Tilstrekkelig og gode grøntarealer i og i tilknytning til byen er et grunnleggende premiss for å skape gode levekår. Samtidig som det er med på å forsterke følelsen av opplevelse og variasjon i bybildet, skaper det også sammenheng mellom naturgitte og menneskeskapte former der byen møter det omkringliggende landskap. Grønnstruktur, som definert i Kommunedelplanen, omfatter både "grønne" og "blå" områder. Begrepet dekker både natur- og kulturlandskapet og innebærer derfor både skolegårder, kirkegårder, idrettsanlegg, så vel som løkker, parker, hager, turveier, bekker, elver og sjø-/fjordområder. Grønnstrukturen skaper sammenheng på tvers av byen, myker opp gateløp, understreker hovedfartsårer, fremhever visuelle akser, øker byrommets estetiske kvaliteter og bedrer byens luftkvalitet.

Aktivitetsområder

Det er viktig å tilrettelegge for ulike typer fysisk aktivitet i byrommet, med et hovedfokus på barn og unge, men også hensynet til andre aldersgrupper bør ivaretas. Innbakt i begrepet aktivitetsområder ligger tydelig definerte funksjoner som f.eks lekeplasser, men det kan også integreres mer subtilt i byrommet som en del av utsmykning eller dekorative vannelementer.

Den klassiske torgplassen er åpen og stor uten at den menneskelige skala går tapt. Piazza del Campo i Siena, Italia. Foto: Flickr

Gode møteplasser i en by er et sted hvor man kan oppholde seg på likeverdige premisser uten spesielle forutsetninger. Capital Plaza, New York.

Bil ble erstattet med mennesker og gatelivet blomstret opp. Strøget, København. Foto: Flickr

Gjenbruk av gammel by. Fem bakgårder i Skien fikk nytt liv gjennom prosjektet "Mosaikk"

Vann i byen kan ha både estetisk, sosial og aktivitetsskapende verdi. Foto: Flickr

ARKITEKTUR

Flere faktorer er avgjørende for hvordan en bys bebyggelsesstruktur formes; landskapets utforming, industrielle og økonomiske forutsetninger, skiftende stilepoker og lokal byggeskikk setter tydelige spor i bebyggelsens utvikling og fysiske utforming. Dette er faktorer som hver og en bidrar til å gi byen særpreg.

Når man skal vurdere et nytt bygg i byen, er det derfor viktig å se på prosjektet ut fra tre perspektiver slik at byen som helhet er med i vurderingen:

Den store målestokk (Arealplanen):

Avgrensning mot landskapet, senterstruktur, gatenett, trafikkavvikling og miljøhensyn

Den mellomstore målestokk (Reguleringsplaner):

Kvartalet, bygningene, høydene, fasadene, gateløpene, torgene og parkene

Den lille målestokk (Byggesaken – utformingen):

Detaljene i gaterommet og bygningen, materialvalg, belysning, farger.

Følgende elementer er viktige for det estetiske uttrykket ved en bygning:

- **Volum**

Bygningens volum bestemmes av dens høyde, bredde og lengde. En bygning kan ha hovedvolumer og underordnede bivolumer. I tillegg til bygningens plassering på tomten, bestemmer volumoppbyggingen i stor grad både det visuelle samspillet med omgivelsene og bygningens egen estetiske verdi. I en by er bygningen en del av noe som er mye større enn den enkelte eiendomsrettighet eller ønske om profitt. Bygningen skal først og fremst være en del av byen. Måten den forholder seg til sine naboer på og måten den henvender seg til gaterommet på, er helt avgjørende for om den deltar og bidrar i bybildet eller ikke.

- **Fasader og tak**

Bygningskroppens utvendige vegger er et viktig element når bygninger formes. Fasadene bygges opp av tette og åpne flater. Samspillet og rytmen mellom disse, materialbruk og relieffvirkning gir bygningen egenart. Fasaden gir budskap om bygningens innhold, åpenhet, lukkethet og samspill med omgivelsene. Takets form, sammenføyning med fasadene og materialbruk glemmes lett, selv om taket ofte utgjør byggets femte fasade. Gesimsens utforming og markering i forhold til fasaden er også et viktig element på bygningen.

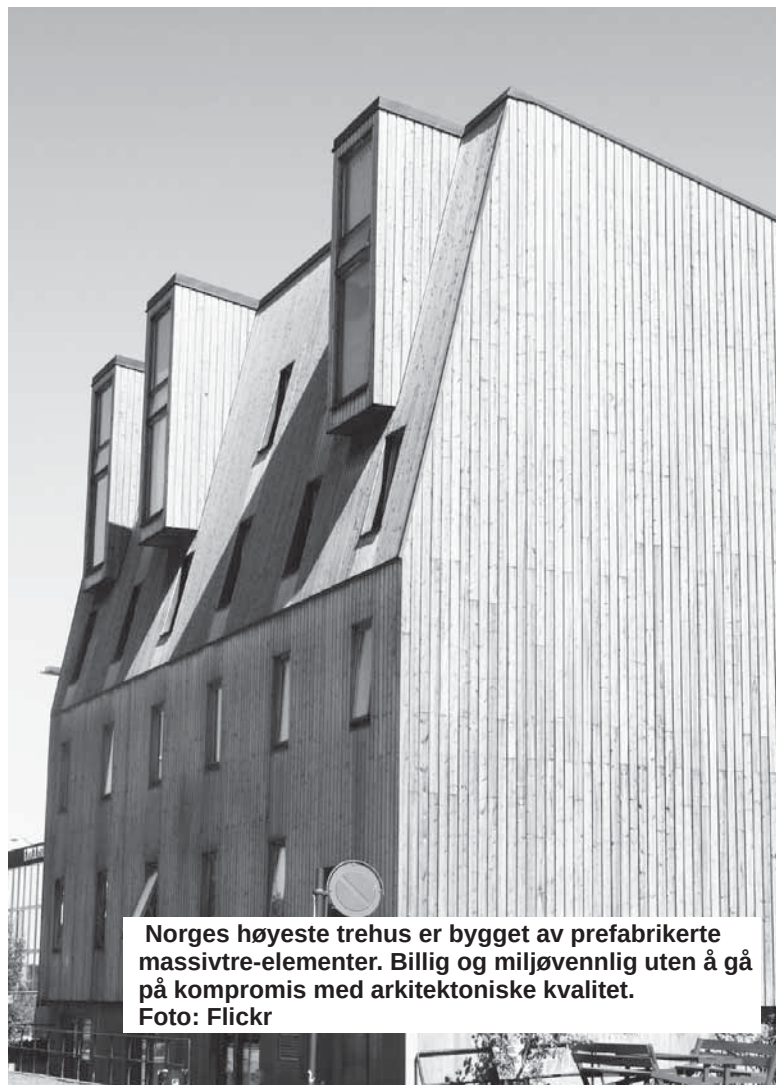
- **Materialer og farger**

Materialbruken påvirker byggets visuelle karakter betydelig. Ved hjelp av materialer kan fasaden få et tungt og solid uttrykk eller en lettere, mer gjennomsliktig karakter. Måten materialene er satt sammen på, og den håndverksmessige utførelsen er også viktig. Farger innvirker på byggverkets visuelle letthet eller tyngde, og bruken av farger kan bidra til å variere eller binde sammen bebyggelse.

(Kilde: *Estetikk i plan- og byggesaker*, Miljøverndepartementet 1997)

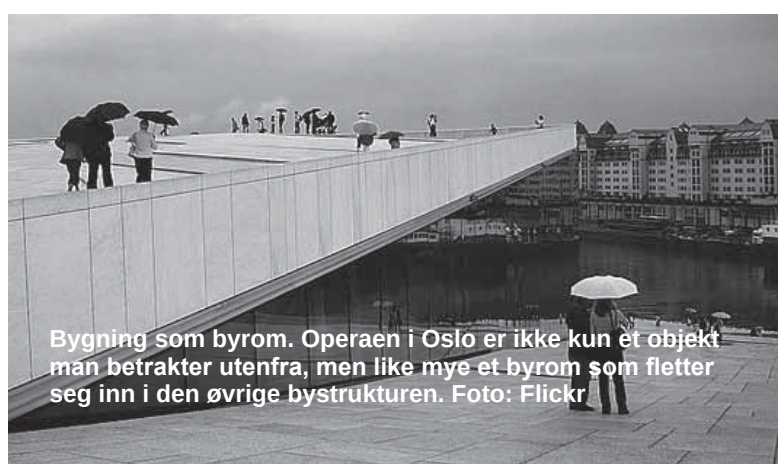
God arkitektur spiller opp mot sine omgivelser slik at man ser dem på en ny måte.
Norsk Bremuseum tegnet av Sverre Fehn. Foto: Flickr

Norges høyeste trehus er bygget av prefabrikerte massivtre-elementer. Billig og miljøvennlig uten å gå på kompromis med arkitektoniske kvalitet.
Foto: Flickr

Fasaden som fortelling. Bygningens funksjon gjenspeiles i fasadens utforming. Jødisk musum i Berlin. Foto: Flickr

Bygning som byrom. Operaen i Oslo er ikke kun et objekt man betrakter utenfra, men like mye et byrom som fletter seg inn i den øvrige bystrukturen. Foto: Flickr

De foregående punkter beskriver bygningens kvaliteter som form. Men i bysammenheng er det av like stor betydning hvordan bygningen interagerer med gaterommet utenfor. Mennesket er byens største attraksjon, og arkitekturen må bygge opp under dette slik at byen blir et sted som inviterer til opphold. I Jan Gehls bok "Byer for mennesker" (Bogverket, 2010) beskriver han viktigheten av "at åpne mellom by og bygning, så livet i bygninger og byrum kan virke sammen". Det er her den visuelle kontakt mellom ute og inne oppstår og hvor de tilfeldige møter og små samtaler i døråpningen kan finne sted. Hvordan bygningen første etasje utformes, er derfor av største betydning for byens attraktivitet og funksjonsevne. Lukkede fasader uten utveksling med gaterommet utenfor, gjør byrommet opplevelsesfattig og livløst. Motsatt skaper aktive, visuelt inviterende fasader med mange inngangspartier, attraktive byrom hvor mennesker kan møtes. I Gehls bok deles fasadene inn i fem kategorier, fra inaktiv til aktiv. Den aktive fasade består av små enheter, med 15-20 dører pr. 100 meter, få lukkede partier, en stor variasjon av funksjoner, gode detaljer, kvalitet i materialbruk og en overveiende vertikal fasadevirkning.

Bygninger med antikvarisk verdi

Bygninger med antikvarisk verdi er en viktig del av vår kulturarv og er med på å skape kontinuitet på tvers av ulike tidsepoker. Bygninger som er vurdert tilhørende denne kategorien, bør bevares og i utgangspunktet ikke rives. Ved utbedring og reparasjon bør bygningens karakter (form, materialbruk og detaljering) opprettholdes eller tilbakeføres til tidligere tilstand. Istandsetting og vedlikehold av bygg med antikvarisk verdi bør ha som utgangspunkt å bevare mest mulig av bygningens autenticitet. Dette kan forstås på to måter:

- Materiell autenticitet betyr å bevare mest mulig originalt materiale.
- Prosessuell autenticitet vil si bruk av nye materialer med original materialkvalitet og bruk av opprinnelige håndverksteknikker

Endringer på bygninger som er oppført før 1850, skal alltid vurderes av fylkeskommunen. Men også ved istandsetting av nyere bygg med antikvarisk verdi, bør faglig ekspertise benyttes.

Se punkt om *Kortfattet oversikt over stilepoker*, del V

For ytterligere informasjon om dette, se bestemmelser og utfyllende retningslinjer i Kommuneplanens arealdel 2010-2022

Variasjon innenfor en helhet, mange detaljer og god kontakt med gaterommet utenfor øker opplevelsesverdien i byen. Amsterdam. Foto: Flickr

Det gamle i det nye. En gammel industribygning i Madrid ble hulet ut innvendig og påbygget i høyden med fasade i cortenstål. Herzog & de Meuron. Foto: Flickr

Historie og nåtid flettes sammen i konstruksjonen. Hedmark Museum tegnet av Sverre Fehn. Foto: Flickr

BYGULV

Bygulvet har mange ulike funksjoner i en by, alt etter hvilket område og hvilken situasjon den skal understøtte. I hovedsak skiller man mellom kjørevei, gågate og torv/plass. I bysentret har forutsetningene endret seg de siste tiårene. Etter krigen var bilen det primære planleggingsparameter i de fleste norske byer, med det resultat at fotgjengerne ble nedprioritert i bybildet. Først etter at kjøpesentrene utenfor byen hadde overtatt store deler av byens handelsfunksjoner utover 80- og 90-tallet, ble man klar over at det var nødvendig å gjøre noen alvorlige grep hvis man skulle kunne redde bysentrene fra den sikre død. En særlig viktig erkjennelse i den sammenheng var forståelsen av at byen hadde endret funksjon fra være fornuftsbasert til å bli et sted hvor fornøyelsen og de lystbetonte handlinger stod i sentrum. En viktig endring ble derfor å tilrettelegge byen for fotgjengere gjennom å etablere flere attraktive gågater i tilknytning til sentrum. Dette vil også være et viktig element i den fremtidige byutvikling. Bygulvet spiller en sentral rolle i forbindelse med dette.

Bygulvet har to hovedfunksjoner:

- **Samlende**
Bygulvet kan være med på å binde byrommene sammen og skape kontinuitet på tvers av de ulike bydeler.
- **Diffrensierende**
Innenfor den overordnede helheten, skal bygulvet understøtte og tydeliggjøre de ulike funksjoner i byrommet for å sikre fremkommelighet og sikkerhet både for gående og kjørende, med utgangspunkt i kravene til universell utforming. I tillegg har det en informativ funksjon ved at det forteller noe om hva slags type byrom man befinner seg i. Både materialvalg og utforming er viktige i den forbindelse:

I kjøreveien deles bygulvet i to sjikt som adskiller kjørende og gående. Det øverste laget er gåplanet og definerer fortaus- og kvartalstrukturen. Det er her bygulvet møter bebyggelsen, og denne delen er ofte den mest bearbeidede rent materialmessig. Den andre delen er selve kjørebanelen og er som regel grovere både i materialer og utforming.

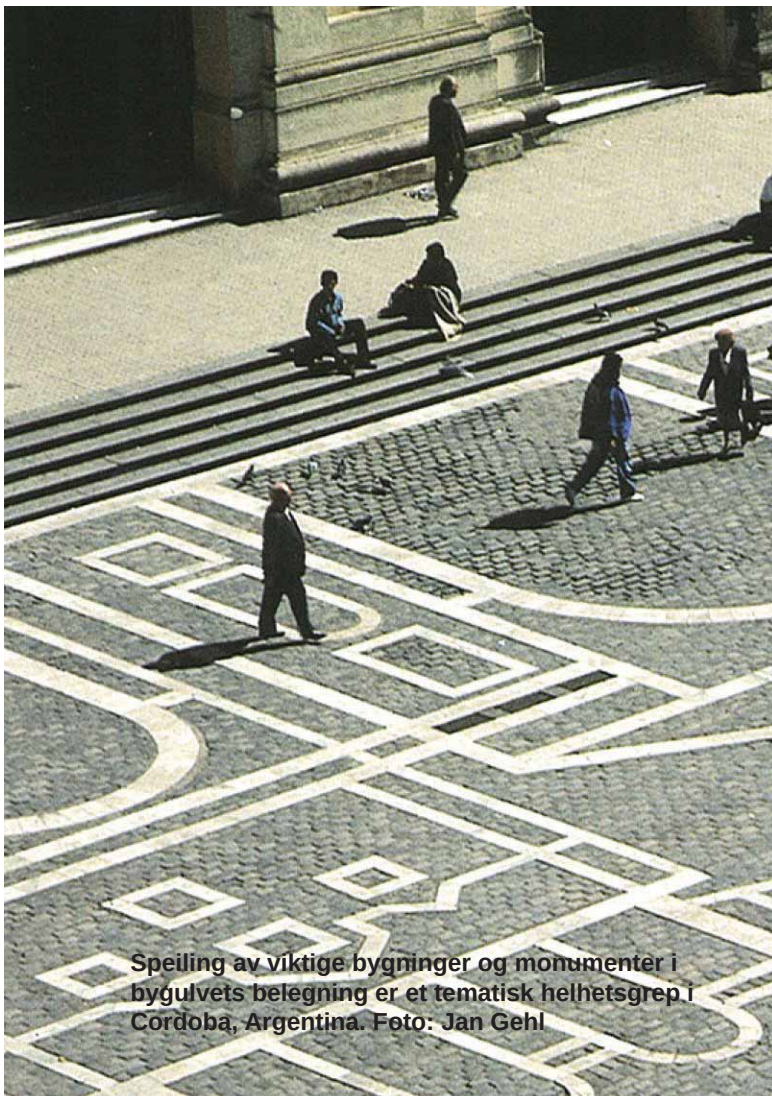
I gågaten er gulvet ofte en sammenhengende flate. Her skjer differensieringen først og fremst ved hjelp av soner markert med ulike belegningstyper. En gågate kan for eksempel bestå av en gangssone, en møbleringssone og en vrimlesone.

Torgetts gulv skiller seg ofte ut i forhold til utforming og materialvalg for å understreke byrommets særposisjon i byen.

Utover dette kan bygulvet fungere som "veiviser" ved at man innarbeider symboler eller tekst i belegningen, enten permanent eller midlertidig. Dette kan for eksempel brukes i forbindelse med et kulturminne, en viktig bygning, en begivenhet eller en spesiell naturattraksjon i tilknytning til byen.

Vann integrert i selve utformingen av bygulvet. Foto: Jan Gehl

Speiling av viktige bygninger og monumenter i bygulvets belegning er et tematisk helhetsgrep i Cordoba, Argentina. Foto: Jan Gehl

Bygulvet kan være et kunstverk i seg selv. Catanzaro, Italia. Foto: Jan Gehl

BYMØBLER

Byens møbler er nødvendige brukselementer i ethvert bylandskap og skal tilfredsstillе ulike praktiske behov samtidig som det skal ta hensyn til forskjellige brukergrupper. Et godt byrom behøver benker som innbyr til opphold, søppelkasser til å kaste avfall i, leskur som beskytter mot vær og vind og sykkelstativer som gjør det enkelt å bruke sykkel i byen. For å kunne oppnå dette er det nødvendig å stille krav til både utforming, plassering og vedlikehold.

- **Utforming**

Alle møbeltyper skal som hovedregel ha en god estetisk utforming utført i bestandige materialer med utgangspunkt i retningslinjer for universell utforming. Møblets utforming bør understøtte funksjonen slik at det er enkelt å bruke slik det er tiltenkt.

Bymøblenes utforming kan være med på å skape sammenheng og helhet i byrommet. Dette kan oppnås ved at de ulike typene får klare visuelle fellestrekk uavhengig om de har et historisk eller moderne uttrykk.

- **Plassering**

Plassering av bymøbler er først og fremst nødvendig å vurdere i forbindelse med kravet om universell utforming slik at det ikke er i konflikt med fremkommeligheten. I en gågate er det derfor viktig å etablere en tydelig møbleringssone slik at bymøbler ikke plasseres midt i ganglinjen.

Det kan også være viktig å tenke plassering i forhold til klimatiske forhold, slik at f.eks benker så langt som mulig plasseres hensiktsmessig i forhold til sol og skygge.

- **Vedlikehold**

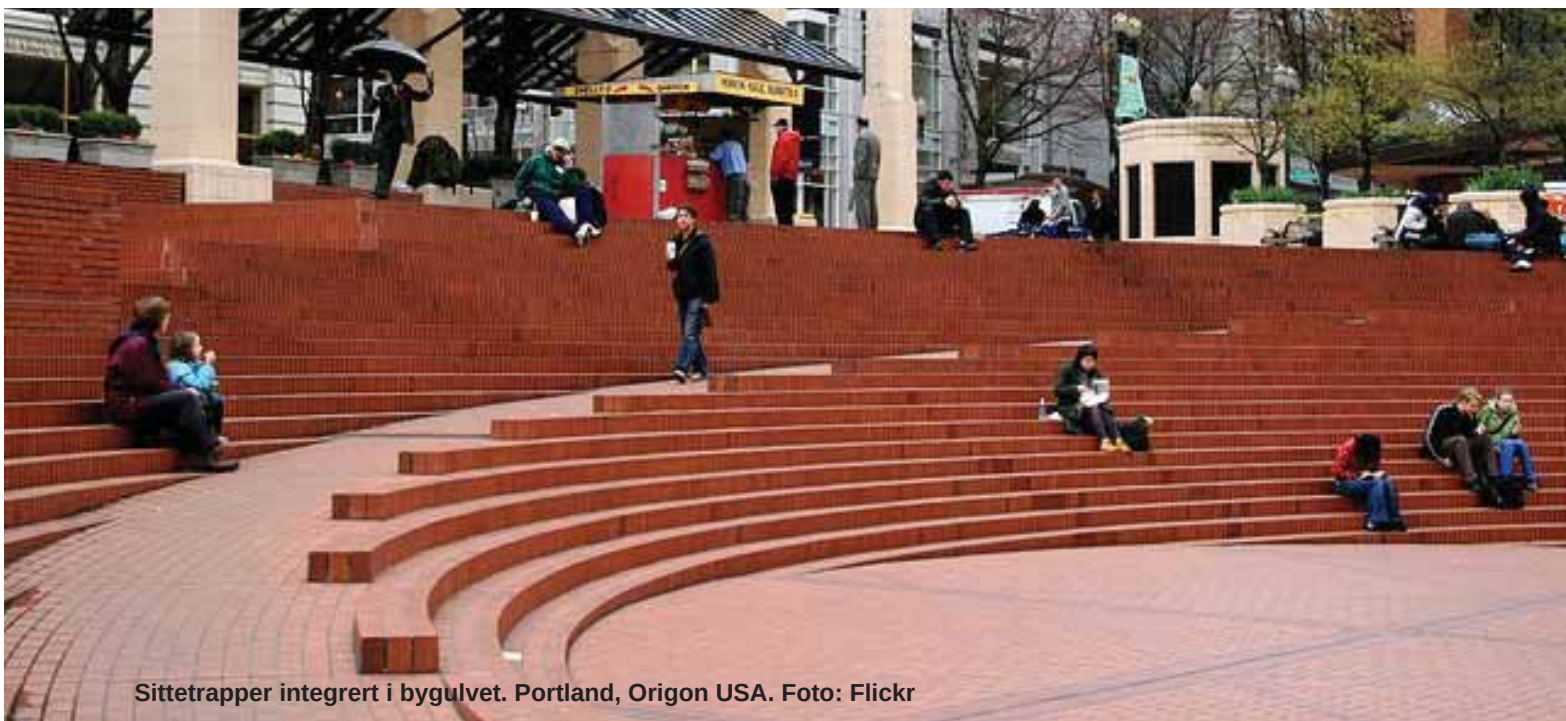
Vedlikehold er et symbol på offentlig ansvar og er med på å øke respekten for hvordan man bruker byrommet. Manglende vedlikehold har derfor betydning for byens omdømme både innad blant byens borgere og i forhold til byens renommé utad. Bymøblene er en viktig del av gatebildet og derfor også viktig å ta vare på.

Benker integrert i bygulvet. High Line, New York

Alene sammen. London. Foto: Flickr

Sittetrapper integrert i bygulvet. Portland, Origion USA. Foto: Flickr

Bymøbel med flerbruksfunksjon. Skien

Sitteskulptur Hafen City, Hamburg. Foto: Jan Gehl

VEGETASJON

Med vegetasjon menes bruk av ulike typer beplantning som trær, busker, blomster og gress. Vegetasjon er med på å skape sammenheng mellom naturgitte og menneskeskapte former. Ved en gjennomtenkt plassering kan det spille opp mot bebyggelse eller forsterke viktige akser, samtidig som det synliggjør årstidsvariasjoner. Noen trær kan med sin plassering og særegne form fungere som stedsforankrende element og bli viktige møtesteder i byen. Vegetasjonen er også en viktig del av helseaspektet ved at det er med på å skjerme mot trafikk og rense luften gjennom å absorbere støv og forurensning. I tillegg skaper det gode, behagelige og levende byrom i stadig forandring og gir estetisk nytelse. Beplantning kan deles inn i tre hovedkategorier: Treplantning (allé/trerekke, tregrupper, enkeltstående trær), hekkbeplantning (klipt/uklipt, vintergrønn/løvfellende) og gruppebeplantning (busker, sommerblomster, stauder, løkblomster).

Når man skal velge vegetasjonstype må man ta stilling til:

- **Bruk**
Hvilken funksjon skal beplantningen ha? Skal den skjule noe, fremheve noe, forsterke en akse, skape rom/møteplasser og/eller være et estetisk element? Det er mange aspekter å ta hensyn til, og det er viktig å ha tenkt grundig gjennom dette før man eventuelt planter ny vegetasjon.
- **Vegetasjonstype**
Ut fra en forståelse av de klimatiske forhold på stedet og den funksjon beplantningen skal ha, er det nødvendig å ta stilling til om det skal kunne tåle tørke, hvor mye fuktighet det behøver, om det er solkrevende, hvor støvabsorberende det er, om det krever mye plass, om det er bladfellende eller vintergrønt og om det tåler klipping. "Riktig plante på riktig sted".
- **Vedlikehold**
Det må tas stilling til hvor mye skjøtsel og stell vegetasjonen krever og om den for eksempel tåler store snømengder. Plassering i forhold til fremkommelighet når det gjelder brøyting, universell utforming osv. må også vurderes.

Grønt byrom. High Line, New York

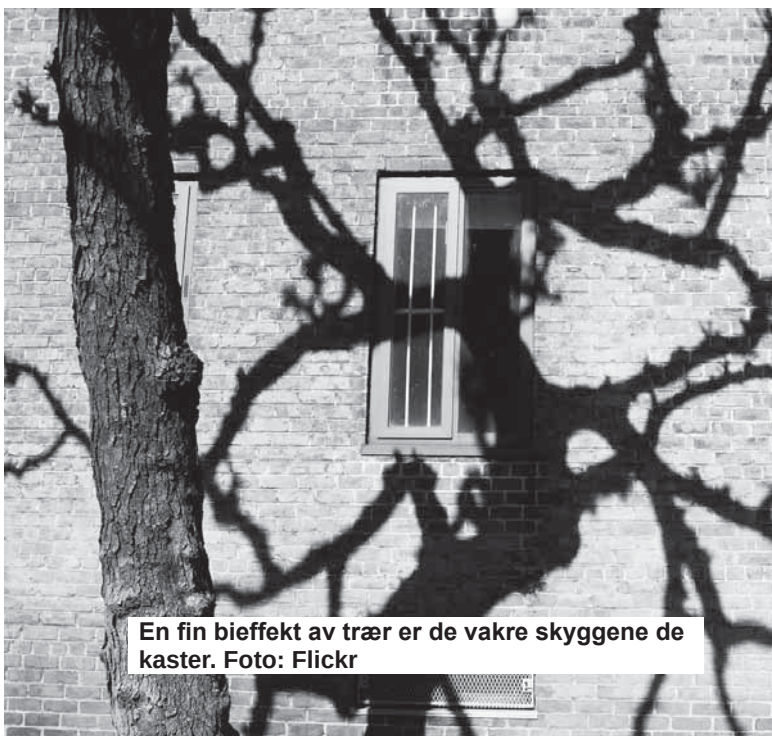
Vegetasjon som fasade. Caxia Forum, Madrid. Arkitekt Herzog & de Meuron. Foto: Flickr

Midlertidig beplantning i byrommet

Den nedlagte høybanen er blitt en frodig urban park. High Line i New York. Foto: Flickr

En fin bieffekt av trær er de vakre skyggene de kaster. Foto: Flickr

Et tre skaper et rom i rommet. Foto: Flickr

B E L Y S N I N G

Lys er grunnleggende for vår romoppfatning og gir en bedre forståelse for rommets sammenheng og skala. Utover å være et nødvendig premiss for trafikksikkerhet for både bilister og gående, kan belysning også fylle andre funksjoner: Det skaper trygghet og oversiktighet, det kan brukes til å fremheve noe i bybildet (og tilsvarende ta oppmerksomhet bort fra noe annet), det kan forsterke en akse eller fungere som romskapende element i byrommet. Lys har også en estetisk side; utformet og plassert riktig kan det fungere som stemningsskapende element.

Det er fire viktige ting å ta stilling til når man skal velge belysning:

- **Helhetstenkning**
Det er nødvendig å ta stilling til hele byen nå man først skal utarbeide en plan for belysning. De ulike situasjoner (kjørevei, gågate, plasser) krever forskjellige løsninger, men det er likevel viktig at alle delelementer inngår i en større helhet slik at det oppstår en sammenheng på tvers av de ulike bydelene. På den måten blir det enklere å orientere seg i byen, både for de som bor her og for de som kommer hit uten å kjenne byen fra før.
- **Hvem/hva/hvorfor**
Belysning skal fungere for flere ulike brukergrupper i byen (bilister, fotgjengere, syklist, funksjonshemmede) men det skal også tilpasses og utformes i tråd med byens fysiske omgivelser.
- **Vedlikehold og miljøhensyn**
Når man velger belysningstyper er det viktig å velge produkter av god kvalitet som krever minst mulig vedlikehold og har lang holdbarhet. Ved å velge dynamisk gatebelysning reduserer man energibruken betraktelig uten at det går på bekostning av verken lyskvalitet eller sikkerhet.

Som hovedregel bør gatelysene følge gatehierarkiet, med tilpasning i spesielle områder.

I mørket får byen et nytt ansikt. Foto: Flickr

Vinduer lyser opp gater i mørket i et uforutsigbart mønster. Foto: Flickr

I lyset fra gatelyktene trer noe tydelig frem mens andre ting forblir skjult Foto: Flickr

Belysning kan brukes til å fremheve steder, bygninger og strukturer i byen. Ypsilon, Drammen Foto: Flickr

ENKELTELEMENT

Enkeltelementer er ting, bygninger, naturelementer eller steder som utmerker seg i byen. Det kan være en spesiell bygning, et tre eller et sted det knytter seg en særlig historie til. Disse enkeltelementer ligger som punkter i den overordnede bystrukturen og fungerer som kollektive referanse- og navigasjonspunkter for byens innbyggere. Ofte er de også viktige møtepunkter i byen. Enkeltelementene bærer på historier om byen og vil derfor være interessante å løfte frem i en kulturhistorisk byvandring. For at de skal tydeliggjøres bedre, kan de fremheves med for eksempel skilt og belysning.

It's now
or never
Come listen to me
I'm very
clever
I know everything

Tomorrow
will be to late
It's now
or never
My word won't
wait.

Et enkeltelement kan også være et sted. Speakers Corner er et hjørne i Hyde Park i London hvor alle kan komme og snakke fritt om det de har på hjertet. Foto: Flickr

KUNST I DET OFFENTLIGE ROM

Kunst er et uttrykk for menneskelig kreativitet og skaperevne. I kunsten bearbeides virkeligheten til uttrykk som kan gi nye opplevelser, ny forståelse og ny innsikt. Å innarbeide bruken av kunst i det offentlige rom er uttrykk for en demokratisk tanke som hevder alles rett til å oppleve kunst. Utover dette har det også betydning for vår opplevelse av byrommet rent estetisk og kan være med på å øke trivselen blant byens borgere. Kunst kan også benyttes integrert som et aktivitets- og/eller sanseelement (interaktiv kunst). For eksempel kan en skulptur brukes til klatring og lek, kjønnnes på eller lyttes til. Her er det viktig å vektlegge variasjon og ha mot til å være nytenkende slik at de prosjekter man velger, kan appellere til flere aldersgrupper. Det kan også være interessant å tillate kunstprosjekter av mer midlertidig karakter.

Elveharpen i Drammen er et interaktivt kunstverk hvor Ypsilons broens svigninger omsettes til toner som du kan lytte til hvis du stikker hodet inn i kula. Foto: Flickr

Landskapskunst i Rotterdam havn. Foto: Flickr

SKILT / REKLAME

Skilt og reklame er en akseptert del av vår kultur. Men en lite gjennomtenkt bruk i det offentlig rom kan være med på å forringe kvaliteten av våre fysiske omgivelser og senke trivselen blant byens borgere. Arbeidet med skilt og reklame er en del av en større, mer langsiktig satsing på å forbedre kvaliteten i det offentlige rom.

En målsetting er at regler om bruk av skilt og reklame skal gjøres tydeligere og mer tilgjengelig for alle parter i fremtiden. En god dialog med næringslivet er en viktig del av denne prosessen, slik at det opparbeides en felles eierskapsfølelse til de nye bestemmelsene på tvers av de ulike interessefelt i byen.

Ved vurdering av skilt- og reklamebruk er det viktig å ta stilling til:

- **Område**
Det må differensieres mellom ulike typer områder; handelsområde, kontorbebyggelse, industri og boligbebyggelse.
- **Arkitektur**
I skiltsammenheng er det viktig å utvise respekt for bygning og omgivelser. Skiltet skal inngå som en del av helheten. Eldre trehusbebyggelse stiller andre krav enn et moderne bygg i betong og glass, og begge skal tas hensyn til. Skilt og reklameinnretninger må vurderes ut fra stedlige og lokale forhold, områdets karakter, reguleringsformål, type bebyggelse/arkitektur. Det stilles spesielle krav i spesialområder med formål bevaring og i tilknytning til verneverdige enkeltbygg.
- **Skilttype**
Valg av skilttype må være i samsvar med både bygning og omgivelser. Uthengsskilt, lyskasser, plateskilt, reklametavler og anvisningsskilt er eksempler på ulike skilttyper man må ta stilling til.
- **Utforming**
Størrelse, farge og utforming av skiltet må harmonere med bygningens alder, byggestil, fasadeutforming og materialbruk.

En jungel av informasjon kan drukne budskapet. Foto: Flickr

DEL III
BYROM LARVIK SENTRUM

BYVEVEN VEVER BYENS ULIKHETER SAMMEN

I LARVIK HAR BÅDE **LANDSKAP OG HISTORIE** SATT SINE TYDELIGE SPOR I BYENS FYSISKE STRUKTUR. BAKKENE ER DEN NATURGITTE FORBINDELSEN MELLOM ØVRE OG NEDRE BYDEL. KOMPLEKSITETEN AV STILEPOKER, BEBYGGELSESSTRUKTURER OG BYGNINGSTYPER HAR ETTERLATT ET MANGFOLDIG SENTRUM, MED TORGET SOM DET HISTORISKE TYNGDEPUNKT.

DET **SAMMENSATTE** ER SENTRUMS STØRSTE STYRKE. MANGFOLDET KJENNETEGNES AV ÅPENHET, FORANDERLIGHET OG MULIGHETER. DET GIR ROM FOR ET MER INKLUDERENDE OG SPENNENDE SAMFUNN. DET GIR OSS **FORANKRING I HISTORIEN, FORSTÅELSE AV NÅTIDEN OG SAMTIDIG SPIREN TIL FREMTIDIG UTVIKLING.**

VED Å **BØRSTE STØVET AV DE HISTORISKE LAGENE**, ØKER BEVISSTHETEN OM VIKTIGE ENKELTELEMENTER I BYEN OG HISTORIEN DE BÆRER PÅ. GJENNOM Å **GJENLESE BYVEVEN SLIK DEN FREMSTÅR I DAG**, SKAL TORGET FORSTERKES SOM BYENS ORIGO, MED FORGRENINGER UT I NETTVERKET AV GATER OG SMUG NED MOT FJORDEN. VED Å **LØFTE BLIKKET OG SE FREMOVER**, SKAL FORMINGSVEILEDEREN SIKRE AT FREMTIDENS BYROMSPROSJEKTER UTFORMES MED TANKE PÅ BÆREKRAFTIG UTVIKLING OG LIK TILGJENGELIGHET FOR ALLE.

HOVEDSTRATEGI

Larvik kommune skal være et trygt samfunn som fremmer helse. Gjennom strategiene i formingsveilederen skal vi få en mer sammenhengende/tydelig by med fokus på estetikk og god kvalitet i omgivelsene. Utviklingen skal være i tråd med prinsipper om å ta vare på miljø og ha en bærekraftig dimensjon, hvorav kulturarv er en viktig faktor. Byen skal tilrettelegges for alle gjennom universell utforming. Det foreslås syv hovedstrategier for Larvik sentrum som bør være retningsgivende for den fremtidige utformingen av byrommet:

- Fokus på å binde sammen øvre og nedre bydel slik at mangfoldet og kompleksiteten kommer til sin rett i en ramme av helhet. "Byen skal stikke tærne i vannet".
- Fokus på estetikk og kvalitet i den videre utvikling av byen, slik at det ved alle nye prosjekter, fra oppgradering av bygulv til større byggesaker, tenkes integrering av gode visuelle kvaliteter, langsiktighet, bestandighet, lesbarhet og funksjonalitet.
- Fokus på miljø og bærekraftig utvikling på alle nivåer i planlegging, utførelse og vedlikehold ved at man velger de mest miljøvennlige alternativene i forhold til bestandighet, gjenbruk, produksjon og transport. Det skal legges til rette for kollektivtransport, gående, syklende og økt bruk av vegetasjon i sentrum. Miljøvennlig, fornybar energi skal brukes der det er mulig.
- Fokus på å fremheve kulturarven for å øke bevisstheden og opplevelsesverdien i sentrum. Ved hjelp av skilting og belysning av viktige kulturhistoriske minner, vil historien de bærer på løftes frem i lyset og være med på å øke stoltheten for byen.
- Fokus på en bevisst bruk av kunst i det offentlig rom for å gi nye opplevelser, ny forståelse og ny innsikt i samspill med byrommet.
- Fokus på universell utforming som forutsetning for alle nye prosjekter i sentrum.
- Fokus på årstidsvariasjoner, ved en bevisst bruk av vegetasjon for å fremheve årstidene og tilrettelegge for ulike typer aktiviteter til ulike årstider.

TEMASTRATEGI FOR LARVIK SENTRUM

BYROMSFUNKSJON

Torg

Torget i Larvik har tradisjon for å være et handelstorg. Kirke og rådhus har alltid ligget andre steder, ved eller i tilknytning til Storgaten. Dette er særegent for Larvik. Torget fikk sin sirkelform på begynnelsen av 1990-tallet. Dette medførte at byrommet ble vesentlig mer lukket enn den opprinnelige løsningen med avlang torgplass. I de senere år har Torget mistet noe av sin posisjon som byens midtpunkt, på grunn av stor konkurranse fra andre handelssteder i nærheten (Nordbyen m.m.)

Strategi:

Fremover ønskes det å gjenetablere og styrke Torget som et betydningsfullt byrom og som byens origo. Ved å åpne og gjøre det lettere tilgjengelig, skal det igjen bli byens viktigste møteplass. Det bør tilrettelegges for flere varierte funksjoner og aktiviteter både på og i tilknytning til Torget, slik at byen blir et levende sentrum året rundt. God kvalitet og lokal forankring i materialbruken bør være forutsetninger for nytt forslag til utforming. I tillegg bør en mer bevisst bruk av grønnstruktur i forhold til estetikk, og som klima- og miljøskapende element, være førende.

Møteplasser

I Larvik er det flere møteplasser, men ofte er disse kommersielt betinget og derfor ikke tilgjengelig for alle. Sentrum har i dag få gode, tilrettelagte møteplasser der man kan oppholde seg på tvers av alder, status, økonomisk og kulturell bakgrunn.

Strategi:

Det er stort behov for å tilrettelegge for flere uformelle møteplasser med flerbruksfunksjon for alle aldersgrupper i sentrum, slik at det offentlig rom ikke blir for privatisert. Det kan være i form av flere benker (primære sitteplasser), men det kan også tenkes inn som del av byens utforming, dvs. trapper, murkanter, vegetasjonsplassering osv. (sekundære sitteplasser).

Utformingen av de formelle møteplasser i byrommet, som f.eks. uteservering, bør i større grad tilpasses den omkringliggende bebyggelse og terreng. Der det er mulig skal bygulvet fungere som underlag, og det er viktig at utformingen ikke hindrer ferdsel og stenger naturlige ganglinjer i byen. Det skal legges vekt på at utformingen er av god kvalitet og er med på å øke byrommets estetiske kvalitet, uten at man dermed hindrer spennende og kreative løsninger. Inngjerding bør unngås.

Gater

I Larvik er det et mangfold av gater med ulik bruk og posisjon, men mangel på konsekvens i utformingen bidrar ikke til god lesbarhet. Særlig er dette tydelig i gateløpene som knytter øvre og nedre bydel sammen. I Kommunedelplan for Larvik by er det planlagt en utvidelse av gågatenettet, noe som vil være positivt for byens sentrum.

Strategi:

Fremover er det viktig å opparbeide en helhetlig utforming av gatenettet i byen, slik at lesbarheten i gatehierarkiet blir tydeligere.

Torget var et sted for handel på 1920-tallet.
Foto: Per Nyhus' fotoarkiv

I dag er Torget først og fremst en møteplass

Kirsebærtrærne rundt skulpturen fra Stein-symposiet skaper en hyggelig møteplass

“Dunkene” på Torget ble en uplanlagt, men likevel viktig møteplass i byen. Foto: Per Nyhus' fotoarkiv

Prinsegata har et stort potensial i den fremtidige utviklingen i Larvik

Smug og bakgårder

I Larvik finnes flere spennende smug og bakgårder, hvorav bare noen få er utnyttet. En synliggjøring av disse vil kunne øke opplevelsesverdier av byen.

Strategi:

Det anbefales at det i etterkant av formingsveilederen utarbeides et eget prosjekt for smug og bakgårder. Se punkt om *Smug og bakgårder* under del IV.

Grønnstruktur

Larvik har en fragmentert og spredt grønnstruktur, men det finnes mange fine friområder i kort avstand til bykjernen, og grønne lunger ligger som isolerte øyer i byen. Bøkeskogen er det mest særpregede vegetasjonselementet, både i kraft av å være Norges største bøkeskog og som varemerke for byen.

Den nasjonale strategi om økt fortetting innenfor eksisterende bystruktur representerer en utfordring i forhold til å ivareta byens grønnstruktur fremover. En annen utfordring i Larvik er dessuten at en vesentlig del av byens grønnstruktur er privatisert og at disse områdene per i dag ikke er tilstrekkelig sikret mot inngrep.

Strategi:

For å skape en sammenheng mellom grønnstrukturen og samtidig sikre det biologiske mangfoldet ved å opprettholde viktige spredningskorridorer, er det viktig å forsterke de grønne forbindelselinjer gjennom byen. Det bør fokuseres på å binde sammen grønnstrukturen på tvers av byen, fra Badeparken og Bøkeskogen via Bøkkerfjellet, og de terrasserte hager ned mot Storgaten og videre ned til fjorden. I sentrum vil denne forbindelsen kunne tydeliggjøres og forsterkes ved en gjennomtenkt bruk av vegetasjon og belysning, i tillegg til å oppgradere Bøkkerfjellets posisjon som bypark. Bøkeskogen som "hatt" over byen er et meget karakteristisk landskapselement i Larvik og er viktig å ivareta.

Aktivitetsområder

I Larvik er det i dag mangel på aktivitetsområder i tilknytning til sentrum, og det er et stort utviklings- og forbedringspotensiale på dette området.

Strategi:

Som en oppfølging av Kommunedelplanen for Larvik by, som har som en av sine hovedmålsettinger at "Larvik by skal være et trygt samfunn som fremmer helse", bør det satses på å opparbeide flere områder som tilrettelegger for aktivitet i sentrum. Det kan for eksempel være i form av integrerte lekeområder i byrommet, spill eller interaktive kunstprosjekter. Bøkkerfjellet, med tiliggende parkeringsplass, kan vurderes som aktuelt område for aktivitetspark/sansepark. I den sammenheng ligger det et stort potensiale i hva den gamle brannstasjonen i fremtiden skal inneholde.

Bøkkerfjellet er en av Larviks uslepne diamanter med en uovertruffen utsikt over fjorden

Med enkle grep kunne bakgården bak Torget 3 blitt en av sentrums fineste byrom

Bakgården med inngang fra Feyers gate 6, er et annet byrom med stort potensiale

Et av få aktivitetsområder i sentrum er også en uformell sosial møteplass i byen. Amfi

ARKITEKTUR

Larvik bærer tydelig preg av å ha vært både grevskapsby og arbeiderby. Trass i dens forholdsvis lille størrelse, finnes det fullstendige bygningsmiljøer fra alle stilperioder etter 1670, som viser alle samfunnsklassers byggeskikk fra barokken til funksjonalismen. Både kommunen og den økonomiske overklassen brukte ofte anerkjente arkitekter fra Kristiania ved sine prestisjeprosjekter, og byens byggmestere viderefortolket periodens stilarter i den lokale byggeskikk. Larvik er derfor i besittelse av en rik kulturarv, både hva angår enkeltbygninger og særpregede bygningsmiljøer.

Strategi:

Larvik sentrum har et sammensatt og spennende bybilde med bygninger fra flere stilepoker representert. Dette mangfold bør fremheves tydeligere fremover slik at kulturarven sikres og brukes som ressurs i den videre utvikling av byen. Både verdifulle enkeltbygg og helhetlige bygningsmiljøer bør ivaretas. Dette gjelder blant annet Odberggården med omkringliggende trehuskvartal fra før bybrannen i 1884 og murgårdene i øvre del av Kongegata, Lilletorget og deler av Sigurds gate, gjenoppført etter brannen i 1884 i nyrenessansestil.

Ny bebyggelse er fremtidens kulturminner, og i en så gammel og rikholdig by som Larvik er det derfor viktig å stille høye krav til arkitektonisk kvalitet i nye byggeprosjekter, også i material- og fargebruk. På den måte kan vi bygge videre på den kulturhistoriske arven som tidligere gjorde Larvik til en foregangsby hva angår arkitektonisk kvalitet. Dette betyr at man i fremtiden også må våge å vise dagens og morgendagens arkitektur i det historiske bybildet. Tilpasning eller "djerv" kontrast skal være like velkommen. Det er en forutsetning at nye byggeprosjekter i Larvik by er av en slik kvalitet at de vil av ettertiden oppfattes som viktige å ta vare på. En annen utfordring for Larvik sentrum fremover blir å opprettholde småbyskalaen slik at den arkitektoniske variasjon det har vært tradisjon for i byen, videreføres. Dette sikres blant annet ved at nye bygg underordner seg eksisterende byggelinjer og eiendomsgrenser innenfor gjeldende kvartal.

Et annet viktig moment er at bygningens første etasje åpnes opp mot gaterommet og at dens uforming forholder seg til den menneskelige skala. I alle bygninger i bymessig sammenheng må det legges særlig vekt på at fasaden i første etasje utformes slik at det oppstår en god interaksjon med gaterommet utenfor.

Larvik kommune vil se på muligheten for å opprette en tverrfaglig gruppe som kan vurdere alle store endringer på eksisterende bygg og nye byggeprosjekter i sentrum. Her kan det trekkes inn eksterne fagpersoner slik at man oppnår en bred faglig kvalitetssikring i hvert enkelt prosjekt.

Begrepet kontrast må aldri brukes som en unnskyldning for dårlig arkitektonisk kvalitet

Hammerdalen er godt et eksempel på hvordan transformasjon kan gi nye, spennende byrom

Uttadventde, transparente og aktive fasader med stor grad av kontakt med gaterommet utenfor, skaper gode byrom som stimulerer sansene og som inviterer til opphold

Innadventt og Inaktiv fasade med lite eller ingen kontakt med gaterommet utenfor skaper kjedelige byrom med liten opplevelsverdi som ikke oppmuntrer til opphold

BYGULV

I Larvik er det i dag ingen helhetlig plan for hvordan bygulvet skal opparbeides i det enkelte byrom, sett i forhold til estetikk, formål og bruk. Et enhetlig og sammenhengende ledelinjesystem er også en mangel i byen.

Strategi:

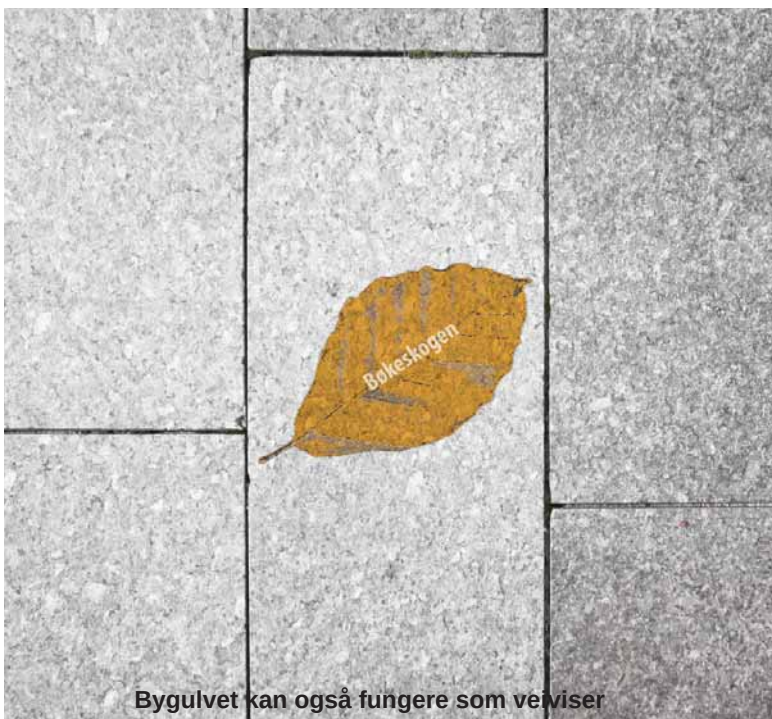
Det tas utgangspunkt i en byromsklassifisering, som beskriver den fremtidige utforming av gatene/byrommene i sentrum. Prinsippskissene for de ulike gatetypene i formingsveilederen skal være førende for den videre utarbeidelse av detaljplaner. Torget og Bøkkerfjellet bør få egen utforming på bakgrunn av en idédugnad/arkitektkonkurranse. Universell utforming er en forutsetning. Det skal være mulighet for stedvise variasjoner, slik at sammenheng oppnås uten at de ulike gaters særtrekk forsvinner.

Bygulvet kan være med på å gi byrommet særpreg og karakter. Sergels Torg, Stockholm. Foto: Flickr

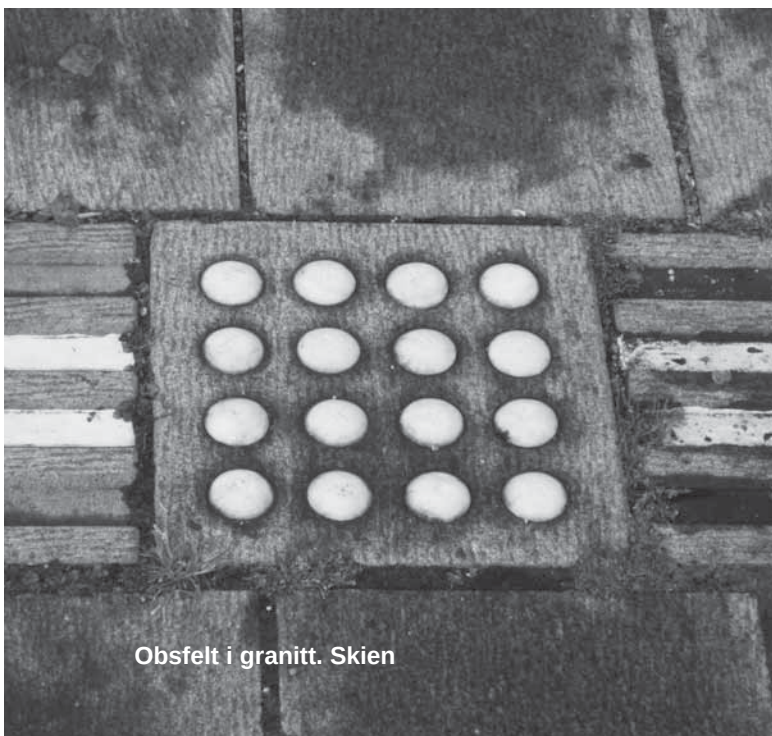
Granittheller med varierende størrelse og valør skaper fint mønster på fortau. Tønsberg

Bygulvet kan også fungere som veiviser

Bygulv New Road, Brighton. Foto: Jan Gehl

Obsfelt i granitt. Skien

Ledelinje med fire stedfreste spor. Skien

BYMØBLER

I Larvik er det mange ulike typer bymøbler med forskjellig materialbruk og fargevalg, som har kommet til over tid. Noen er forholdsvis nye, andre er av eldre dato og svært nedslitt.

Strategi:

Det skal legges til rette for flere sitteplasser i sentrum. Det skal ved utskifting av eksisterende og plassering av nye sitteplasser benyttes bymøbler med god kvalitet og en helhetlig utforming. Bymøblene bør være av en slik utforming at de ikke kan flyttes manuelt, men samtidig slik at de kan fjernes maskinelt ved behov. Plassering skal være funksjonell i forhold til bruk, fremkommelighet og klimatiske forhold, og det må så langt det er mulig tilrettelegges slik at de er tilgjengelig for alle. Ulike typer sitteplasser bør tilstrebes (også noen med bord) og det bør satses spesielt på å få flere "hvilebenker" i bakkene mellom øvre og nedre bydel. Av hensyn til universell utforming, bør man unngå pullerter.

Anbefalte produkter:

Benk: "Larviksbenken" foreslås videreutviklet til en serie møbler av ulike størrelse og utforming, med bruk av lokale materialer som granitt og bøk (se illustrasjon side 58-59). Som alternativ foreslås benkserien Porto (Vestre), som evt. kan kombineres med granitt fra lokal steinprodusent.

Avfallsbeholder: 242 900 City 70L frittstående avfallsbeholder vfz + lakk, sort eller varmforzinket stål (Vestre)

Leskur for buss: City 90 (Norfax Public Design)

Sykelstativ: Sinus fra Vestre (sort eller varmforzinket stål) eller City sykkelstativ (Protector Supply)

Trebeskytter: SMI Type 6 (Smi Mekaniske)

Tregruberist: Art. nr. 4303 type 2 eller art. nr. 4306 type Vejle (Furnes-Hamjern Holding AS)

Lesku City 90 fra Norfax Public Design. Foto: Norfax

Benkserien Porto fra Vestre. Foto: Vestre

Sinus sykkelstativ fra Vestre. Foto: Vestre

Trebeskytter fra SMI Mekaniske

Vejle tregruberist fra Furnes Hamjern Holding

Avfallsbeholder City 70L fra Vestre. Foto: Vestre

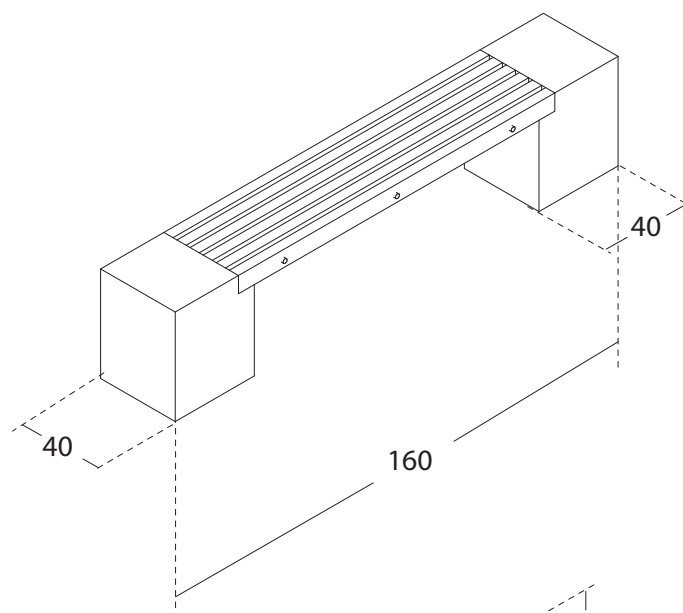
Larviksbenken

Larvik sentrum består av torg, parker og utsiktspunkter som er svært viktige elementer som del av byens attraktivitet. Disse plassene danner grøntmiljøer i bykjernen, og utgjør fellesrom og møteplass for alle. Forskjellige møbleringer skal inngå her for å gi tilbud til lek, trivsel og kontemplasjon.

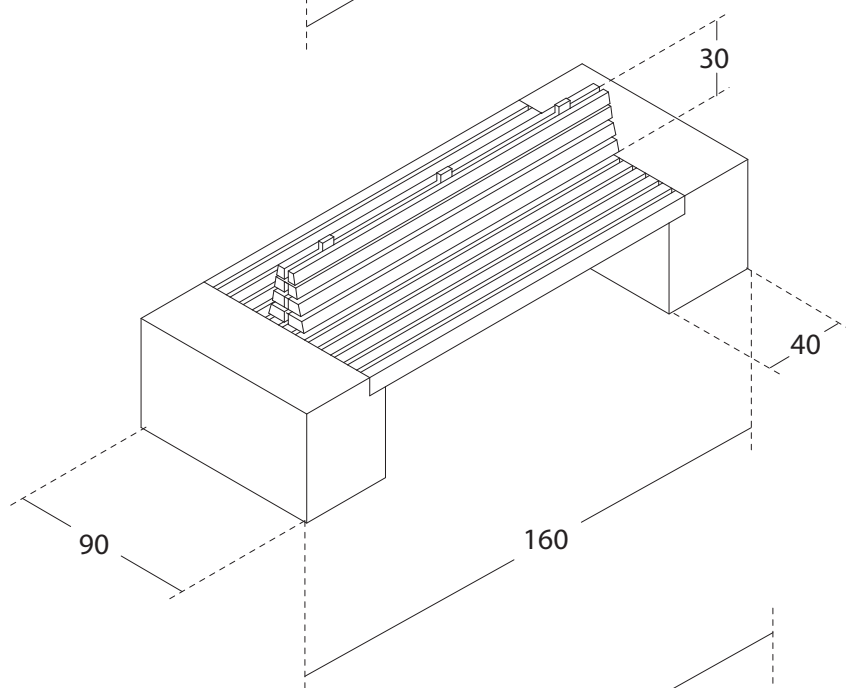
Benken er det sentrale sittemøbel som vil finnes i mange former og utførelser. Møblering av det offentlige rom er en viktig del av byens historie og tradisjoner. Når slike steder skal fornyes er det en verdi for stedet og byens identitet at dette gjøres med forankring i historien, men på en moderne måte.

Det er tilsvarende viktig at offentlige rom og tilgjengelighet styrkes. Grunnlaget for dette er blant annet å tilrettelegge en møblering som bidrar til å etablere et ensartet preg i sentrum. Larviksbenken skal bidra til dette. Den er universell i utforming og utføres i lokale materialer: larvikitt og bøk. Den kan kobles i forskjellige konstellasjoner og tilpasses områdets karakter.

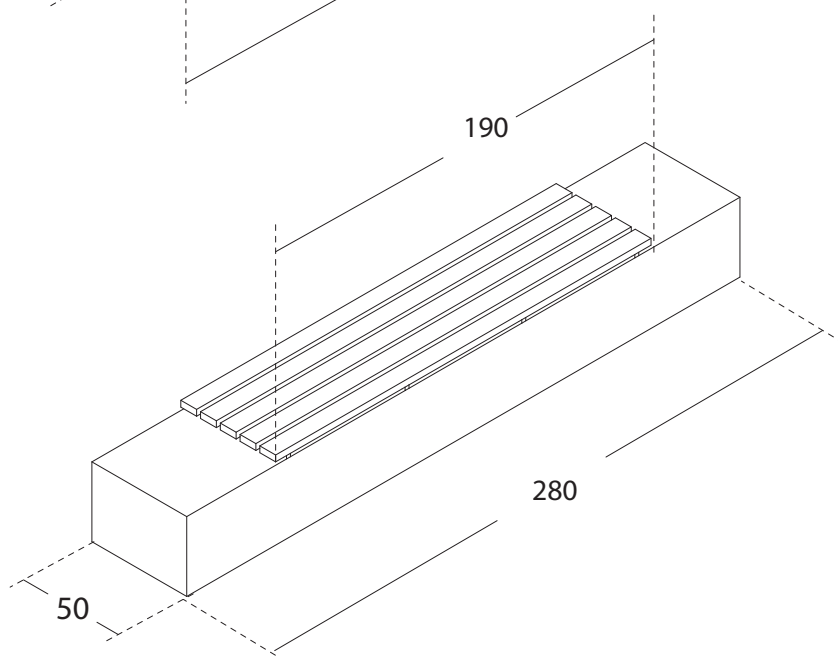
1

2

3

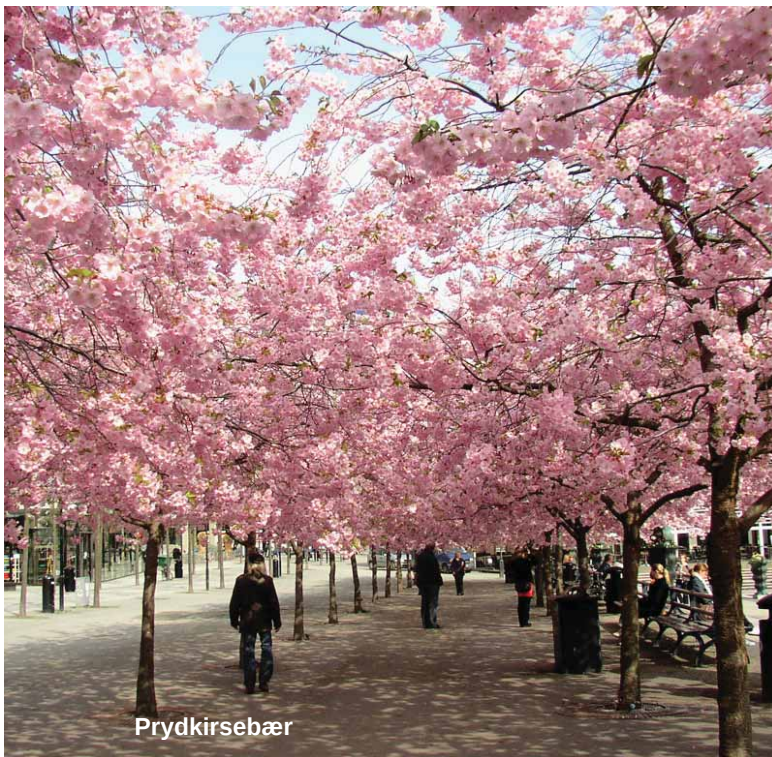
LARVIKS BENKEN • LARVIKITT + BØK = SANT

VEGETASJON

Larvik har historisk sett vært en grønn by, med mange trær, men mange av disse er fjernet på grunn av trafikale forhold. Det har historisk sett vært tradisjon for å bruke lindetrær i byen. Det blir i tillegg benyttet mye sommerblomster og løkblomster i sommerhalvåret.

Strategi:

Strategien bør være en økt bruk av trær i sentrum, med en bevisst holdning til hvor og hvorfor. Trær forbedrer luftkvaliteten ved økt oksygenproduksjon og er effektive støvsamlere, i tillegg til å tilføre byen estetiske og visuelle kvaliteter. Hovedinnfartsårene til sentrum bør ha trebeplantning der det er mulig. Viktige akser kan forsterkes med beplantning for å binde grønnstrukturen bedre sammen. Vegetasjon kan også brukes som element for å skape nye møteplasser i byrommene. Bruken av sommerblomster bør begrenses til fordel for stauder og balanseres mot de grønne elementer ellers i byen. Larvik sentrum har også stedvis mulighet for å innføre mer eksotiske planter p.g.a. gode klimatiske forhold, for eksempel i gågatenettet. Dette kan være med på å bygge opp under byens mangfold og gi særpreg til de ulike gateløp. Det bør på sikt utarbeides en egen vegetasjonsplan som også viser bevaringsverdig vegetasjon, og som digitaliseres og legges inn i kommunens kartbase.

Prydkirsebær

Hjertetre

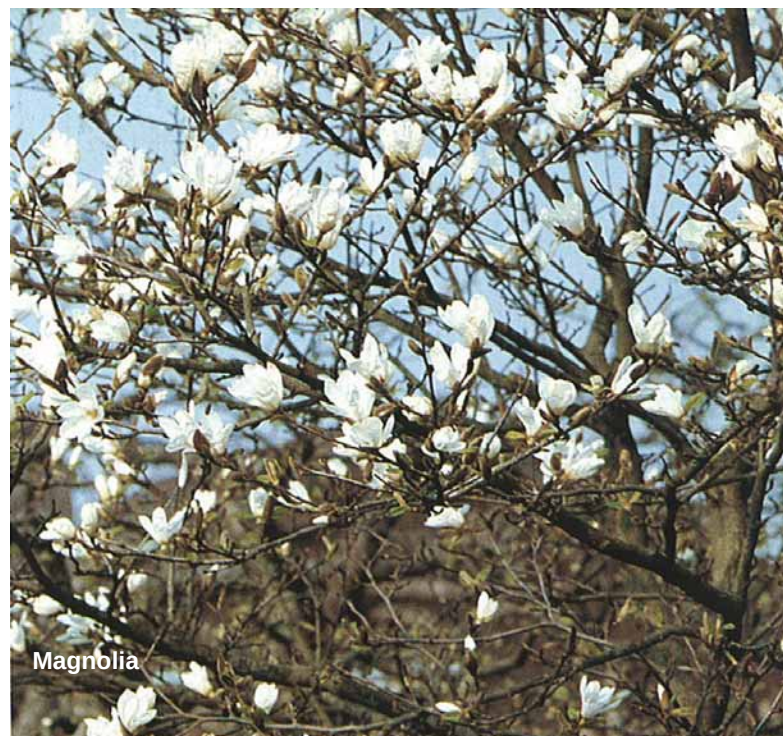
Gullregn

Viftelønn

Rosehågtorn

Magnolia

B E L Y S N I N G

I Larvik er det i dag et stort spekter av belysningstyper, av ulik alder og kvalitet. Temaet belysning er for stort og omfattende til at det kan løses fullt og helt i denne formingsveilederen. Derimot kan vi peke på noen grunnleggende parametre som kan inngå i det videre arbeidet med en mer detaljert og helhetlig belysningsplan. Se punkt *Belysning*, del II.

Strategi:

Det bør utarbeides en overordnet belysningsplan for Larvik by, som en oppfølging av formingsveilederen. Belysningsplanen bør omfatte hele Larvik by, ikke bare Larvik sentrum. Det bør tenkes belysning ut fra en helhetlig strategi slik at man bedre kan utnytte belysningens mange muligheter, både i forhold til lesbarhet, trygghet og estetikk. I tillegg bør belysningsaspektet vurderes ut fra et miljømessig perspektiv, for eksempel ved bruk av dynamisk gatebelysning. I den forbindelse blir hver enkelt lyktestolpe utstyrt med en sensor slik at lysnivået reguleres etter behov og årstid. Ved å investere i dette kan man spare opp til 70 % av energiforbruket uten at byen blir mørkere.

Lys i træerne. Fritzøe Brygge

Belysning av kunstverk. "Kloden" av Carl Nesjar

Stemningsskapende belysning. Farris Bad

Lys som retningsgivende element. Fritzøe Brygge

ENKELTELEMENT

I Larvik sentrum er det mange arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer som er lite fremhevet i bybildet, og som det vil være av allmenn interesse å synliggjøre bedre. Felumbgården er et unikt eksempel på funksjonalisme tegnet av Sverre Narve Ludvigsen, en lokal arkitekt som senere jobbet i firmaet Munthe-Kaas som blant annet har tegnet Kunstnerens hus i Oslo. Brannvaktstårnet er på sin side et viktig symbol med stor lokalhistorisk verdi. Det store almetreet nederst i Nansetgata er et eksempel på et annet enkeltelement, som i kraft av sine mange år og størrelse, har blitt et kollektivt referansepunkt i byen.

Strategi:

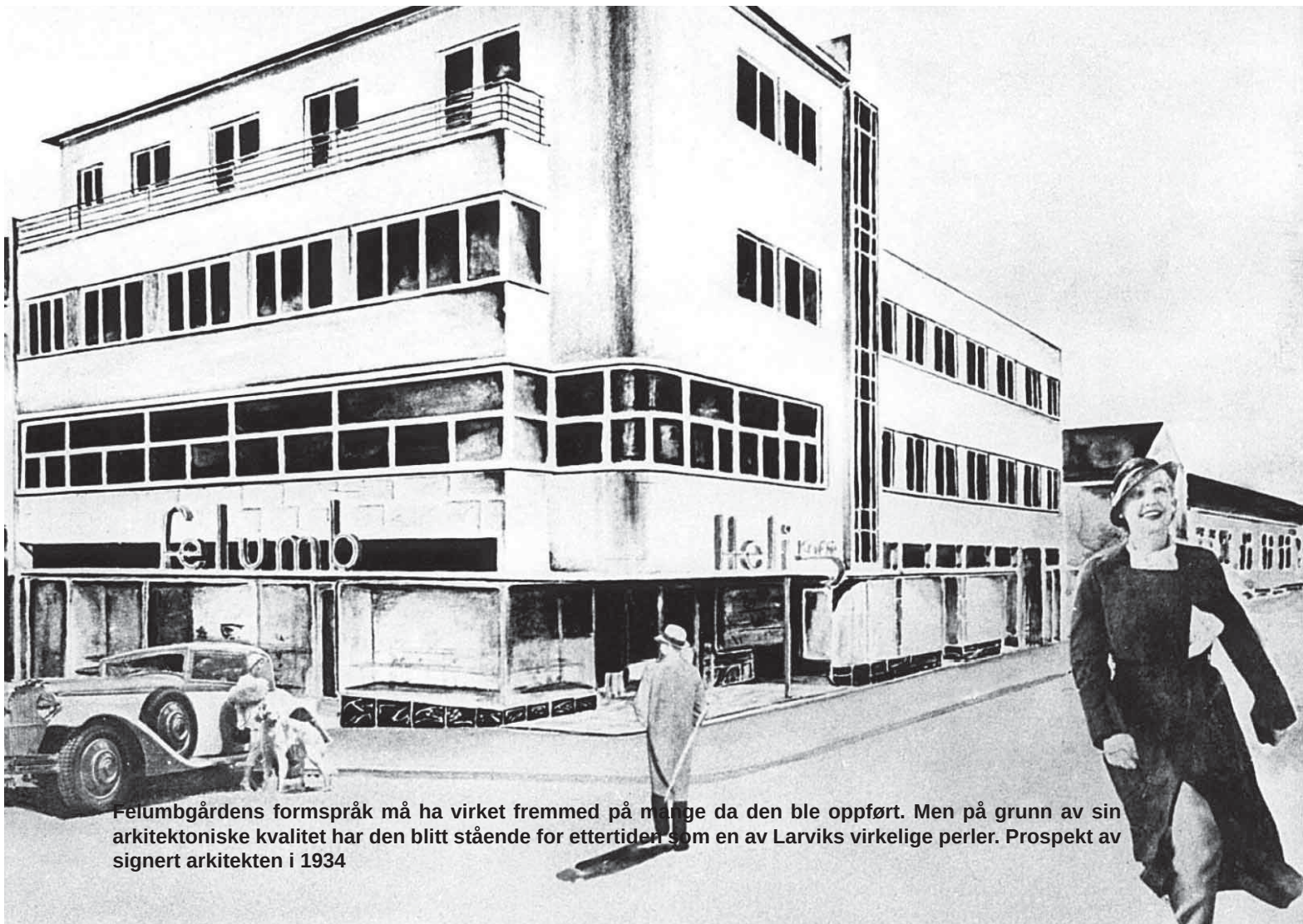
Enkeltelementer i den enkelte gate og plass bør fremheves i byen. Dette kan gjøres ved hjelp av taktile opplysningsskilt, belysning og/eller markeringer i bygulvet. Et mål er å få disse inn i en sammenhengende byvandringssrunde og presentert i en felles byguide. Skilter, logoer, typografi og fargebruk bør få en helhetlig utforming over hele byen.

Kulturminneskilt, Kirkestredet 11

Ullebergeika er antatt å være ca.700 år gammel og ble fredet i 1931. En ubekreftet vandrers historie sier at legpredikanten Hans Nielsen Hauge og stortyven Gjest Bårdsen gjemte seg inne i den hule eikestammen på flukt fra politiet.

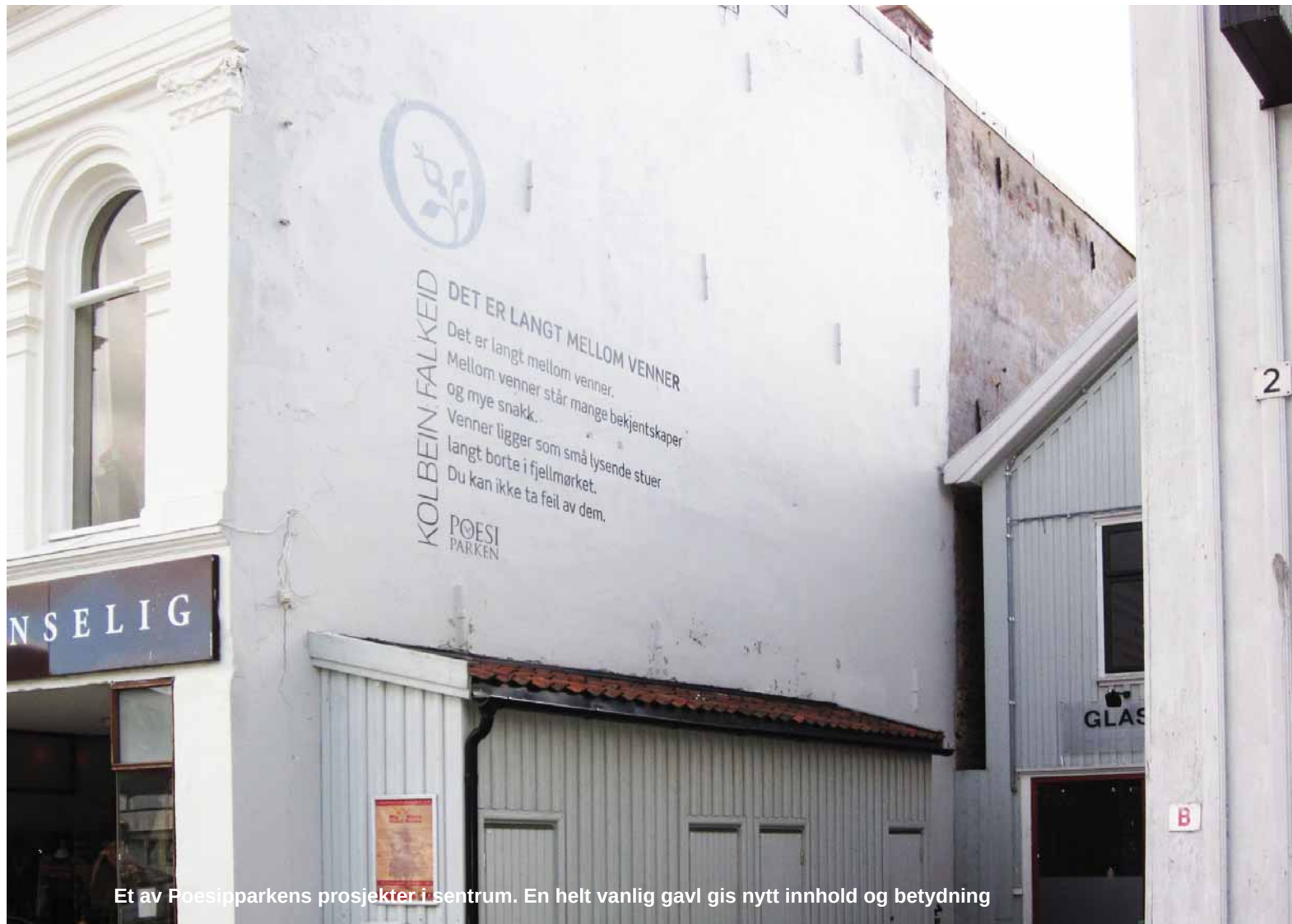
Felumbgårdens formspråk må ha virket fremmed på mange da den ble oppført. Men på grunn av sin arkitektoniske kvalitet har den blitt stående for ettertiden som en av Larviks virkelige perler. Prospekt av signert arkitekten i 1934

KUNST I DET OFFENTLIGE ROM

I Larvik er det et begrenset repertoar av kunstprosjekter i sentrum, og hittil har steinskulpturer og poesi dominert bybildet. Kommunedelplanen for Larvik by legger føringer for at det skal legges mer vekt på bruk av kunst i det offentlige rom, og i forlengelse av dette er det etablert et kunstforum som skal vurdere eksisterende og nye kunstprosjekter i byen. Dette er et kommunalt/politisk forum, vedtatt av kommunestyret i 2008. Poesiparken er et eksempel på et positivt privat initiativ i denne sammenheng. Kunstforum Larvik har derimot hatt liten innvirkning på dette prosjektet, til tross for at både utforming, plassering og antall verk har betydning for opplevelsen av det offentlige rom.

Strategi:

Alle nye kunstprosjekter i det offentlige rom skal vurderes av Kunstforum Larvik både i forhold til type og plassering. Det bør legges vekt på kvalitet, fremfor kvantitet. I tillegg bør det utarbeides en registrering av eksisterende kunstsamling i det offentliges eie og en strategi for nye kunstprosjekter. Det bør oppmuntres til at kunst skal appellere til ulike sanser og interaktiv bruk, også for barn og unge. Ved store byggeprosjekter, både offentlige og private, bør det vurderes at en prosentandel av byggekostnadene settes av til et fond for kunst i det offentlige rom.

Et av Poesiparkens prosjekter i sentrum. En helt vanlig gavl gis nytt innhold og betydning

“Burberryhuset” er et annet eksempel på kunst i det offentlige rom. Gjennom å la sitt eget hus på Lilletorget være i en stadig transformasjonsprosess rent eksteriørt, klarte Jens Werner Andersen å skru opp temperaturen i den lokale debatten om hva byens rom kan inneholde, i tillegg til å være et innlegg i den generelle samfunnsdebatten.

SKILT / REKLAME

I Larvik har det lenge vært en uklar praksis i forbindelse med bruk av skilt og reklame, til tross for at det er utarbeidet detaljerte vedtekter. Det er vedtatt at disse vedtektene skal erstattes av bestemmelser og retningslinjer i kommuneplanen / kommunedelplanen.

Strategi:

Det skal utarbeides nye skilt- og reklamebestemmelser for Larvik by ved neste kommuneplanrullering. Disse bør gjøres tydeligere og mer tilgjengelig for alle parter i fremtiden. Bruk av reklame i det offentlige rom bør holdes på et slikt nivå at det ikke virker visuelt forurensende. Særlig gjelder dette bruk av reklamefolie i butikkenes vindusareal, som i tillegg hindrer visuell kontakt mellom bygning og gaterom. Universell utforming skal ivaretas, slik at skilting ikke kommer i konflikt med fremkommeligheten. Se punkt *Skilt/reklame*, del II.

Reklamekaos i sentrum

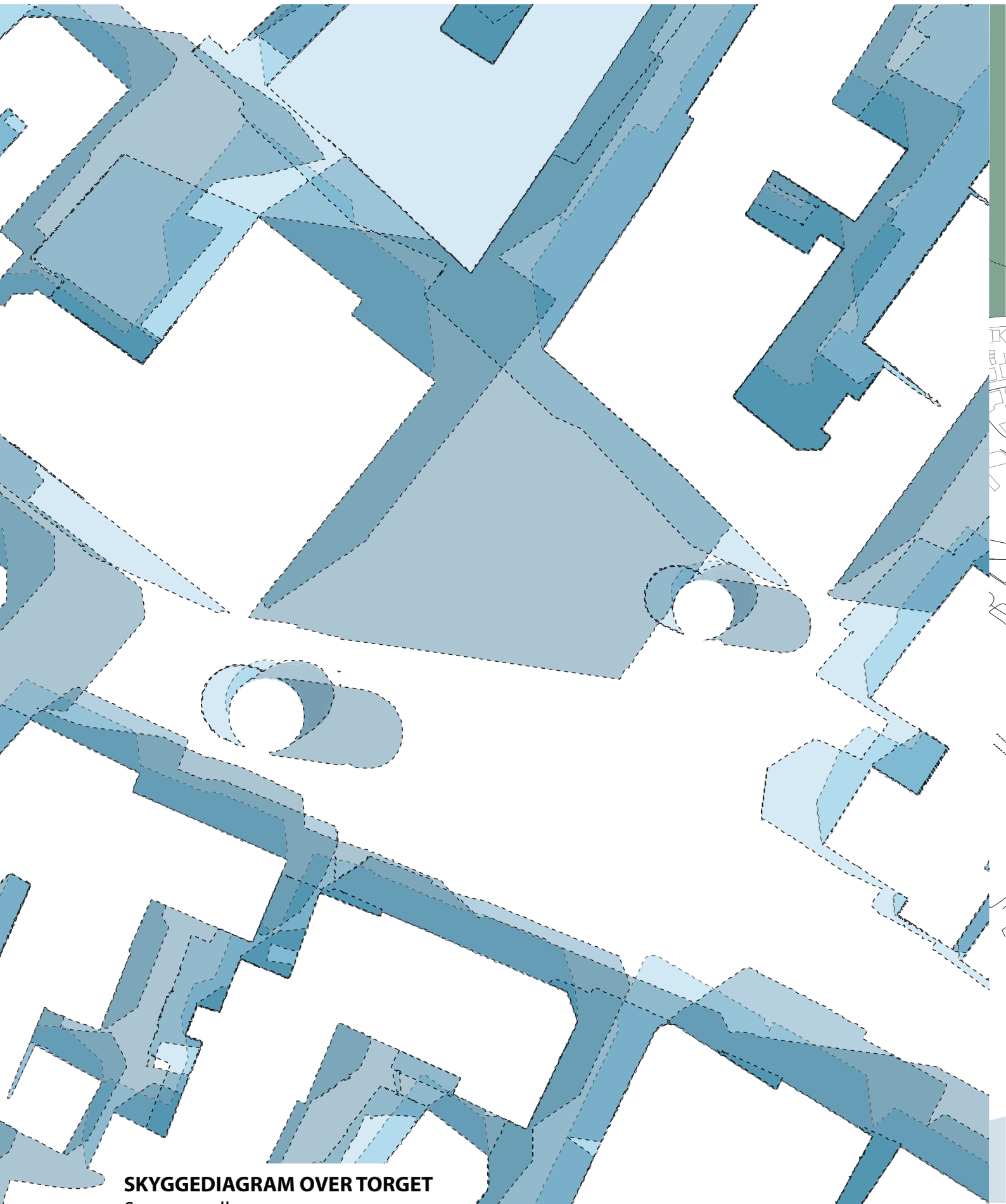
Skilt i harmoni med byggets arkitektoniske uttrykk

I følge bestemmelsene i Kommunedelplanen for Larvik by, er det er ikke tillatt å tildekke store vindusflater i bygningens første etasje

Mye informasjon på liten plass

SKYGGEDIAGRAM OVER TORGET
Sommersolhverv

KI 09

KI 12

KI 15

KI 18

DAGENS SITUASJON

Torget	Grønnstruktur	Siktlinjer	Busstopp
Gågater	Vegetasjon	Viktige akser	

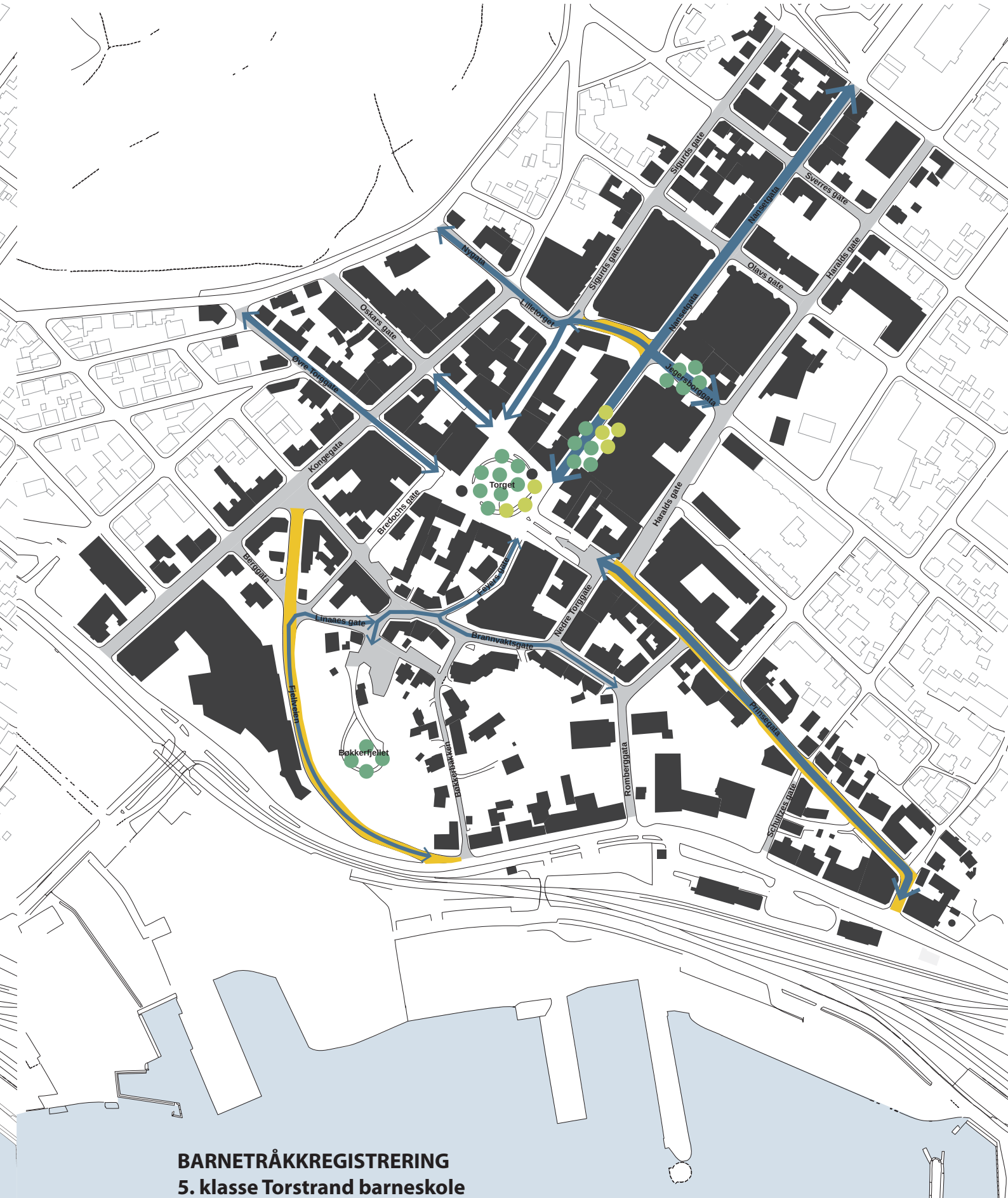
KULTURMINNER

Bygg med antikvarisk verdi i h.h.t Kommundelplanen for Larvik by 2006-2018

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer som foreslås fremhevet som en del av en kulturhistorisk byvandring

- Møteplasser/aktivitetsområder - sommer
 ➡ Bevegelsesmønster
- Møteplasser/aktivitetsområder - vinter
 ➡ Utrygge steder/strekninger

BYROMSKLASSIFISERING

	Torget		Bygate		Hovedakse		Forslag til fremtidig miljøgate/gågate
	Lilletorget		Fjordbygate		Kollektiv T		
	Gågate		Smal fjordbygate		Bypark		

 Natursteinsheller Torget + gågater	 Kollektivområde	 Enkeltelement	 Aktivitetsområde	 Eksisterende vegetasjon
 Fortau med natursteinsheller	 Forslag til fremtidig miljøgate/gågate	 Møteplass	 Hvilerepos	 Forslag til ny vegetasjon
 Fortau med asfalt	 Forslag til utvidelse av Byens park	 Byens park	 Sykkel knutepunkt	

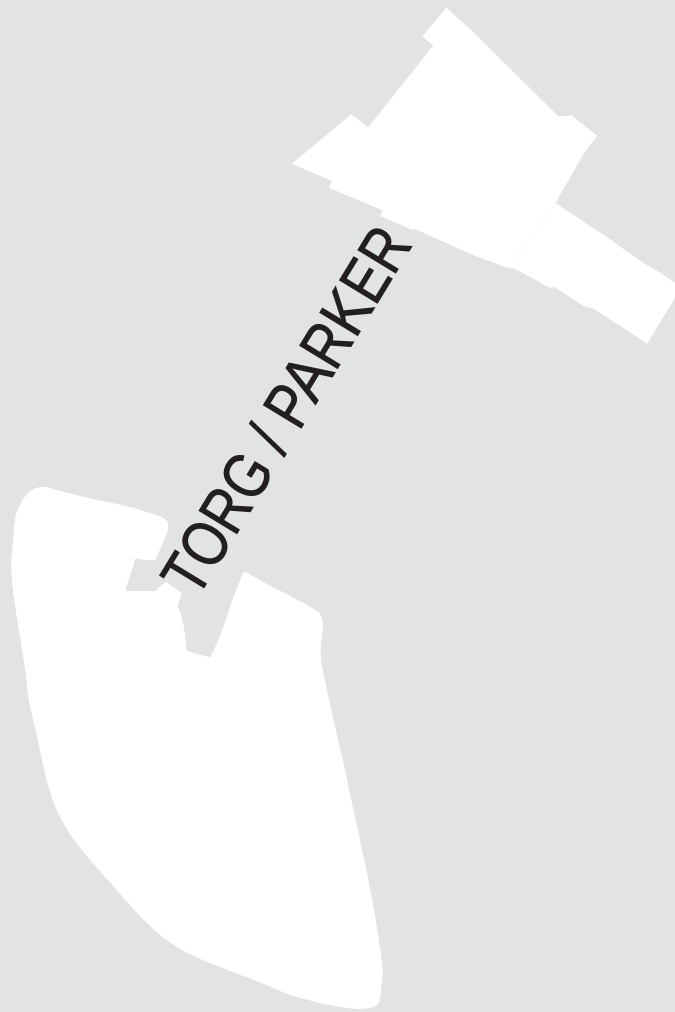

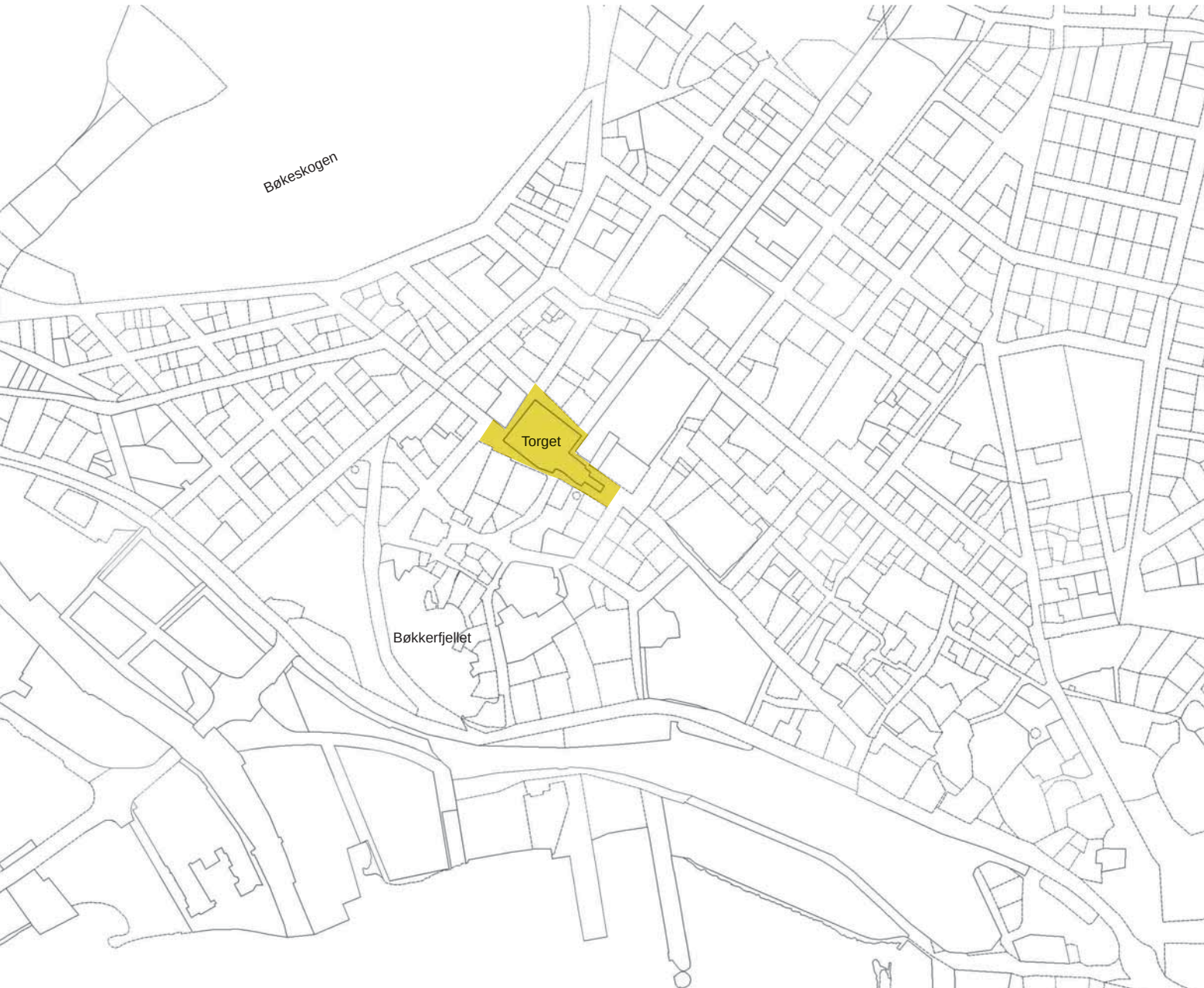
BYROM

Opprinnelig var byen et sted for utveksling, hvor handel og sosial omgang gikk hånd i hånd. Etter krigen ble derimot bilen det primære planleggingsparameter i de fleste norske byer, med det resultat at fotgjengerne ble nedprioritert i bybildet. Byen ble først og fremst en økonomisk hensiktsmessighet; et sted for arbeid og nødvendige daglige aktiviteter, og ikke et sted man oppholdt seg for fornøyselsens skyld. Først etter at kjøpesentrene utenfor byen hadde overtatt store deler av byens handelsfunksjoner utover 80- og 90-tallet, har man igjen begynt å tenke mennesket inn i byplanleggingen. En særlig viktig erkjennelse i den sammenheng var forståelsen av at byen hadde endret funksjon fra være fornuftsbasert til å bli et sted hvor fornøyselsen og de lystbetonte handlinger stod i sentrum. For å reetablere et levende sentrum som støtter opp under næringsvirksomhet i vår tid, er det derfor viktig at byrommene inviterer til opphold og bygger opp under byens funksjon som sosial arena. Den menneskelige dimensjon, i flere betydninger, er malen for hvordan vi skal utforme byen i fremtiden. Det omhandler alle aspekter, fra hvordan vi planlegger byens infrastruktur, til hvordan vi utformer bygninger og skaper grønne byrom med gode, sosiale møteplasser.

Det som
omfattes av
betegnelsen torg/parker,
er Torget, Lilletorget og
Bøkkerfjellet i Larvik sentrum.
Disse områdene skiller seg fra
gatene ved at de er større eller
mindre plassdannelser, hvor det
først og fremst er mennesket
som prioriteres, og ikke
bilen.

De
kan ha
svært ulikt preg,
men kjennetegnes av at
de er viktige møteplasser
for byens brukere, både
i offisielle og uoffisielle
sammenhenger. Dette er
derfor viktig å forsterke
i den fremtidige
utformingen av
disse om-
rådene.

TORGET

HISTORIE

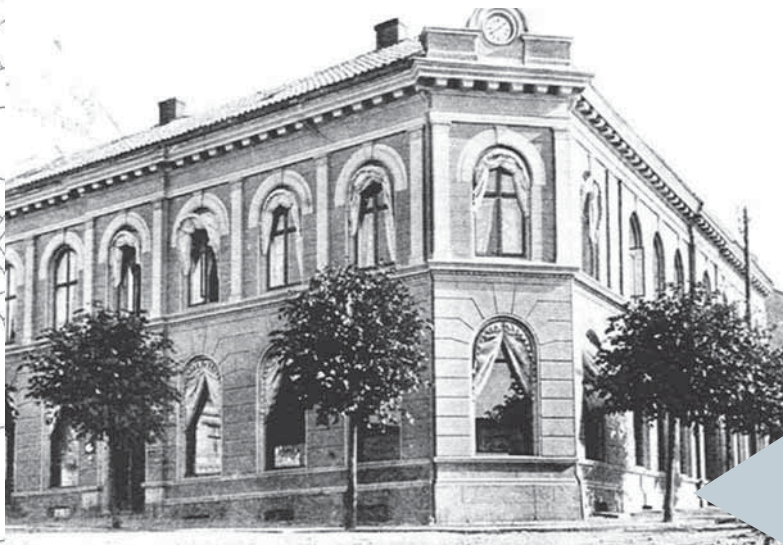
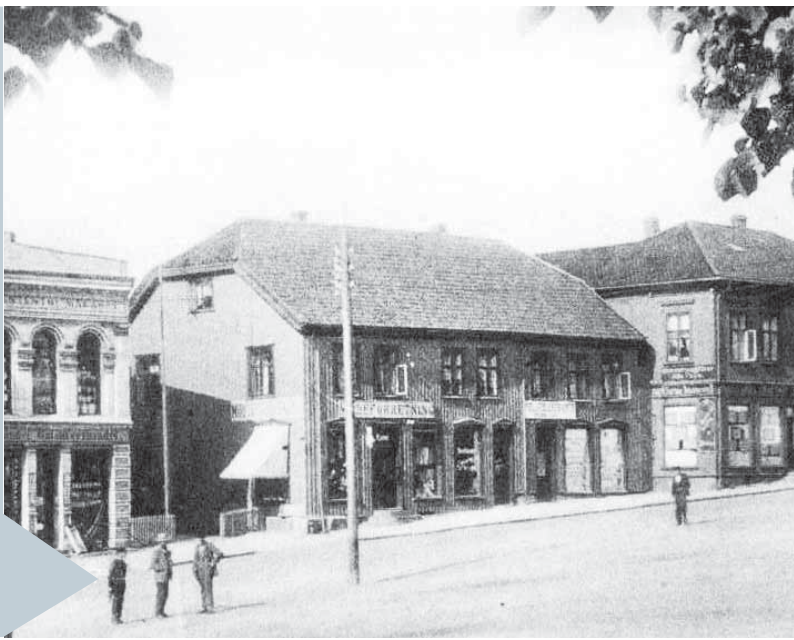
Torget i Larvik vokste frem i det trekantede "gatedele" mellom det som i dag er Kongegata og Prinsegata. De kjøpmenn som ikke hadde økonomiske midler til å etablere seg langs Storgata, måtte nøye seg med det bakenforliggende området hvor en smal bakgate, nåværende Prinsegata, vokste frem i det bratte terrenget med et langstrakt torg som avslutning. Utover 1700-tallet utviklet plassen seg til et stadig livligere møtested mellom bøndene i distriktet og byens folk, men først på begynnelsen av 1800-tallet ble torghandelen organisert. Ettersom byens maktelite hadde sete dels på Langestrand, dels langs Storgata og dels ved Herregården, ble ikke Torget i Larvik utstyrt med de tradisjonelle "torgfunksjonene", som kirke og rådhus, noe man ellers ville kunne forvente i tilknytning til et slikt viktig byrom i byen.

Bybrannen i 1884 tok med seg 66 bygninger i området langs Kongegata og øvre del av Torget. Dette ble på mange måter en skillelinje i Larviks byutviklingshistorie; fra å være en by preget av lave trehus, ble det under gjenoppbyggingen innført murtvang med en større strenghet både i forhold til fasadeutforming og byggelinjer som resultat. Dette skillet er fortsatt tydelig i bybildet rundt Torget i dag og er med på å gi stedet sitt særpreg.

TORGET 2

Odberggården unnslopp den store bybrannen i 1884 og er den best bevarte kjøpmannsgården på Torget, med komplette bakbygninger

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

TORGET 5

Den eneste gjenværende bygningen fra gjenoppbygningen etter bybrannen i 1884, oppført i nyrenessansestil

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

TORGET 8A

Albert Bøe gården er oppført i 1902. I dag har bygningen ny fasade, men den opprinnelige, fantastiske jugendfasaden finnes visstnok fortsatt bakenfor all larvikitten

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

TORGET 11 Stor kjøpmannsgård, oppført i 1830 av kjøpmann Christensen i tidlig sveitserstil. En lokal egenart er de trekantede vinduene i gavlen, som også finnes i andre bygninger i Larvik fra samme periode. Opprinnelig hadde bygningen to etasjer, men dette ble fjernet ved en større ombygging i 1886, hvor gården samtidig ble tilbygget

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

DAGENS SITUASJON

På begynnelsen av 90-tallet fikk Torget sin nåværende sirkelform med parkeringshus under bakken. Dette medførte at byen fikk en planert torgplass skåret inn i terrenget, adskilt fra det omkringliggende hellende terreng med murer og trapper for å oppta høydeforskjellen. Til tross for at dette har skapt et tydeligere definert byrom med åpenbare kvaliteter, har det også medført at torgplassen fremstår mindre tilgjengelig og at naturlige ganglinjer fra omkringliggende gateløp over Torget er blitt brutt. Gjennom årenes løp har handelsvirksomheten så å si forsvunnet fra selve torgplassen, og ligger konsentrert i bebyggelsen rundt.

Byens historiske utvikling er tydelig i bybildet rundt Torget, med bygninger fra flere tids- og stilepoker representert. Fortsatt går det en tydelig skillelinje der brannen herjet, med trehusbebyggelse fra før brannen som dominerende på sørsiden og murbebyggelse fra gjenoppbyggingen og helt frem til vår tid, hovedsakelig på nordlige side. Begynner man å se etter, finner man derfor et spekter av bygningshistoriske eksempler samlet her; fra de gamle kjøpmannsgårdene i sveitserstil til murbebyggelse i nyrenessanse, tidlig funksjonalisme og modernisme. Historien har på denne måte overlatt oss et særegent byrom hvor byens utvikling fortsatt kan leses, om enn i kortversjon.

An aerial photograph of a residential neighborhood. In the center is a square paved area with some trees and a small structure. Four green lines radiate from the center of this square towards the surrounding residential blocks, indicating natural pedestrian paths. The surrounding area is filled with houses and streets.

Å ivareta naturlige ganglinjer bør være utgangspunktet for den fremtidige utforming av Torget

FREMTID

Torget er selve byens hjerte. Konglomeratet av tids- og stilepoker kan ses som et konkret bilde på byens mangfold i det store perspektiv. Her samles byens mange "tråder" og bindes sammen i en helhet. Som byrom er det nettopp dette Torget er og bør være; et rom som er åpent og tilgjengelig for alle, uansett alder, kulturell bakgrunn, religionstilhørighet eller økonomiske forutsetninger. Fra den tid da torgplassen primært var et handelssted, vil den aller viktigste utfordring fremover være å understøtte Torgets funksjon som sosial møteplass i byen. Og det er dette en ny utforming av byrommet først og fremst skal planlegges ut fra. Samtidig er det viktig at det også tilrettelegges for midlertidig handelsvirksomhet med integrerte løsninger for salgsboder.

Ved en eventuell oppføring av et nytt bygg ved Torget, bør bybildets mangfold videreføres ved at bygget er av høy arkitektonisk kvalitet med tydelig forankring i vår tids formspråk. Det skal tilpasse seg sine omgivelser ved å bruke og viderefortolke det sammensatte arkitektoniske språk som er der i dag, uten å forsøke å kopiere eldre tids stilepoker. Eksisterende eiendomsgrenser skal opprettholdes og anbefalte høyder overholdes. Utformingen av byggets første etasje skal forholde seg til den menneskelige skala. Møte mellom gate og bygg må løses med utgangspunkt i universell utforming i detaljeringen.

For å løfte frem Torgets historie som byrom, bør det få en egen informasjonstavle.

Torget's viktige posisjon i byen, både i forhold til plassering og som del av den kollektive bevissthet hos innbyggerene, gjør det til et av de aller viktigste stedene med tanke på den fremtidige byutvikling i Larvik. Det anbefales derfor at det avholdes en idédugnad, og at føringene herfra legges til grunn i en påfølgende åpen arkitektkonkurranse. Som et grunnpremiss bør forslaget til en ny utforming av Torget ses i sammenheng med forbindelsen til omkringliggende gågater, Bøkkerfjellet og forbindelsen til Prinsegata.

Det foreslås derfor ingen konkrete løsninger til utforming av Torget i denne formingsveilederen, men i stedet noen viktige momenter ved en eventuell ny utforming:

Mangfold. Intensjonen fremover er at Torget igjen skal innta plassen som det viktigste byrommet i sentrum. Her samles byens gater og mangfoldet møtes med en kompleksitet av stilepoker, bebyggelsesstrukturer og bygningstyper. Den fremtidige utformingen av Torget skal konkretisere visjonen for sentrum ved å samle byens mangfold i en meningsfull helhet.

Åpenhet. Torget skal åpnes og gjøres mer tilgjengelig i sin fysiske utforming, slik at det i enda større grad blir et offentlig byrom der alle byens innbyggere kan møtes på likeverdige premisser, uavhengig av økonomiske forutsetninger og kulturell bakgrunn.

Møteplasser. Det må opparbeides flere uformelle sitteplasser i tilknytning til Torget. Disse bør innarbeides i utformingen av selve plassen, for eksempel i form av sittetrapper.

Barn og unge. Aktivitetsområde for barn og unge bør integreres som en del av utformingen av Torget, gjerne i kombinasjon med kunsterisk utsmykning.

Ivareta ganglinjer. Utformingen bør ta hensyn til naturlige ganglinjer.

Materialer. Selve torgplassen bør markeres og fremheves i bygulvet i kraft av materialvalg. Disse bør reflektere Torgets særposisjon som byens "storstue" både i kvalitet og utforming.

Kunst. Kunst bør så langt det er mulig innarbeides i planforslaget for Torget i en parallell prosess.

Vegetasjon. Beplantning bør hovedsakelig være i form av trær. Plassering og valg av tretype bør gjøres ut fra en bevisst holdning til estetisk uttrykk, klimatiske hensyn og som miljøskapende element rundt sitteplasser. En idé er å la alle tretypene i de tilstøtende gågatene møtes rundt Torget. På grunn av gode klimatiske forhold, er Torget også et egnet sted for det vakre treet magnolia.

Årstidsvariasjoner. Det nye forslaget bør vise hvordan Torgets funksjon kan tilpasses en sommer- og en vintersituasjon.

Universell utforming. Plassen skal utformes med utgangspunkt i prinsipper for universell utforming.

Vann. Det bør vurderes bruk av vann på en spennende og raffinert måte, gjerne med flerbruksfunksjon som kan utnyttes både sommer og vinter.

LILLETORGET

HISTORIE

Lilletorget ble opprinnelig planlagt som alternativt torg ved reguleringen etter bybrannen i 1884, men fikk i virkeligheten aldri denne funksjonen. Frem til 1938 stod derimot byens høyvekt her, og i bakgården til Lilletorget 1 var det staller for torgbøndernes hester. I 1926 åpnet Larviks første bensinstasjon i gården tilhørende Sigurds gate 5 (i dag Sigurds gate 5B).

DAGENS SITUASJON

Lilletorget skiller seg fra de andre byrommene ved at det funksjonsmessig fremstår som en mellomting mellom et torg, en gågate og en kjørevei. Trafikken er likevel det som dominerer stedet, da dette er en del av "ringveien" rundt sentrum med mye gjennomgangs- og kollektivtrafikk. Transport i ulike former har i det hele tatt preget området opp gjennom tidene; fra oppstalling av hester, til parkeringshus og dagens trafikkbilde. Arkitektonisk preges Lilletorget av et skilsprik mellom den eldre, lave bebyggelsen på sørsiden og den

LILLETORGET Her stod byens høyvekt

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

LILLETORGET 5B

Larviks første bensinstasjon med automatisk og direkte bensinfylling. Bensinstasjonen var eiet av Thøger Andersen, som også var byens første bileier

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

For å gjøre Lilletorget mer lesbart som byrom, bør avgrensningen mellom trafikk og torgplass markeres tydeligere, og utføres på en måte som samtidig skjærer og gjør stedet attraktivt for opphold. I forlengelse av områdets historiske forankring som transportsted, og de planlagte sykkelbaner i Kongegata og Nansetgata, vil det være naturlig å tenke seg området videreutviklet som et fremtidig sykkelknutepunkt med overdekket sykkelparkering og utleie av bysykler. Dette vil gi en sentral plassering, samtidig som det bygger opp under miljø- og helseaspektet i utkastet til Kommundeplan for sykkeltrafikk i Larvik og Stavern.

Byromsfunksjon

Kjørevei (del av ringveien) / liten torgplass, sykkelknutepunkt.

Arkitektur

Bygningen på Lilletorget 1 har i dag en åpen første etasje uten funksjon. Det er viktig at dette bygget får en fasademessig avslutning mot gaterommet og på sikt kan romme nærings- eller handelsvirksomhet som vitaliserer byrommet også på denne siden av torgplassen. Bebyggelsen på sørsiden bør opprettholdes og ivaretas i tråd med sitt opprinnelige arkitektoniske uttrykk i størst mulig grad.

Bygulv

Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggzone, natursteinsheller i gangzone med ledelinje, frittstående tregruberist, kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne, eget belegg ved sykkelparkering og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt. Lilletorget*.

Bymøbler

Det vises på et kartutsnitt hvor det kan være hensiktsmessig å plassere bymøbler. Se *Temastrategi. Bymøbler*.

Vegetasjon

Vegetasjon på Lilletorget består i dag i hovedsak av trebeplantning (lind) og hekkebeplantning (bøk). Dette bør opprettholdes i fremtiden. Trærne bør kolles og beskjæres som det tidligere har vært tradisjon for i Larvik, slik at de får en skulpturell form og ikke blir for store. Trerekken på sørsiden bør flyttes ut mot fortauskant, slik at fremkommeligheten forbedres og plassen skjermes bedre mot trafikk.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

På Lilletorget bør følgende enkeltelementer fremheves med kulturminneskilt og evt. fasadebelysning:

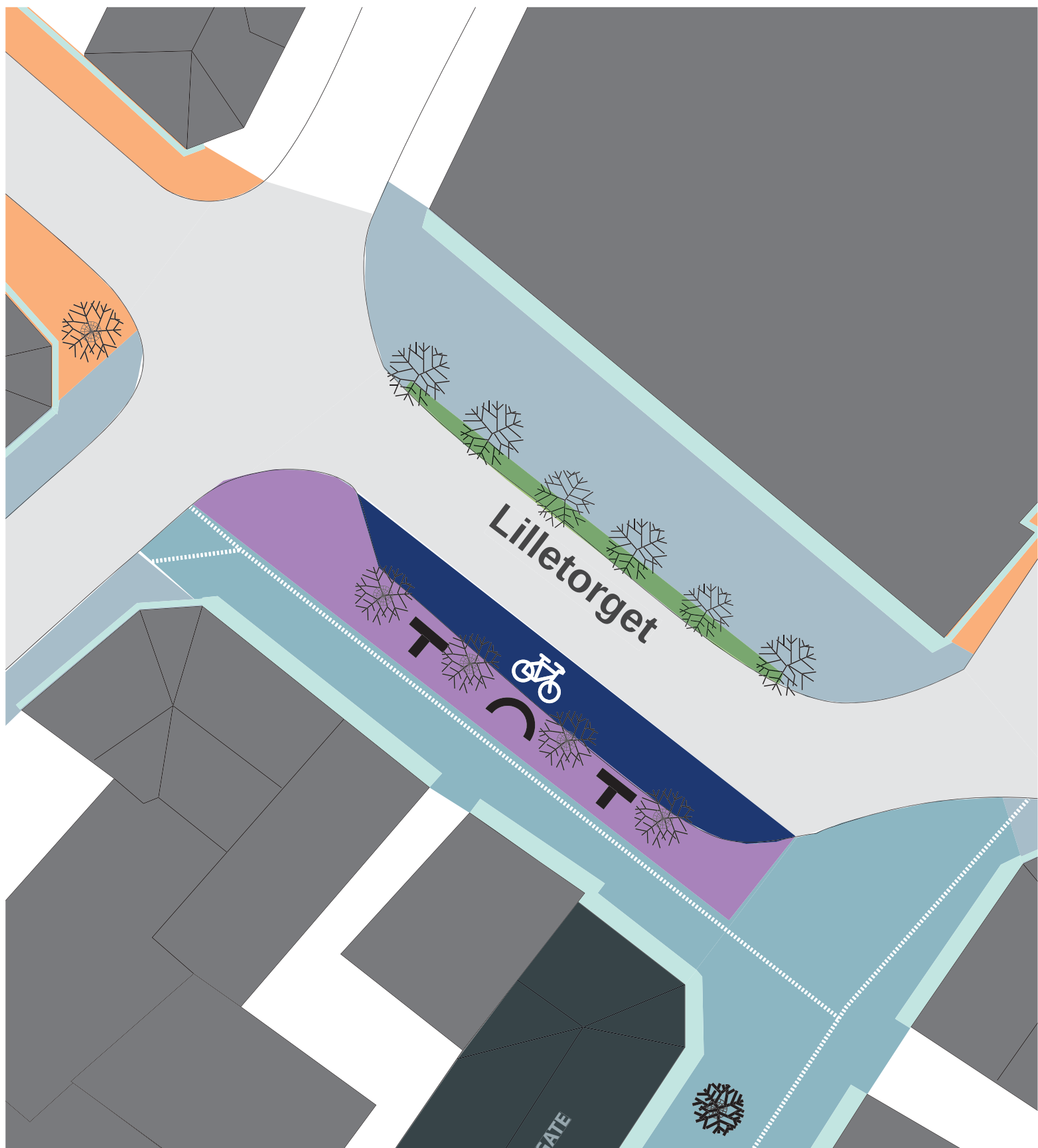
- Sigurds gate 5
- Lilletorget 2

Kunst

Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

Skilt/reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

LILLETORGET

 Natursteinsheller med frest ledelinje

 Fortau med natursteinsheller og ledelinje i smågatestein

 Møteplass

 Veggsone

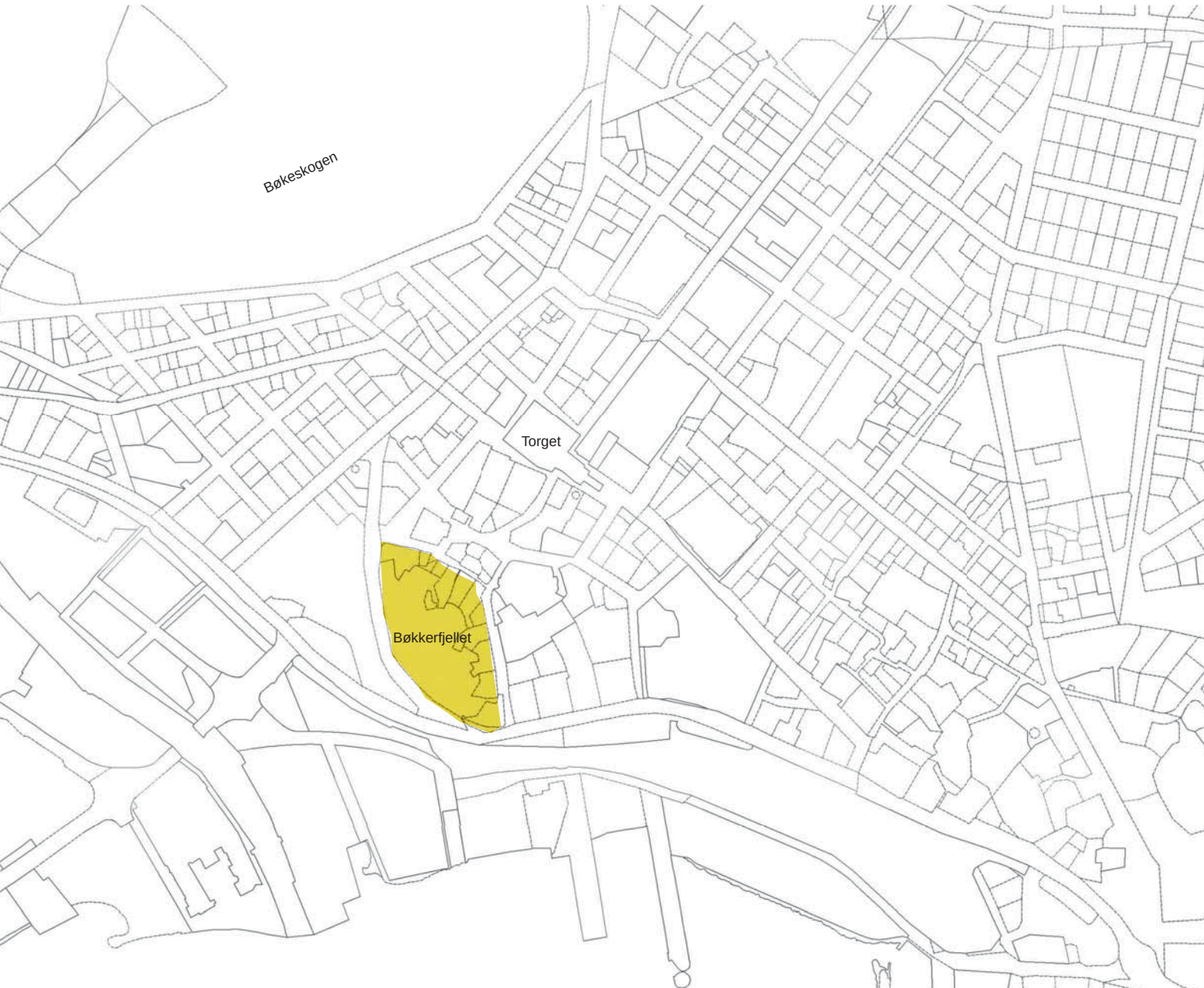
 Enkeltelement

 Sykkel knutepunkt

 Eksisterende vegetasjon

 Ny vegetasjon

 Benk

BØKKERFJELLET

HISTORIE

Navnet Bøkkerfjellet skriver seg fra en bøkker/bødker (balje- og tømmermaker), Mikkel Christensen, som bodde her på midten av 1700-tallet. Bøkkerfjellet bestod opprinnelig av flere mindre knauser omkring en dyp dalsenkning. På Gyldenløves tid ble det anlagt et batteri på Bøkkerfjellet for å forsvare det krigsviktige jernverket ved Farriselva. I løpet av 1880-årene ble det skutt ut mye stein fra Bøkkerfjellet, og en del av dette ble brukt til tørmurer og steinfyllinger rundt om i byen, blant annet ved Tollboden og Romberggata skole. Mye av den pukk og grus som finnes under byens gater kommer også herfra. Samtidig ble selve dalsenkningen fylt opp med tilfeldige fyllmasser og ble etter hvert til den parken vi kjenner i dag. På Bøkkerfjellets høyeste kulle står den gamle brannvakt, bygget i 1851. Den var i praktisk bruk helt frem til den nye brannstasjonen i Brannvaktsgate stod ferdig med sitt høye tårn i 1909.

DAGENS SITUASJON

Fra sjøsiden er Bøkkerfjellet sammen med Brannvaktstårnet et markant landemerke og fremtredende landskapselement i bybildet. Fra bysiden er den med sin sentrumsnære beliggenhet en luftig og åpen park i forlengelse av sentrum, som med sitt unike utsyn forbinder fjorden og byen visuelt. Til tross for dette er den i dag likevel lite brukt som friområde og ligger fortsatt som en uutnyttet ressurs i byen.

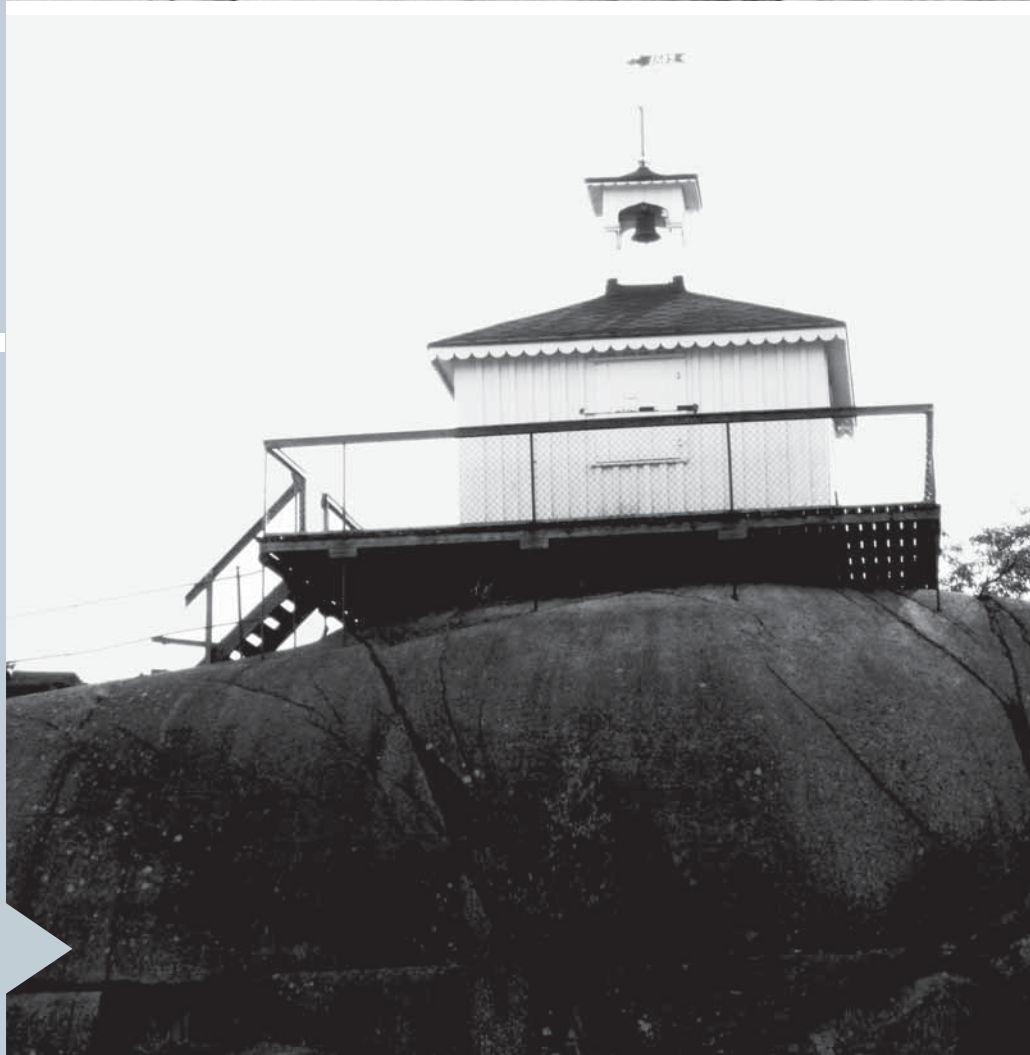

BØKKERFJELLET
Fotografi av
Bøkkerfjellet ca 1915

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

BRANNVAKTSTÅRNET
Brannvaktstårnet ble
oppført i 1851, men
mistet sin praktiske
funksjon da brannstas-
jonen stod ferdig i 1909

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

I kraft av sin beliggenhet og landskapelige kvaliteter, har Bøkkerfjellet potensial til å bli en meget attraktiv bypark i tilknytning til sentrum. Utnyttet på riktig måte kan den derfor være med på å styrke sentrums posisjon i byen samtidig som den kan bli et viktig bindeledd mellom øvre og nedre bydel med den planlagte broforbindelsen til Indre havn. For å kunne oppnå dette er det nødvendig å forsterke forbindelsen mellom Torget og Bøkkerfjellet både i forhold til lesbarhet og fremkommelighet. Parkeringsplassen, som i dag ligger som barriere og gjør adkomsten til parken lite synlig, bør derfor vurderes innlemmet i parkområdet. I den forbindelse bør parkering inne i Bøkkerfjellet vurderes som alternativ. Som fremtredende landskapselement er det også viktig å bevare fjellets visuelle karakter sett fra fjorden slik at ikke en ny bebyggelse i Indre havn skjuler dets markante form i byens landskapsrom.

I forbindelse med et eventuelt nytt prosjekt på Torget, er det naturlig å se dette i sammenheng med en oppgradering av Bøkkerfjellet til bypark og forbindelsen ned til Indre havn.

Viktige momenter ved en eventuell ny utforming av Bøkkerfjellområdet til byens park:

Tilgjengelighet. Forbindelsen fra Torget til Bøkkerfjellet bør forsterkes, både i forhold til lesbarhet og fremkommelighet. Utforming av bygulv og belysning vil være viktige virkemidler for å få til dette. I Brannvaktsgate (området mellom den gamle brannstasjonen og Feyers gate) bør det gjøres tiltak for å forbedre de myke trafikanterers vilkår, for eksempel ved opphøyet fotgjengerfelt eller andre fartsdempende tiltak. På sikt bør denne delen av Brannvaktsgate vurderes stengt for gjennomgangstrafikk.

Utsyn. Utsynet er Bøkkerfjellets største kvalitet og skal understrekes og fremheves. Eksisterende vegetasjon og eventuell nyplanting må derfor underordnes dette, samtidig som Bøkkerfjellet skal være byens grønne lunge.

Invitere til opphold. For å gjøre Bøkkerfjellet attraktivt som oppholdssted, må det tilrettelegges for flere sitteplasser. Disse bør variere fra vanlige benker til sittegrupper med bord, og bør i hovedsak være forankret i underlaget. For å gjøre byparken mer helhetlig bør disse innarbeides i selve utformingen, og ikke plasseres som løsrevne enkeltobjekter i etterkant.

Brannvaktstårnet. Bøkkerfjellets historiske forankring med byens første brannvaktstårn skal fremheves i parken. Dette kan gjøre både i form av belysning og informasjonsskilt.

Kunst. For å understreke Bøkkerfjellets posisjon som moderne bypark, bør det satses på kunst som reflekterer vår tid. Det kan være skulpturer, lydinstallasjoner, landskapskunst eller en kombinasjon av disse, av varig eller midlertidig karakter. Ved bruk av interaktiv kunst der ulike sanser aktiveres, vil man også kunne appellere til barn/unge og mennesker med funksjonshemning. Begge disse gruppene glemmes ofte i forbindelse med kunst i det offentlige rom. Kunstprosjektene bør så langt det er mulig innarbeides i planforslaget i en parallell prosess.

Belysning. Parkbelysningen kan gjerne skille seg ut fra byens øvrige valg av belysning. Det bør i større grad legges vekt på bruk av stemningsskapende belysning uten at det går ut over sikkerheten.

Aktivitetssområde. Parkeringsplassen ligger i dag som en barriere og gjør adkomsten til Bøkkerfjellet både mindre synlig og mindre innbydende. I forbindelse med en ny utforming av parken bør man derfor se på muligheten for å innlemme denne delen i parkområdet. Larvik mangler et godt aktivitetssområde for barn og unge i sentrum, og dette kan være et aktuelt sted å tenke inn en slik funksjon.

BØKKERFJELLET

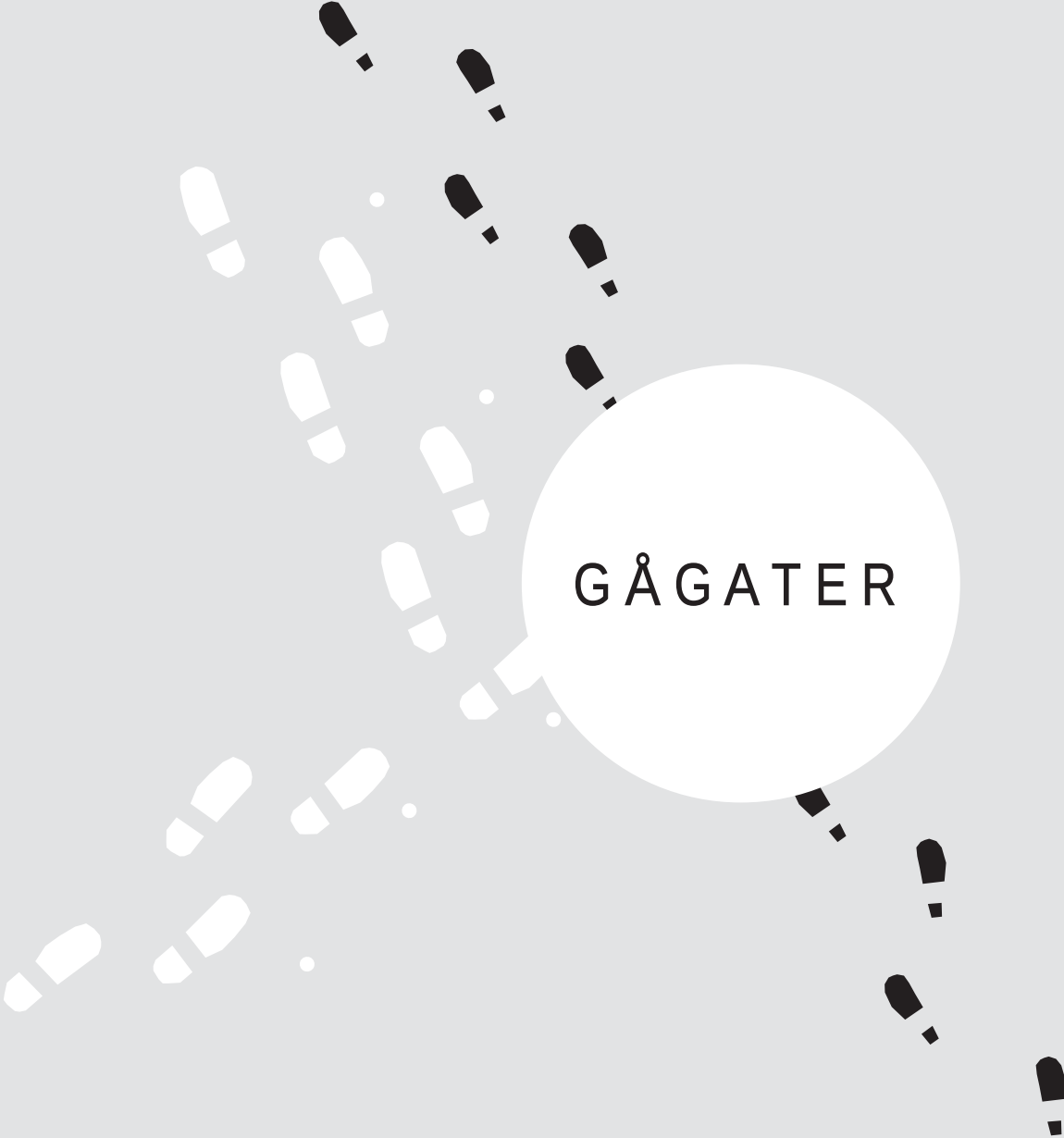
 Bypark	 Natursteinsheller med frest ledelinje	 Møteplass	 Ny vegetasjon
 Forslag til utvidelse av byparkområdet	 Fortau med natursteinsheller og ledelinje i smågatestein	 Enkeltelement	 Eksisterende vegetasjon
 Forslag til fremtidig miljøgate/gågate	 Veggzone	 Aktivitets område	 Hvilerepos

Gågatenettet
springer ut fra Torget og
forbinder byens handelssentrum med
den omkringliggende bystruktur. For å øke både
lesbarheten i byveven og tilgjengeligheten i dette viktige
området, bør gågatene gis en felles utforming av bygulvet slik at
de fremstår som en sammenhengende flate, uten høydeforskjeller. Ved
hjelp av materialskifte, deles bygulvet opp i soner for de ulike funksjoner;
veggsoner, gangsoner, vrimlesoner og møbleringssoner. Veggsonen skal i første
rekke brukes til butikkenes reklameskilt, varekurver osv, mens møbleringssonen
skal brukes til trebeplantning og offentlige møblering. Både gangsonen og vrimlesonen
skal være fri for all møblering. Grunntonen i gategulvet bør være lys naturstein, men
for å fremheve gatenes egenart og skape et variert og spennende byrom, bør det legges
opp til mønstermessig variasjon i hver av gågatene gjennom bruk av forskjellig dimensjoner,
valør etc. En kunstner eller landskapsarkitekt bør bidra i dette arbeidet, og ledelinjesystemet
må integreres som en del av utformingen. I tillegg foreslås det at hver gate får sitt eget treslag
som igjen er med på å speile byens mangfold. Ettersom de klimatiske forhold i Larvik er såpass
gode, kan man velge eksotiske tresorter som gir byen mer særpreg og karakter, for eksempel
magnolia, gullregn, tullipantre eller lignende.

I gågatenettet bør ledelinjene skille seg fra det øvrige, ettersom disse gatene vil utformes
som en sammenhengende flate med en høyere materialekvalitet. Det anbefales derfor at det
her brukes granittheller med fire stedfreste spor (flattoppede ribber), med en bredde på til
sammen 30 cm, hvor de to midterste sporene males med hvit plastmaling. Dette gir både
gode taktile egenskaper og høy kontrastvirkning, i tillegg til en tilfredsstillende estetisk
kvalitet. For å sikre at byens sentrum er tilgjengelig for alle hele året, anbefales det at man
legger vannbåren varme i bygulvet, fortrinnsvis ved bruk av ny fornybar energikilde
(jordvarme, solenergi, vindkraft, bølgekraft eller bioenergi).

I gågatene bør det legges vekt på flerbruksfunksjon i forbindelse med
opparbeidelse av nye møteplasser, både i forhold til utforming, valg av
bymøbler og valg av kunst.

Prinsippsnitt gjelder alle gågatene, med individuell
tilpasning i hver gate.

GÅGATER

SIGURDS GATE

HISTORIE

Sigurds gate ble regulert og bebygget etter bybrannen i 1884 og beplantet med lindetrær.

DAGENS SITUASJON

Sigurds gate er i dag delt i to ved Jegersborggate/Lilletorget. I retning mot Torget er den gågate, og preges av lav murbebyggelse på begge sider. Dette, sammen med gatens bredde, er med på å gi den et intimt preg. Øvre del er kjørevei, og fra Lilletorget skjer det et arkitektonisk skalaskifte med en noe høyere bebyggelse på begge sider. Lenger opp mot biblioteket finner man en eldre, lavere trehusbebyggelse. Bortsett fra Torget er dette den eneste gågaten som har et visst urbant tilsnitt, med relativt høy tetthet i forhold til handelsvirksomhet, inngangspartier og vindusflater i første etasje. Gaterommet har derimot et noe rotete uttrykk på grunn av reklameskilt og stativer som ofte plasseres i gangsonene.

SIGURDS GATE

Sigurds gate rett etter brannen i 1884

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

SIGURDS GATE 5

Murgård i nyrenessanse stil oppført etter brannen i 1884. Legg merke til kvinnehodene i pilasterfeltene i hver ende neste gang du går forbi

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

SIGURDS GATE 1

Oppført for Brunlanes sparebank i 1958 og et eksempel på sen modernisme. Bygningen er utsmykket med et tre etasjer høyt mosaikkart over Brunlanes

FREMTID

Sigurds gate fungerer allerede godt som gågate, men behøver en opprydding i gategulvet slik at det får et mer ryddig uttrykk, både visuelt og funksjonelt. Den gode kontakt mellom bygning og gaterom må opprettholdes, og videreføres i en eventuell ny bebyggelse.

Byromsfunksjon

Sigurds gate vil fortsatt være delt ved Jegersborggate, med gågate i retning Torget og kjørevei i retning Badeparken.

Arkitektur

Eksisterende eldre bebyggelse med antikvarisk verdi skal ivaretas. Ny bebyggelse i gateløpet bør respektere eksisterende eiendomsgrenser og tilpasses den øvrige bebyggelse i forhold til høyde og utforming. Ved et eventuelt nytt byggeprosjekt blir det viktig å bevare gaterommets intimitet og småskala, i tillegg til at antall inngangspartier og vindusflater ut mot gaterommet opprettholdes.

Bygulv

Bygulvet anbefales anlagt som et sammenhengende felt uten høydeforskjell, med smågatestein i veggsone og møbleringsfelt, og natursteinsheller i vrimlesone/gangsone. Ledelinje i granittheller med fire stedfreste spor (flattoppede ribber), med en bredde på til sammen 30 cm, hvor de to midterste sporene males med hvit plastmaling. Se *Prinsippsnitt for gågate* (s.95).

Bygulvet i resterende del av gaten utformes med smågatestein i veggsone, fortau i asfalt, smågatestein som ledelinje, kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for bygate* (s.187).

Bymøbler

Det vises på et kartutsnitt hvor det kan være hensiktsmessig å plassere bymøbler. Se *Temastrategi. Bymøbler*.

SIGURDS GATE

 Natursteinsheller med frest ledelinje

 Fortau med natursteinsheller og ledelinje i smågatestein

 Fortau med asfalt og ledelinje i smågatestein

 Veggzone

 Enkeltelement

 Aktivitetsområde

 Møbleringsfelt

 Ny vegetasjon

 Eksisterende vegetasjon

 Sykkelpunkt

 Møteplass

 Kollektiv område

Vegetasjon

Det anbefales at gaten beplantes med en trerekke av magnolia (Magnolia). Trærne anbefales plassert på gatens vestside, slik at de spiller opp mot den bevaringsverdige bebyggelse.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

I Sigurds gate bør følgende enkeltelementer markeres med kulturminneskilt og evt fasadebelysning:

- Sigurds gate 1
- Sigurds gate 5

Kunst

Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

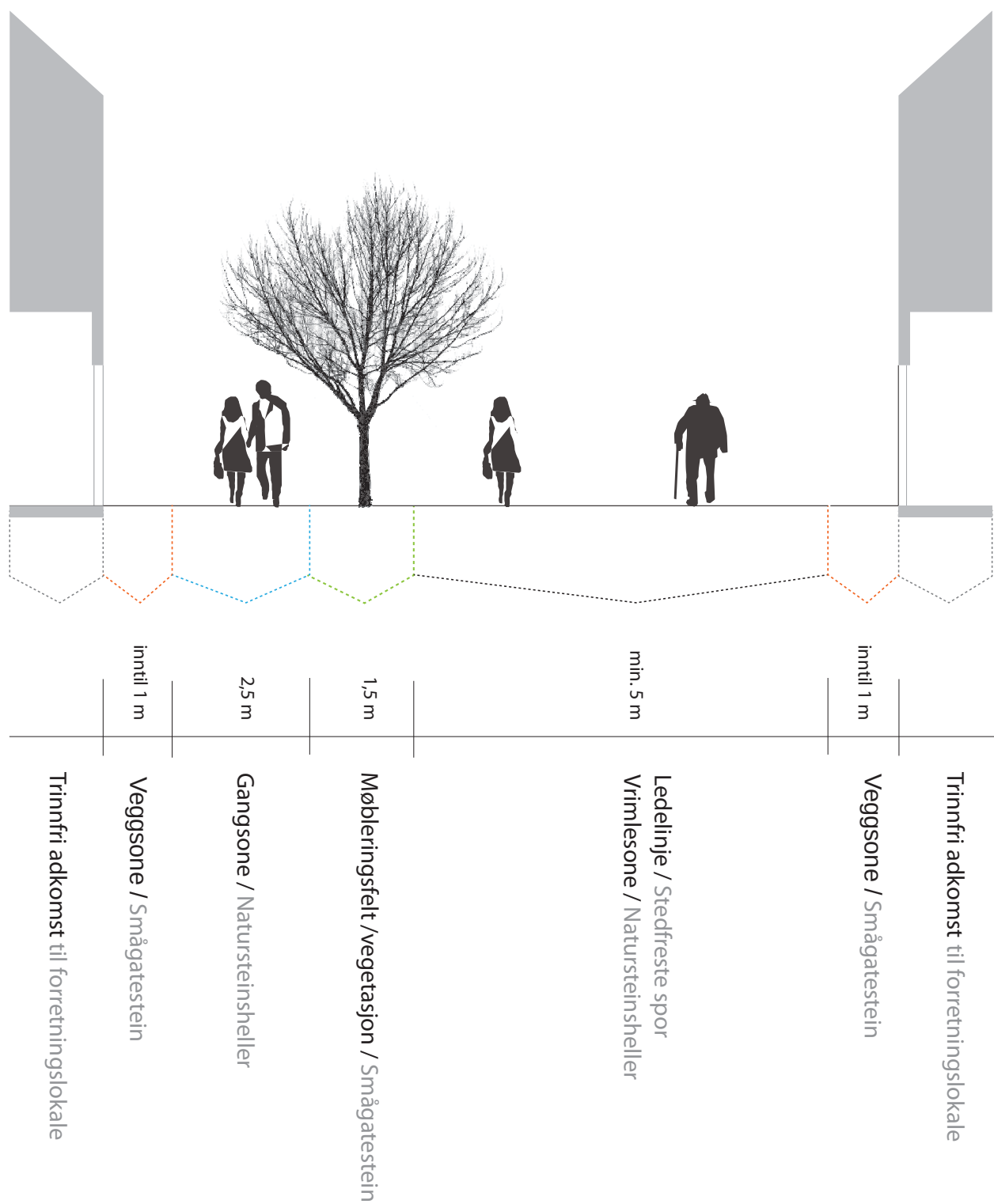
Skilt/reklame

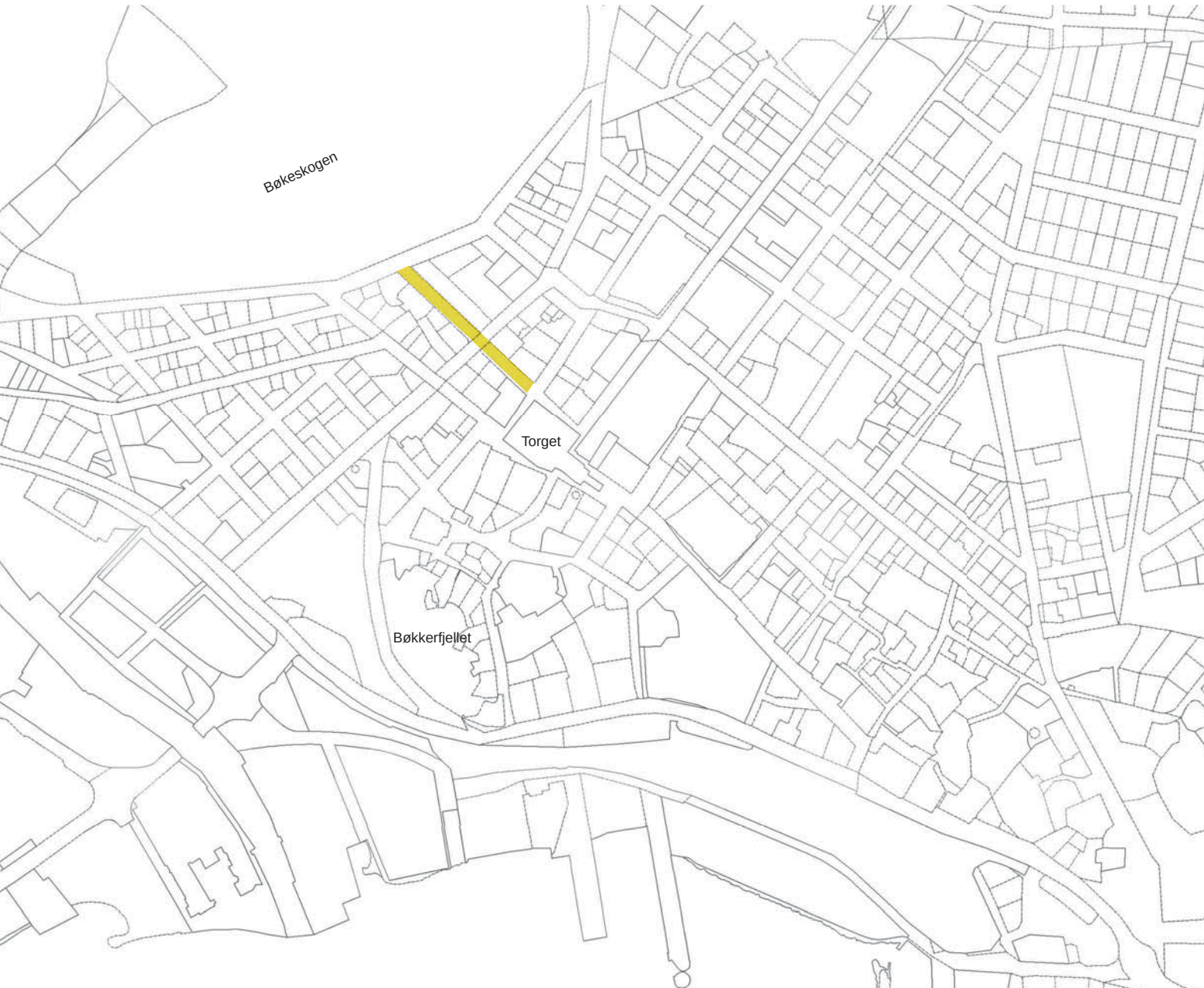
Alt av møblement, skilt eller lignende, som tilhører forretningsvirksomheten bør plasseres i veggsonen på en slik måte at det ikke er til hinder for fri ferdsel eller kommer i konflikt med ledelinjer.

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II .

GÅGATE

NANSETGATA / SIGURDS GATE / OSKARS GATE / ØVRE TORGGATE / BREDOCHS GATE / FEYERS GATE

OSKARS GATE

HISTORISK

Oskars gate ble regulert og bebygd etter bybrannen i 1884. Tidligere var den beplantet med trær på begge sider.

DAGENS SITUASJON

Oskars gate er en viktig forbindelseslinje, både visuelt og funksjonelt, mellom Torget og Bøkeskogen. Bebyggelsen er sammensatt, med noen få bygninger igjen fra gjenoppbyggingen i 1884. Den nyere bebyggelse skiller seg fra den eldre ved et visst skolaspring i forhold til bygningshøyder. Bak Torget 1 er det i dag en ubebygd tomt som brukes som parkeringsplass. Dette sammen med gatens relativt store bredde og få butikker som henvender seg mot gaterommet, har ført til at den fremstår som en gågate med relativt lite aktivitet.

OSKARS GATE

By og natur knyttes tett sammen i Oskars gate. I hvilke andre byer har man siktakse mot en bøkeskog fra torget? Fotografi fra 1905

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

For at Oskars gate skal kunne bli en attraktiv handlegate, må aktivitetsnivået ut mot gaterommet økes betraktelig. For å skape mer liv i gaterommet bør man også vurdere å utnytte gatens bredde til å opparbeide en møteplass med flerbruksfunksjon, gjerne rettet mot barn og unge.

Byromsfunksjon

I Kommunedelplan for Larvik by er Oskars gate, mellom Kongegata og Torget, avsatt til fremtidig gågate.

Arkitektur

De eldste bygg i Oskars gate stammer fra perioden rett etter bybrannen i 1884, mens resten er en blanding av arkitektoniske uttrykk opp mot vår tid. Den ubebygde eiendommen bak Torget 1 bør utbygges med forretningsvirksomhet i første etasje. Utover dette bør tilgjengeligheten fra eksisterende, og eventuell ny bebyggelse til gatenivå forbedres med flere inngangspartier der det er mulig.

Bygulv

Bygulvet anbefales anlagt som et sammenhengende felt uten høydeforskjell, med smågatestein i veggzone og møbleringsfelt og natursteinsheller i vrimlesone/gangzone. Ledelinje i granittheller med fire stedfeste spor (flattoppede ribber), med en bredde på til sammen 30 cm, hvor de to midterste sporene males med hvit plastmaling. Se *Prinsippsnitt for gågate (s.101)*.

Bygulvet i resterende del av gaten utformes med smågatestein i veggzone, fortau i asfalt, smågatestein som ledelinje (avvikende farge), kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for bygate (s.187)*.

Bymøbler

Bymøbleringen bør ha en utforming med flerbruksfunksjon som fremmer aktivitet i byrommet. Det vises på et kartutsnitt hvor det kan være hensiktsmessig å plassere bymøbler. Se *Temastrategi. Bymøbler*.

OSKARS GATE

Natursteinsheller med frest ledelinje	Veggzone	Møbleringsfelt
Fortau med natursteinsheller og ledelinje i smågatestein	Enkeltelement	Ny vegetasjon
Fortau med asfalt og ledelinje i smågatestein	Aktivitetsområde	

Vegetasjon

Det anbefales at gaten beplantes med en trerekke av rosehagtorn (*Crataegus laevigata* 'Paul's Scarlet'). Trærne anbefales plassert på gatens nordside, slik at de ikke kommer i konflikt med siktlinjen mot Bøkeskogen.

Trappeadkomst til Bøkeskogen bør rustes opp og fremheves bedre, for eksempel ved bruk av belysning.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

Det er ingen arkitektoniske eller kulturhistoriske enkeltelementer som anbefales fremhevet spesielt i Oskars gate.

Kunst

Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

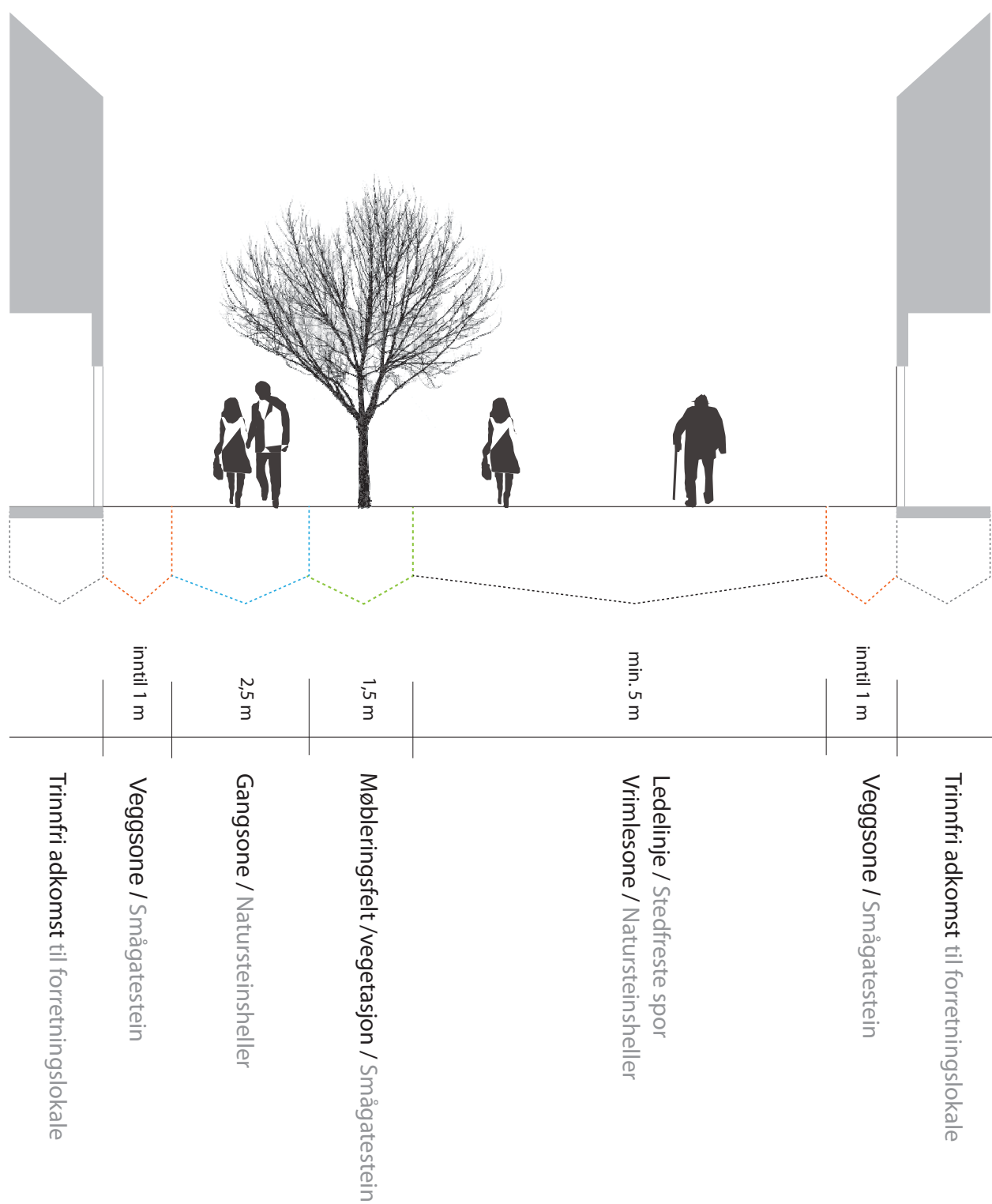
Skilt/reklame

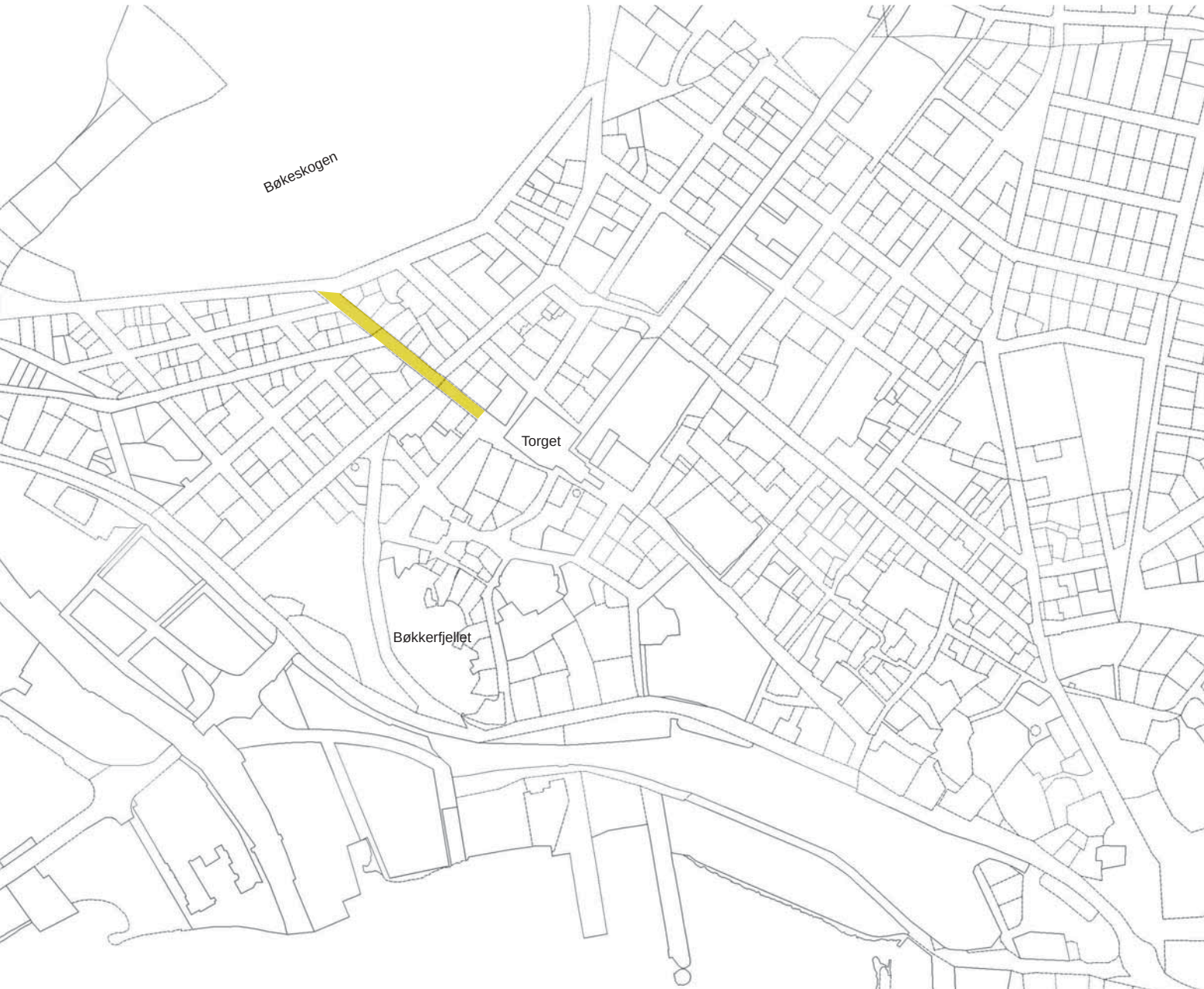
Alt av møblement, skilt eller lignende, som tilhører forretningsvirksomheten bør plasseres i veggsonen på en slik måte at det ikke er til hinder for fri ferdsel eller kommer i konflikt med ledelinjer.

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

GÅGATE

NANSETGATA / SIGURDS GATE / OSKARS GATE / ØVRE TORGGATE / BREDOCHS GATE / FEYERS GATE

ØVRE TORGGATE

HISTORISK

I Øvre Torggate finner man spor etter begge de to store bybrannene, henholdsvis i 1884 og i 1902. Boligbebyggelsen mot Bøkeskogen består hovedsakelig av tøetasjes trehusbebyggelse fra etter bybrannen i 1902, mens skillet etter murtvengen fortsatt er tydelig i bygningene nedenfor Nedre Bøkeligate.

DAGENS SITUASJON

Øvre Torggate er en relativt velfungerende handlegate, som i likhet med Oskars gate forbinder Torget med Bøkeskogen. Gaten deles i to av Kongegata, med boligbebyggelse mot Bøkeskogen og handelsvirksomhet konsentrert i den delen som munner ut i Torget. Her forenes gateløpet med Bredochs gate og Torget i en liten, velfungerende møteplass beplantet med kirsebærtrær i en halvsirkel rundt en steinskulptur fra Steinsymposiet.

ØVRE TORGGATE 1

Øvre Torggate 1 (til høyre i bildet) er et godt eksempel på de nye murgårdene med "internasjonalt storbypreg" som ble oppført etter bybrannen i 1884. Forbildet var bydelen Grünerløkka i Kristiania og stilen er nyrenessanse

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

ØVRE TORGGATE 2

Murgård tegnet av en lokal arkitekt ved navn Andreas Bugge. Oppført etter bybrannen i 1884

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

Å omdanne Øvre Torggate til gågate vil være et naturlig skritt i retning av å skape et mer helhetlig bysentrum. Dette vil gi gågatenettet et mer sammenhengende visuelt uttrykk, og knytte nedre del av Øvre Torggate tettere sammen med Torget. I tillegg vil det være med på å øke lesbarheten i byen og skape et sentrum som i større grad er utformet på fotgjengerens premisser.

Byromsfunksjon

I Kommunedelplan for Larvik by er Øvre Torggate, mellom Torget og Kongegata, avsatt til fremtidig gågate. Resterende gateløp vil være kjørevei.

Arkitektur

Skillet mellom gatens todelte funksjon som boliggate og handlegate understrekes av arkitekturen. Dette skillet gir gaten særpreg og bør opprettholdes i fremtiden. Likevel skapes det sammenheng i gatens bebyggelsesstruktur ved at størsteparten av bygningene ikke strekker seg over mer enn to etasjer. Dette gir gaten et lavmælt småbypreg som det er viktig å videreføre også i ny bebyggelse.

I gågaten er det viktig at den gode forbindelsen mellom bebyggelsens første etasje og gaterommet utenfor opprettholdes, både visuelt i form av tilstrekkelig antall vindusflater og fysisk i form av inngangspartier. Det er viktig at dette også videreføres i en eventuell ny bebyggelse.

Bygulv

Bygulvet anbefales anlagt som et sammenhengende felt uten høydeforskjell, med smågatestein i veggsone og møbleringsfelt, og natursteinsheller i vrimlesone/gangsone. Ledelinje i granittheller med fire stedfreste spor (flattoppede ribber), med en bredde på til sammen 30 cm, hvor de to midterste sporene males med hvit plastmaling. Se *Prinsippsnitt for gågate (s.107)*.

Bygulvet i resterende del av gaten utformes med smågatestein i veggsone, fortau i asfalt, smågatestein som ledelinje, kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for bygate (s.187)*.

Bymøbler

Det vises på et kartutsnitt hvor det kan være hensiktsmessig å plassere bymøbler. Se *Temastrategi. Bymøbler*.

ØVRE TORGGATE

Natursteinsheller
med frest ledelinje

Fortau med natursteinsheller
og ledelinje i smågatestein

Fortau med asfalt
og ledelinje i smågatestein

Veggzone

Enkeltelement

Aktivitetsområde

Møbleringsfelt

Ny vegetasjon

Eksisterende
vegetasjon

Vegetasjon

Det anbefales at gaten beplantes med en trerekke av prydkirsebær (*Prunus*), som er brukt ved Torget i dag. Trærne anbefales plassert på gatens nordside, slik at de ikke kommer i konflikt med siktlinjen mot Bøkeskogen.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

I Øvre Torggate bør følgende enkeltelementer markeres med kulturminneskilt og evt fasadebelysning:

- Øvre Torggate 1
- Øvre Torggate 2

Kunst

Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

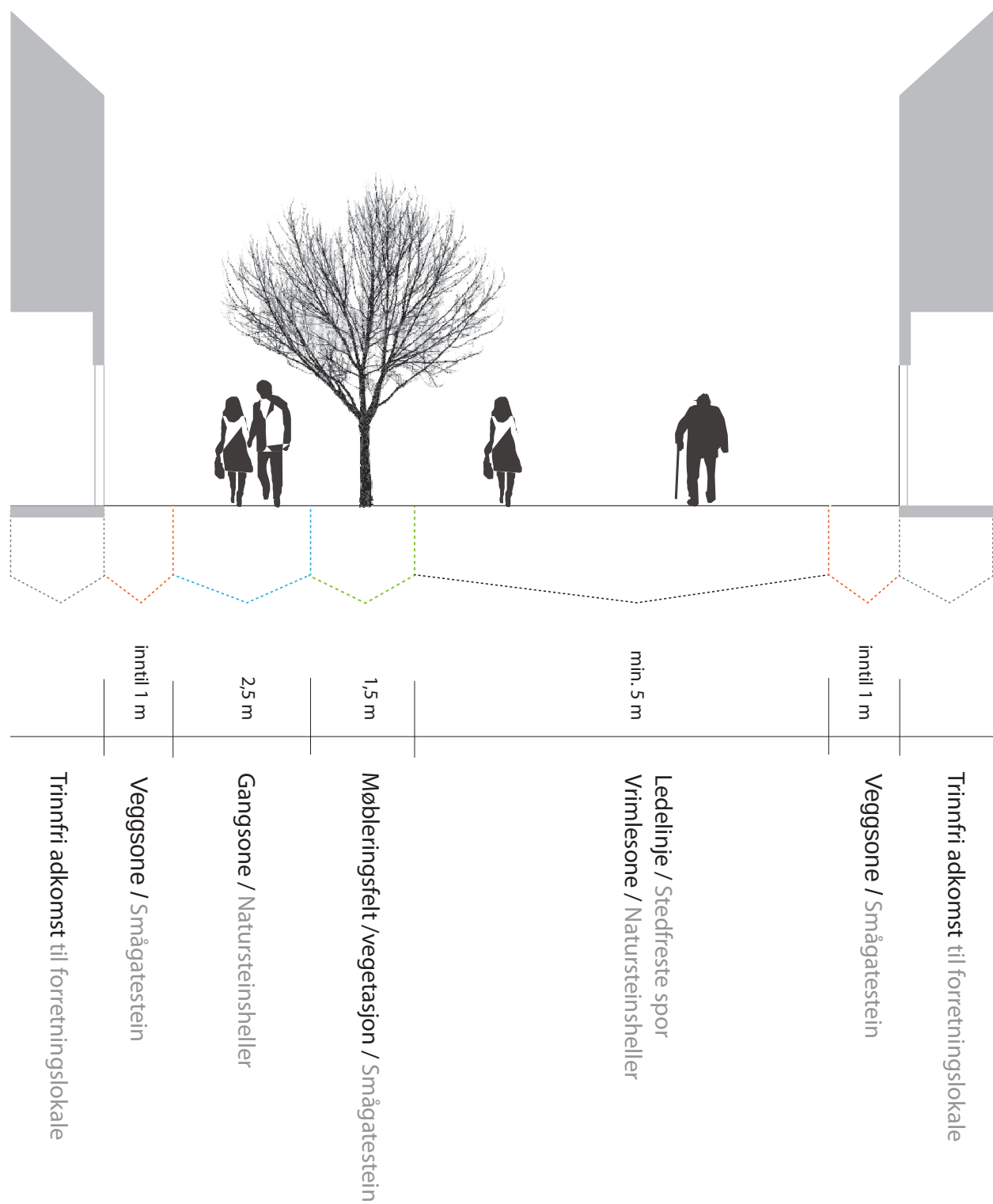
Skilt/reklame

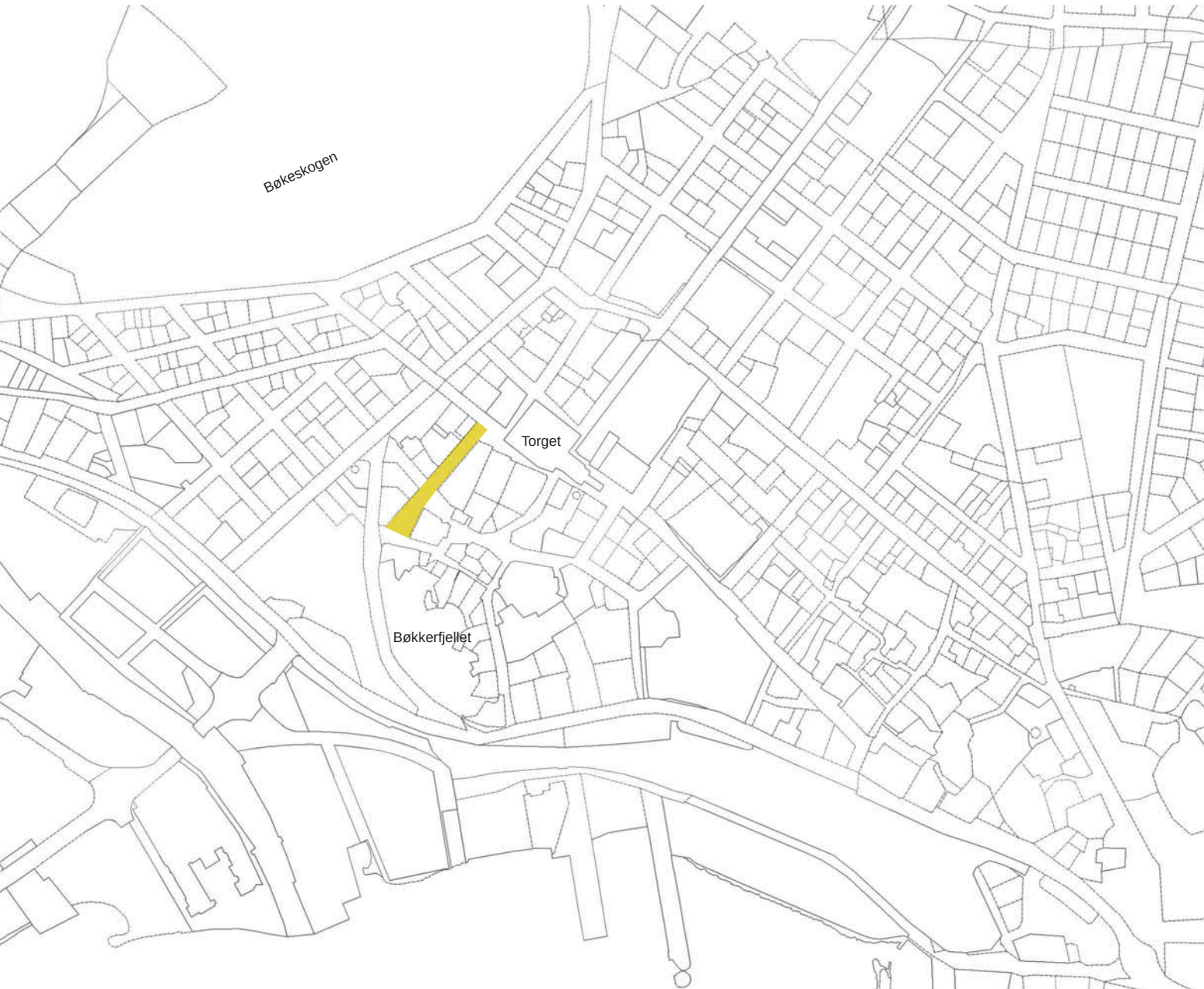
Alt av møblement, skilt eller lignende, som tilhører forretningsvirksomheten bør plasseres i veggsonen på en slik måte at det ikke er til hinder for fri ferdsel eller kommer i konflikt med ledelinjer.

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

GÅGATE

NANSETGATA / SIGURDS GATE / OSKARS GATE / ØVRE TORGGATE / BREDOCHS GATE / FEYERS GATE

BREDOCHS GATE

HISTORISK

Oppkalt etter en av byens rikeste innbyggere på 1800-tallet, graver Andreas Bredoch.

DAGENS SITUASJON

Bredocho's gate fremstår i dag som en halvglemt bakgate uten noen egentlig funksjon. Det er lite eller ingen handelsvirksomhet igjen her, og et par av bygningene står tomme. Derimot kan man få et glimt av en spektakulær utsikt ned mot Hamnerdalen, bare avbrutt av den gamle brannstasjonens garasjeanlegg som med sin plassering bryter gateløpets fortsettelse ned mot Fjellveien.

BREDOCHS GATE

Bredoche's gate fotografert fra
brannvaktstårnet etter 1884

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

BREDOCHS GATE 2

Trebygning oppført i sveitserstil etter
brannen i 1884. Butikkfasaden ble
ombygget i ettertid, muligvis i 1919, og
er utført i sjelden, frodig nybarokkstil

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

BREDOCHS GATE 4

Murgård i nyrenessansestil oppført
etter brannen i 1884 av lensmann i
Hedrum, Ole Helgesens Dahl. Blant
murgårdene som ble reist i denne
perioden var den en av de største og
mest påkostede. I 1902 ble den overtatt
av Norges Banks nyopprettede
avdeling i Larvik. Bygningen ble tildelt
Larvik kommunes restaureringspris i
1985

FREMTID

I Bredochs gate finnes det et unikt potensial for å gjenopprette den visuelle forbindelsen mellom øvre og nedre bydel. Ved å fjerne brannstasjonens garasjenalegg kan man knytte Torget tettere sammen med Hammerdalen, samtidig som man skaper en bedre forbindelse fra nettverket av gågater ned mot Fjellveien. Å omforme Bredochs gate til gågate vil være et naturlig skritt i retning av å skape et mer helhetlig bysentrum. I tillegg vil det være med på å øke lesbarheten i byen og skape et sentrum som i større grad er utformet på fotgjengerens premisser.

Byromsfunksjon

I Kommunedelplan for Larvik by er Bredochs gate, mellom Torget og Brannvaktsgate, avsatt til fremtidig gågate.

Arkitektur

Brannstasjonens garasjeanlegg bør fjernes. Eksisterende eldre bebyggelse med antikvarisk verdi bør ivaretas og eventuell ny bebyggelse i gateløpet bør respektere eksisterende eiendomsgrenser og tilpasses den øvrige bebyggelse i forhold til høyde og utforming.

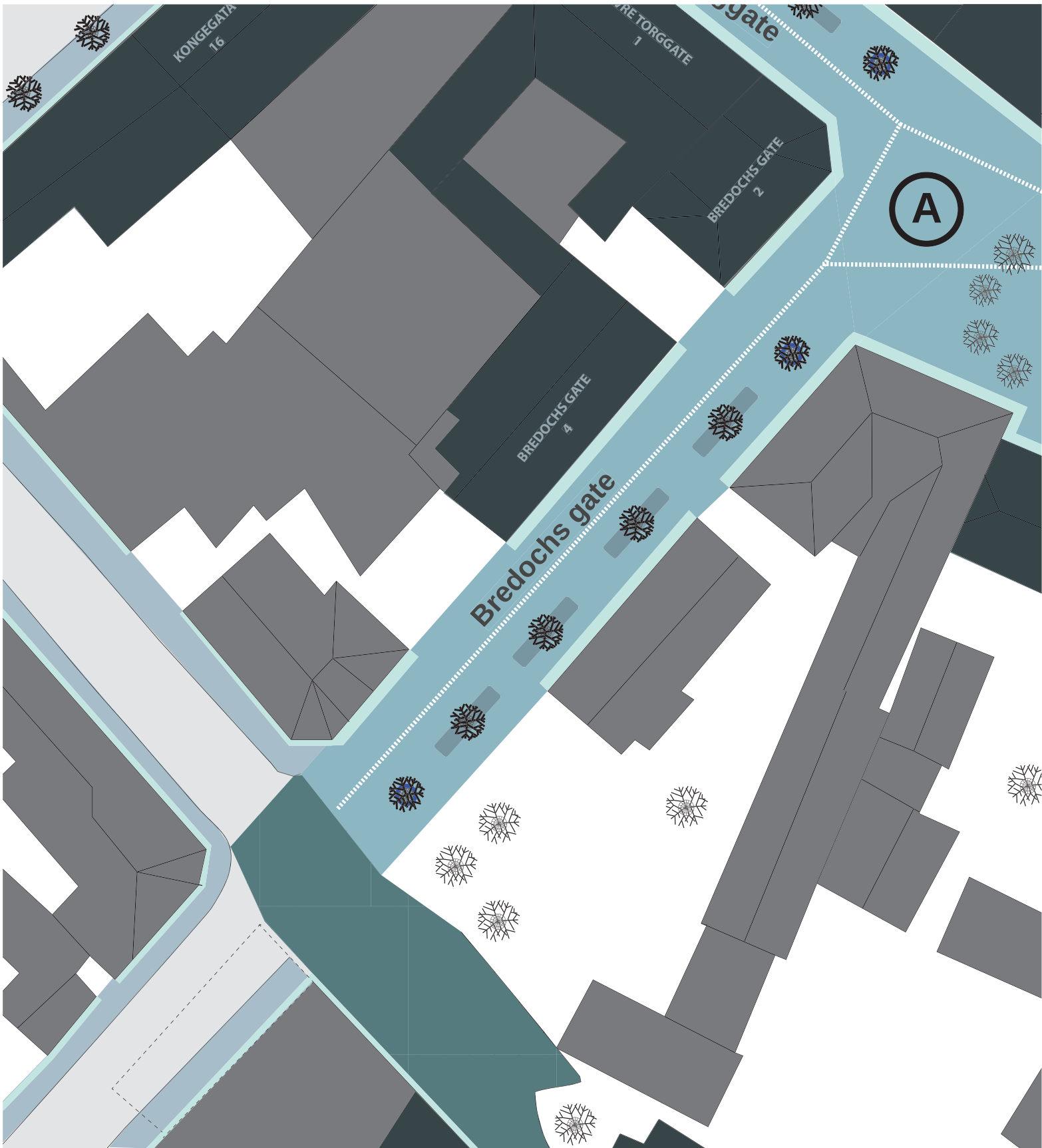
Bygulv

Bygulvet anbefales anlagt som et sammenhengende felt uten høydeforskjell, med smågatestein i veggsoner og møbleringsfelt, og natursteinsheller i vrimlesoner/gangsoner. Ledelinje i granittheller med fire stedfeste spor (flattoppede ribber), med en bredde på til sammen 30 cm, hvor de to midterste sporene males med hvit plastmaling. Se *Prinsippsnitt for gågate (s.113)*.

Bygulvet i resterende del av gaten ved en eventuell utvidelse, utformes med smågatestein i veggsoner, fortau i asfalt, smågatestein som ledelinje, kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for bygate (s.187)*.

Bymøbler

Det vises på et kartutsnitt hvor det kan være hensiktsmessig å plassere bymøbler. Se *Temastrategi. Bymøbler*.

BREDOCHS GATE

Natursteinsheller med frest ledelinje	Veggzone	Møbleringsfelt
Fortau med natursteinsheller og ledelinje i smågatestein	Enkeltelement	Ny vegetasjon
Forslag til fremtidig miljøgate/gågate	Aktivitetsområde	Eksisterende vegetasjon

Vegetasjon

Det anbefales at gaten beplantes med en trerekke av hjertetre (*Cercidiphyllum japonicum*). Trærne anbefales plassert på gatens vestlige side, slik at de ikke kommer i konflikt med siktlinjen mot Hammerdalen/Sanden.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

I Bredochs gate bør følgende kulturhistoriske enkeltelementer markeres med kulturminneskilt og evt. fasadebelysning:

- Bredochs gate 2
- Bredochs gate 4

Kunst

Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

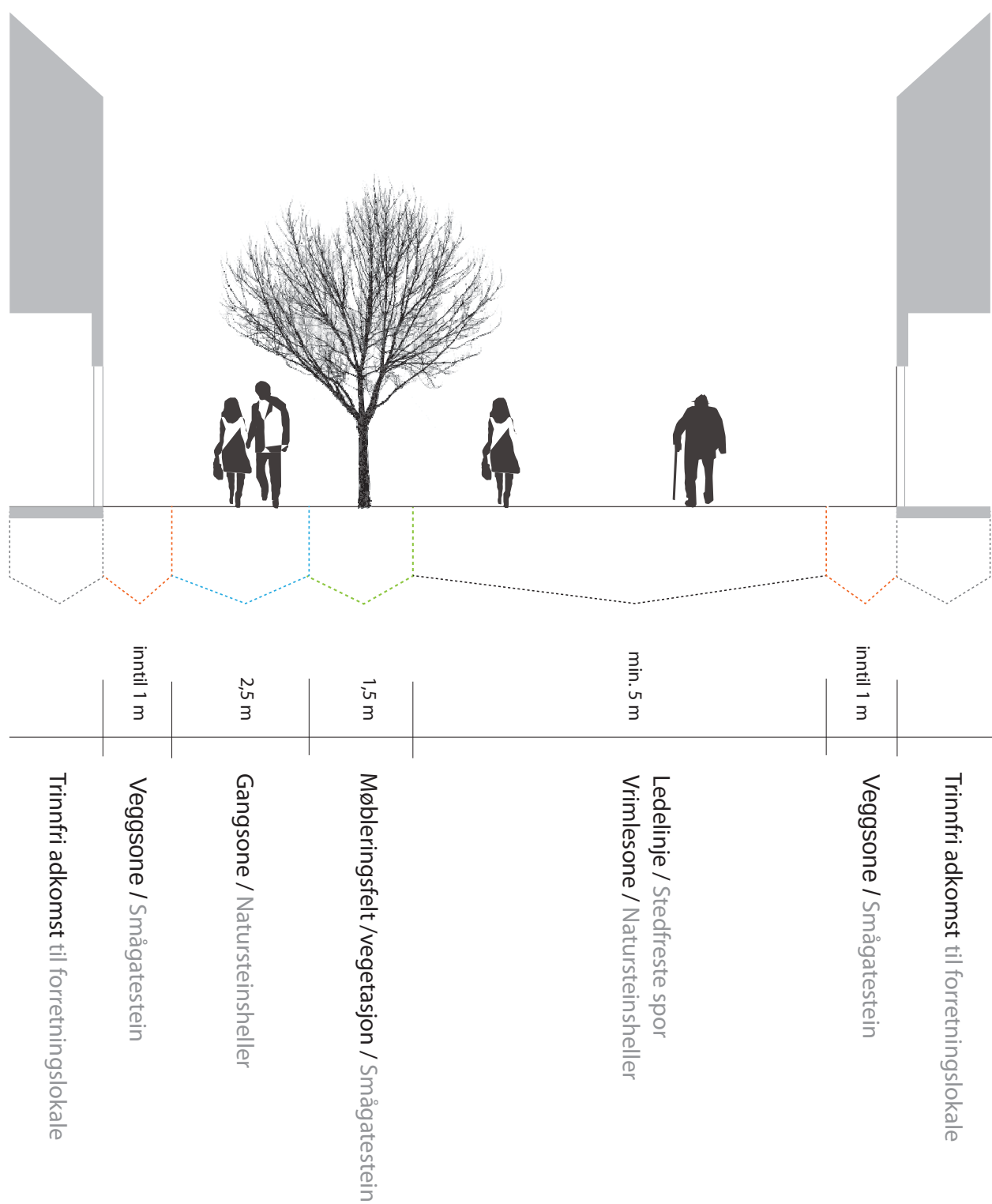
Skilt/reklame

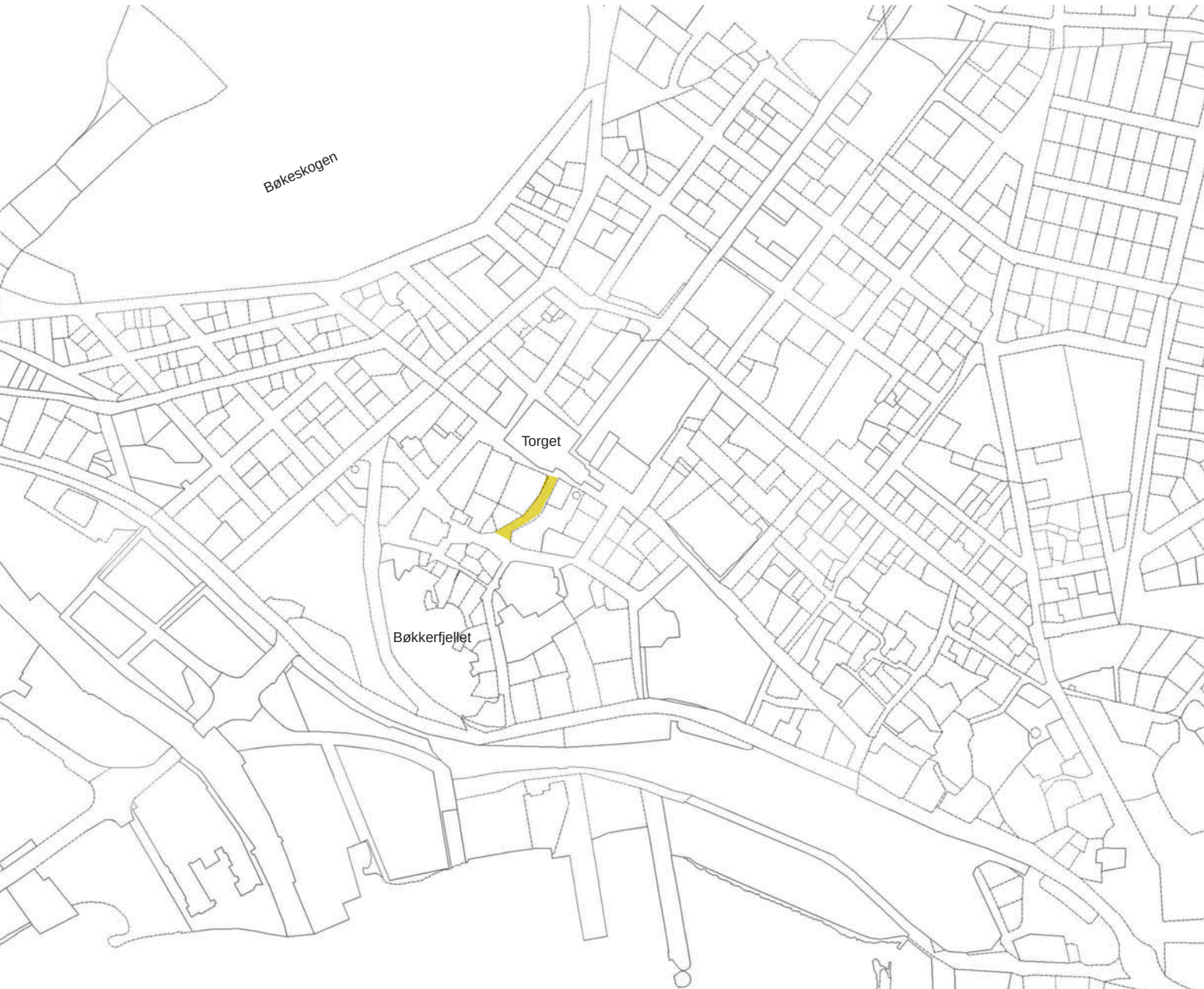
Alt av møblement, skilt eller lignende, som tilhører forretningsvirksomheten bør plasseres i veggsonen på en slik måte at det ikke er til hinder for fri ferdsel eller kommer i konflikt med ledelinjer.

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

GÅGATE

NANSETGATA / SIGURDS GATE / OSKARS GATE / ØVRE TORGGATE / BREDOCHS GATE / FEYERS GATE

FEYERS GATE

HISTORISK

Oppkalt etter Larviks byfogd fra 1825-34, Christian Feyer. Noen mener at navnet "Feierrønningen" er en arv etter selvsamme person, mens andre igjen mener at det skriver seg fra en feier som kanskje har bodd her.

DAGENS SITUASJON

Feyers gate er i dag en relativt skyggefull gågate med få butikker. Likevel er den en viktig forbindelseslinje fra Torget mot Indre havn og Bøkerfjellet, og er lett tilgjengelig for alle brukergrupper. Kommunens administrasjon ligger også her og er med på å øke aktivitetsnivået i gaten på dagtid. Arkitektonisk har gaten to sider, med en eldre trehusbebyggelse på nordlige side og en mer moderne bebyggelse på sydlige side. Felumgården er en av Larviks arkitektoniske perler, Feyers gate 7 er derimot av mer diskutabel kvalitet.

FEYERS GATE

FEYERS GATE 2B

Her drev den kristne avholdsinstitusjonen Blåkors herberge for byens hjemløse fra 1913 frem til andre verdenskrig. Til tross for gode hensikter ble huset gjenstand for stor forargelse blant byens befolkning

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

Feyers gate bør underbygges og forbedres som lett tilgjengelig forbindelse mot Indre havn og Bøkkerfjellet. Det viktigste grep fremover, vil derfor være å stramme opp bygulvet slik at de ulike funksjoner (veggsone, møbleringssone, gangsone) kommer tydeligere frem og fremkommeligheten økes. I tillegg foreslås det at Feyers gate blir et sykkelparkeringsknutepunkt, slik at sykkeltrafikk fra nedre bydel kan få et naturlig endepunkt her.

Byromsfunksjon

Gågate

Arkitektur

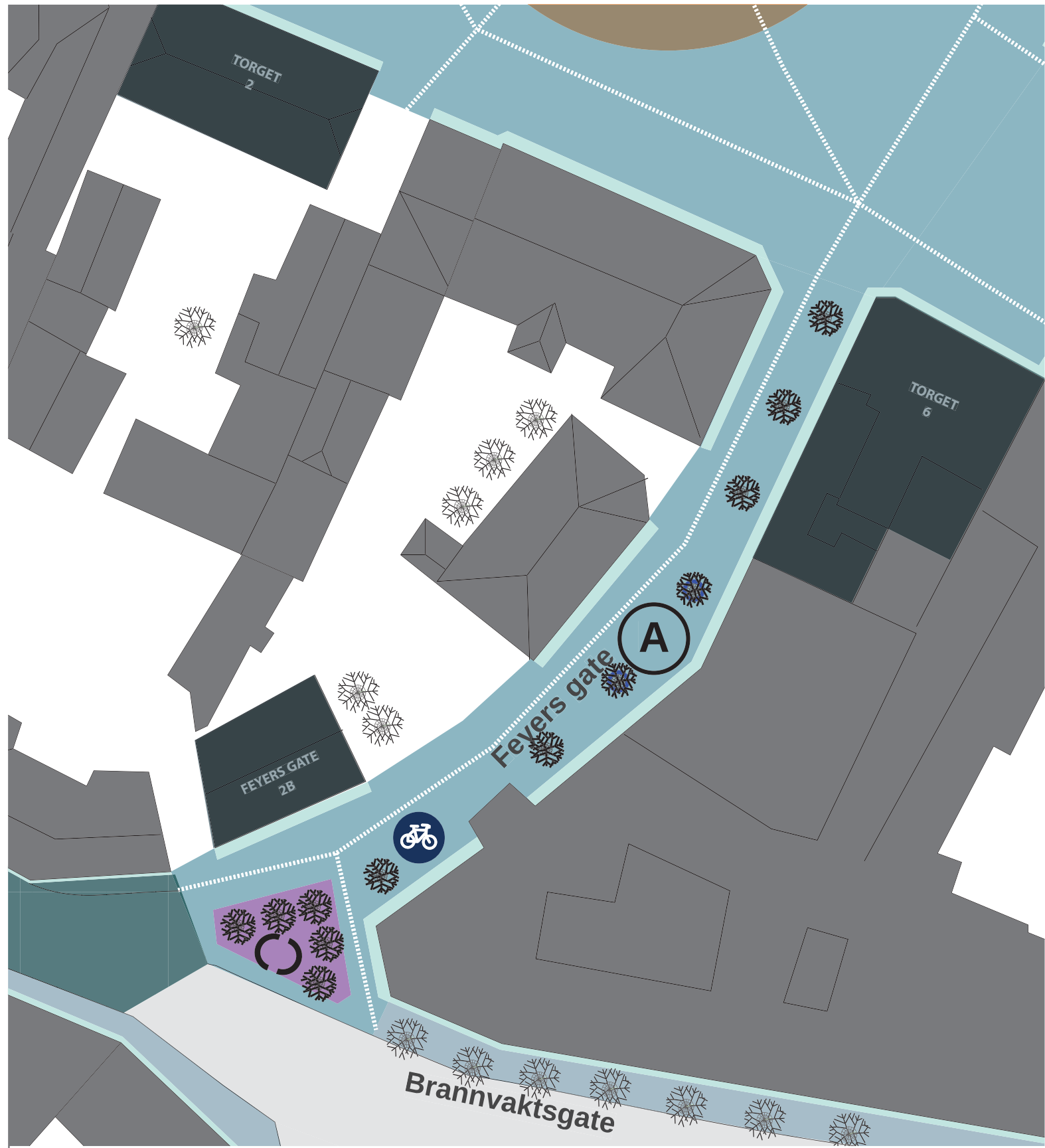
Gatens arkitektoniske særpreg ligger i kontrasten mellom det svært verneverdige trehuskvartalet fra før bybrannen på den ene side og et spennende eksempel på tidlig funksjonalisme i Felumbgården på den andre side. Funksjonalismens enkle, grå horisontale fasadebånd står i fin kontrast til de hvite, detaljerte trefasadene. Dette er bygg som er viktige identitetsbærere i bybildet og som må ivaretas som dette fremover. Det materialmessige skillet mellom tre og mur/betong i gaten bør respekteres og videreføres i en evt ny bebyggelse.

Bygulv

Bygulvet anbefales anlagt som et sammenhengende felt uten høydeforskjell, med smågatestein i veggsone og møbleringsfelt, og natursteinsheller i vrimlesone/gangsone. Ledelinje i granittheller med fire stedfeste spor (flattoppede ribber), med en bredde på til sammen 30 cm, hvor de to midterste sporene males med hvit plastmaling. Se *Prinsippsnitt for gågate* (s.119).

Bymøbler

Det vises på et kartutsnitt hvor det kan være hensiktsmessig å plassere bymøbler. Se *Temastrategi. Bymøbler*.

FEYERS GATE

	Natursteinsheller med frest ledelinje		Veggsone		Møbleringsfelt		Sykkel knutepunkt
	Fortau med natursteinsheller og ledelinje i smågatestein		Enkeltelement		Ny vegetasjon		Aktivitets område
	Møteplass		Forslag til fremtidig miljøgate/gågate		Eksisterende vegetasjon		Benk

Vegetasjon

Det anbefales at gaten beplantes med en trerekke av rødbladet lønn og plasseres på gatens østlige side.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistorisk enkeltelementer

I Feyers gate bør følgende kulturhistoriske enkeltelementer markeres med kulturminneskilt og evt. fasadebelysning:

- Torget 6
- Feyers gate 2B

Kunst

Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

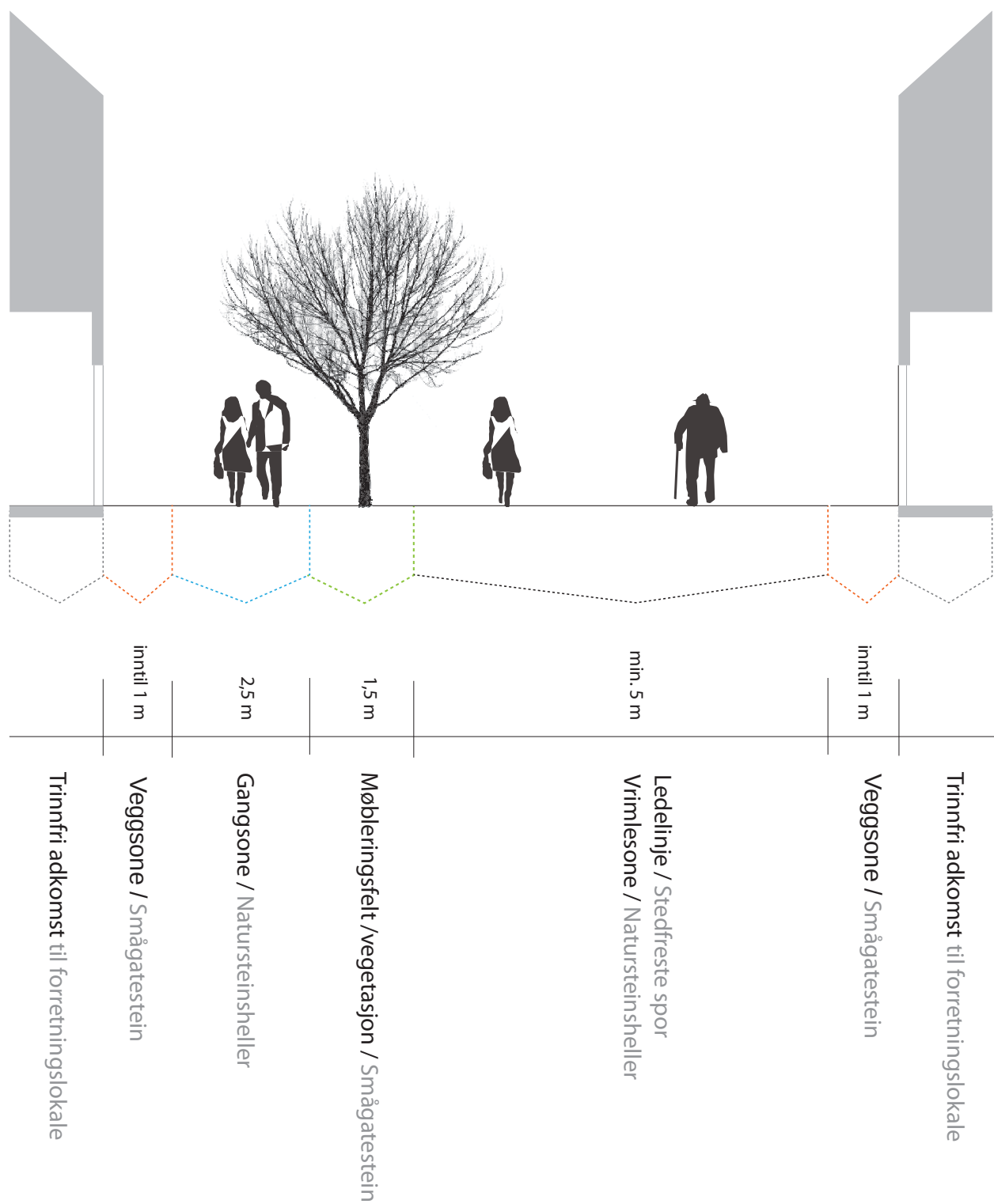
Skilt/reklame

Alt av møblement, skilt eller lignende, som tilhører forretningsvirksomheten bør plasseres i veggsonen på en slik måte at det ikke er til hinder for fri ferdsel eller kommer i konflikt med ledelinjer.

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

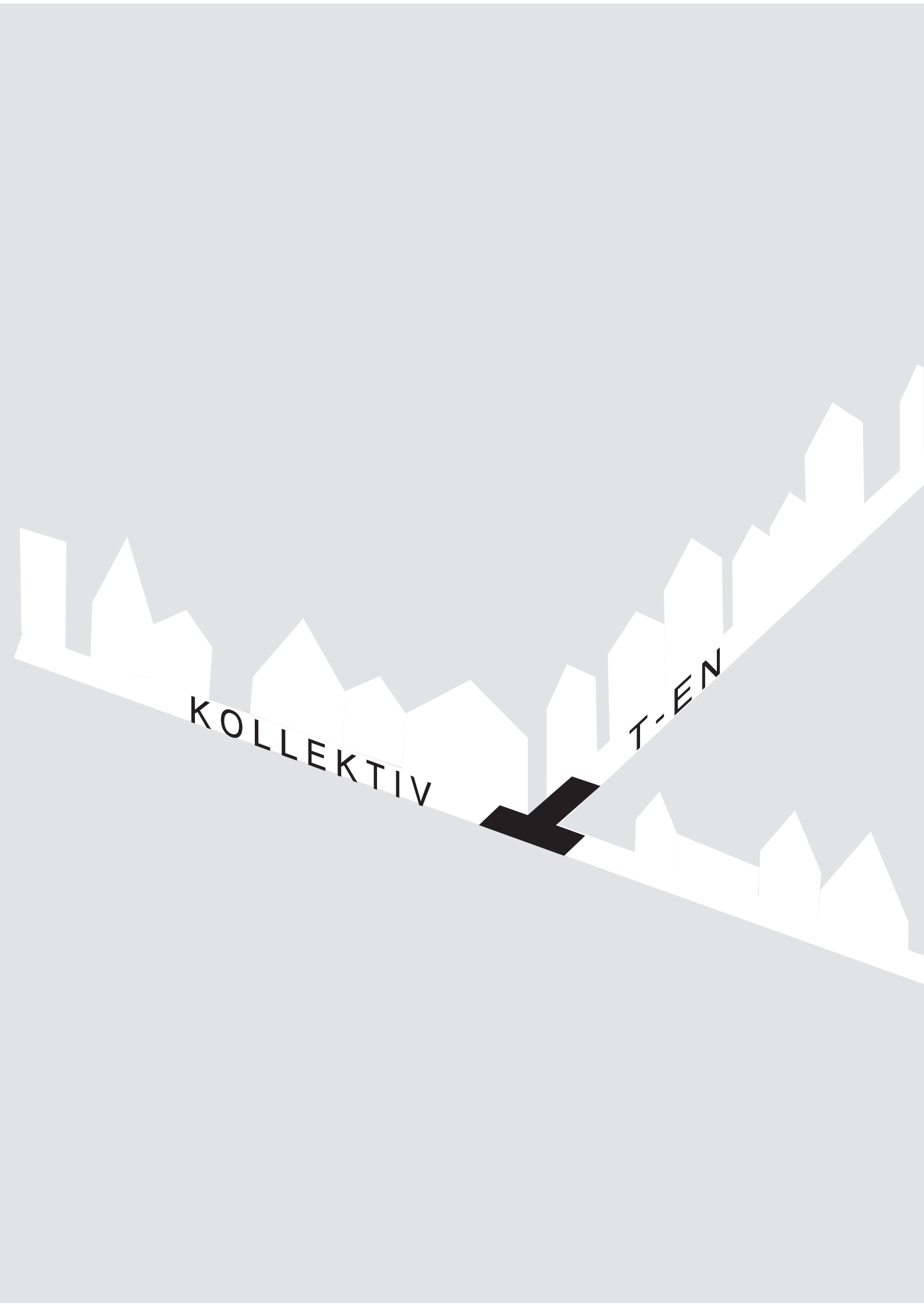
GÅGATE

NANSETGATA / SIGURDS GATE / OSKARS GATE / ØVRE TORGGATE / BREDOCHS GATE / FEYERS GATE

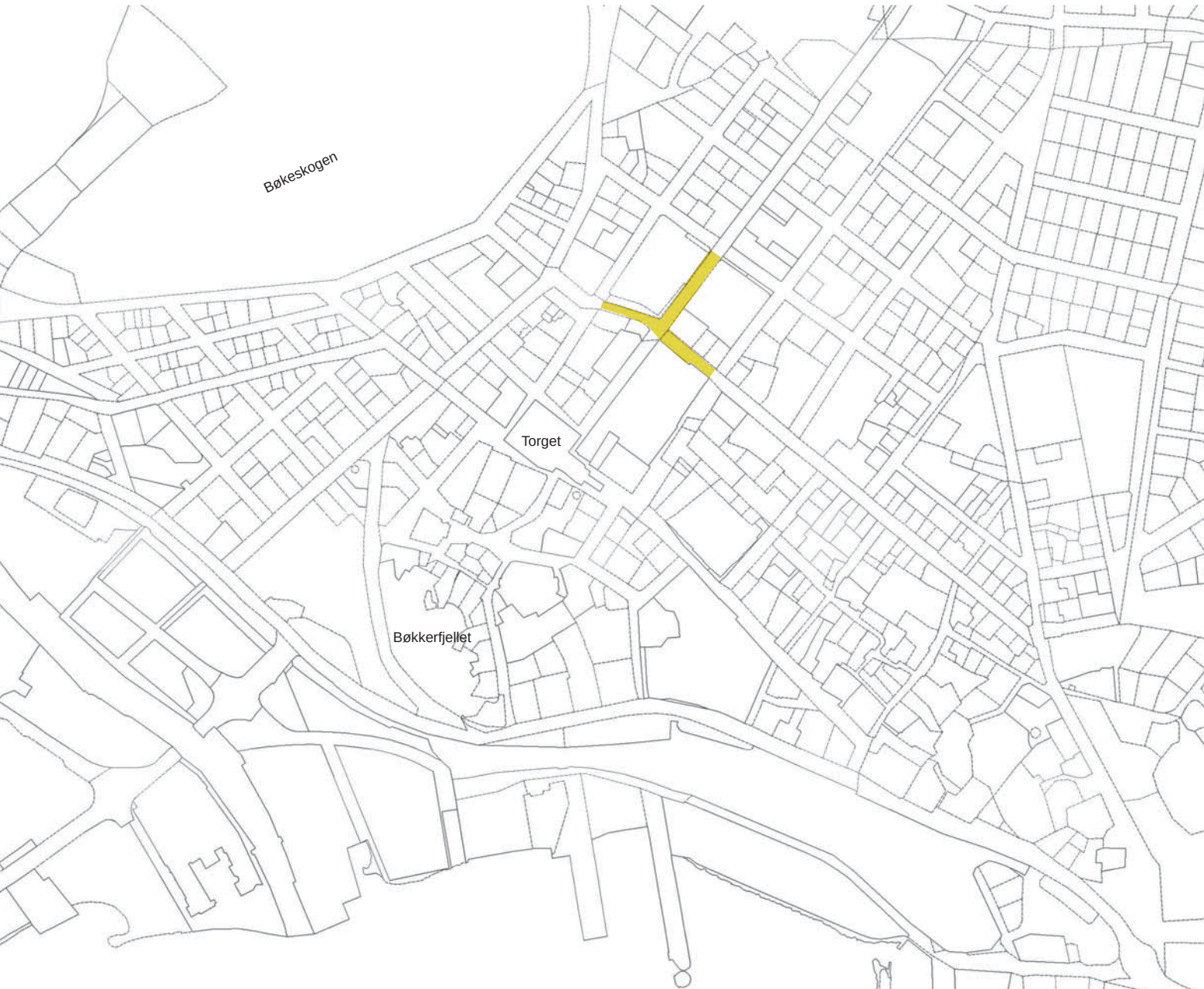
Det som her foreslås under betegnelsen Kollektiv T-en, omfatter deler av Jegersborggate mellom Haralds gate og Sigurds gate, og deler av Nansetgata mellom Torget og Olavs gate.

Området har allerede i dag funksjon som kollektivknutepunkt i sentrum, uten at dette kan leses tydelig i utformingen.

A minimalist graphic featuring a white silhouette of a city skyline with various building shapes. The skyline is positioned along a diagonal line that runs from the bottom left towards the top right. The background is a solid light grey. The text 'KOLLEKTIV' and 'T-EN' is placed on the diagonal line, separated by a thick black crossbar.

KOLLEKTIV

T-EN

KOLLEKTIV T-EN

HISTORISK

Jegersborggata er oppkalt etter gården Jegersborg (i dag Jegersborggate 9 og 11), som var en gammel "landgård" oppført rundt 1750. I en periode på slutten av 1800-tallet bodde en svensk eventyrer og levemann, Carl Ingman, og hans hustru Ingeborg Akeleye her. Jegersborggate er den første gaten i Larvik som ble regulert etter moderne prinsipper, med en gatelinde snorrett streket ut på byplankartet etter forbilde fra byplanleggingen i de større byer. Frem til slutten av 1990-tallet lå byens busstasjon der Kvartal 13 ligger i dag.

DAGENS SITUASJON

I dag er sentrums bussholdeplasser spredt ut langs Jegersborggate og deler av Nansetgata, og som et resultat av dette fremstår kollektivområdet mindre tydelig og lesbart som byrom. Området er ikke åpent for vanlig gjennomkjøring, men slik det er i dag, fremkommer ikke dette tydelig nok i gateutformingen.

RUTEBILSENTRALEN
Rutebilsentralen
fotografert noen år etter
krigen

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

RUTEBILSENTRALEN
Stavernbussens
mangeårig sjåfør Arvid
Emanuelsson, populært
kalt "Svensken"

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

RUTEBILSENTRALEN

Etter at barnehjemmet som lå her ble flyttet i 1925, ble området innkjøpt til rutebilsentral av distriktets rutebileiere som tidligere hadde hatt endestasjoner spredt over et større område. Fotografi fra 1920 årene

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

Det er viktig at det gjøres grep for å tydeliggjøre området som kollektivknutepunkt i sentrum. Dette kan blant annet gjøres ved hjelp av et samlende belegg, bedre skilting og belysning. Gateløpet bør kunne snevres inn til fordel for bredere fortau, spesielt på nordsiden av veien foran Kvartal 13.

Byromsfunksjon

Kollektivknutepunkt

Arkitektur

I Jegersborggate trer den nye byen frem i lyset. De fleste bygninger her stammer fra vår tid, og deres uttrykk har en annen skala, materialbearbeidning og detaljering enn den eldre bebyggelse. Særlig er kvartalsarkitekturen, der én sammenhengende bygningskropp strekker seg over et helt kvartal, et nyinnført element. For en by som Larvik, som i all hovedsak består av småskala bebyggelse, får dette relativt store, og til dels fatale, konsekvenser for byrommet. Skal et slikt konsept fungere, må den arkitektoniske kvaliteten være den bærende faktor. Dette omfatter både en gjennomarbeidet tilpasning til omgivelsene og at selve bygningskroppen får et nyansert og variert uttrykk både i utforming, materialbearbeidelse og fasadedetaljering. I Jegersborggate finner vi dessverre eksempler på bygg der ingen av disse faktorene er til stede. (For utdyping, se punktet *Arkitektur*, del II).

Bygulv

Det anbefales at gaten utformes med opphøyde fortau på hver side. Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggsoner, natursteinsheller i gangsoner med ledelinje i smågatestein (avvikende farge), obsfelt etter behov (f.eks. Furnes støpejernshelle), møbleringssoner/vegetasjonssoner med smågatestein og tregruberist, kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og farget asfalt eller annet egnet belegg i veibane.

Bymøbler

Det vises på et kartutsnitt hvor det kan være hensiktsmessig å plassere bymøbler. Se *Temastrategi. Bymøbler*.

Vegetasjon

Eksisterende trær i Jegersborggate syd for Kvartal 13, bør få utvikle seg. Dette er et velegnet sted for relativt store trær ettersom det her dannes en liten plass og omkringliggende bebyggelse er av en relativt stor skala.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistorisk enkeltelementer

Det er ingen kulturhistoriske enkeltelementer som anbefales fremhevet spesielt i området.

Kunst

Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

Skilt/reklame

Skilting av bussholdeplassene bør fremtre mye tydeligere, slik at man raskt kan orientere seg. I tillegg bør den elektroniske bussopplysningsboksen markeres tydeligere.

Alt av møblelement, skilt eller lignende, som tilhører forretningsvirksomheten bør plasseres i veggsonen på en slik måte at det ikke er til hinder for fri ferdsel eller kommer i konflikt med ledelinjer.

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

KOLLEKTIV-T

	Natursteinsheller med frest ledelinje		Kollektiv område		Møbleringsfelt
	Fortau med natursteinsheller og ledelinje i smågatestein		Møteplass		Ny vegetasjon
	Veggzone		Enkeltelement		Eksisterende vegetasjon

Nansetgata, Prinsegata og Kongegata har alle tre oppstått på ulike tidspunkt og har ulik historisk bakgrunn. Likevel har de visse fellestrekk som gjør det interessant å se dem i sammenheng. Alle gatene er fylkesveier og har vært viktige innfartsårer til byen, henholdsvis fra nord, øst og vest. Gatene er bredere, lengre og rettere enn andre gateløp ellers i byen, og er alle tre viktige

visuelle akser mot sentrum. I tillegg vil alle tre gateløp inngå som en del av det planlagte hovednettet for sykkeltrafikk. For å øke lesbarheten i byveven, vil det derfor være viktig å fremheve disse gatene som hovedakser mot sentrum, slik at byens struktur kommer tydeligere frem og blir enklere å orientere seg i. Dette

kan underbygges ved at gatene gis en lik utforming og beplantes med trerækker som er med på å forsterke de visuelle aksene. Beplantning i disse gatene anbefales, men må veies opp mot trafikale hensyn i forhold til vedlikehold, parkering og fremkommelighet. I den sammenheng bør man derfor se på hvilke muligheter som foreligger ved innkjøp av mindre snøryddingsmaskiner, bruk av varme i fortau etc. Dette må derfor vurderes nærmere i det enkelte tilfelle.

PRINSEGATA

HISTORIE

Prinsegata er en del av det brattlendte småhusstrøket Steinane, og vokste frem som en bakgate til Storgata på Gyldenløves tid. Her kunne de som ikke hadde økonomiske midler til å etablere seg langs Storgata, åpne sin handelsvirksomhet. Dette gav opphav til navnet Baggaden, som var det vanlige navnet tidlig på 1800-tallet. Langsetter det skrånende terrenget, lå gaten halvt i skjæring, halvt på fylling noe som førte til at bebyggelsen på nedsiden bare så vidt nådde opp til gateplan, mens bebyggelsen på oversiden derimot raget over terrenget på sine høye kjellermurer. Et typisk trekk i Prinsegata var derfor alle gatetrappene som stakk ut på fortauets. I tillegg var gatens selvgrodde karakter tydelig i bebyggelsen som lå orientert i forskjellige retninger, uten å forholde seg til en fastlagt fasadelinje.

DAGENS SITUASJON

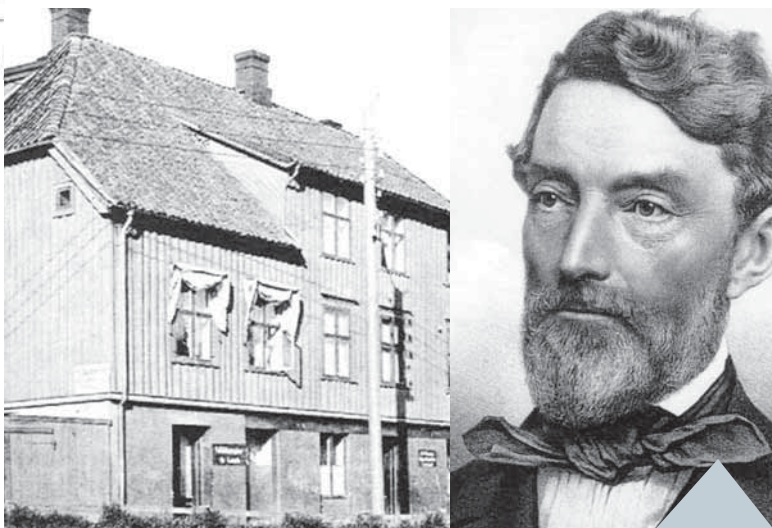
Prinsegata har, til tross for sin sentrale plassering med akse mot byens hjerte, mistet sin tidligere funksjon som en av hovedhandlegatene i sentrum. Det er svært få butikker igjen, vinduer står tomme og bygninger forfaller. Ingenting ved gaten, slik den fremstår i dag, forteller at du befinner deg rett i nærheten av byens torg, i en av byens historisk viktige gater. Tvert i mot fremstår den gold og øde, noe som gjenspeiles i at den i dag først og fremst fungerer som gjennomfartsåre gjennom byen.

PRINSEGATA 19

“Centrumgården” er tegnet av den lokale arkitekten Sverre Narve Ludviksen, som også har tegnet Felumbgården på Torget. Bygningen ble oppført i 1939 og stilen kan karakteriseres som internasjonal funksjonalisme.

PRINSEGATA 20. En av få murgårder oppført i jugendstil. Bygningen er godt bevart med med originale vinduer, patentstein og fine smijærnslykter

PRINSEGATA 25. I denne gården vokste forfatteren Ingvar Ambjørnsen opp

PRINSEGATA 31A

Stor enetasjes gård oppført etter brannen i 1792 av kjøpmann Balthazar Hansen. Gården ble overtatt av sakfører Johan Sverdrup i 1847, som var aktiv politiker i Venstre og representerte både Larvik og Sandefjord på Stortinget. Han var senere statsminister i perioden 1884-1889 og blir ofte omtalt som “parlamentarismens far”

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

Prinsegata skiller seg ut fra de to andre hovedaksene ved at den er den viktigste forbindelseslinjen ned mot Indre havn. Det slake terrengfallet og visuelle kontakten med Torget bygger opp under dens betydning som hovedakse, og gjør den samtidig til en av de mest tilgjengelige gatene med størst potensial for å kunne knytte byens øvre og nedre bydel sammen. Men for at gaten skal bli attraktiv som handlegate er det nødvendig planlegge på de myke trafikkanters premisser. Prinsegata er en viktig trafikal forbindelse gjennom byen og vil fortsatt ha en del gjennomgangstrafikk. Ved at den tilrettelegges som miljøgate vil man likevel kunne imøtekomme begge disse behov. Virkemidler for å få til dette vil være en oppgradering av bygulvet med avmerkede sykkelfelt, bruk av vegetasjon som skjerming mot trafikk og flere steder som innbyr til opphold.

Byromsfunksjon

Kjørevei med miljøgateprofil.

Arkitektur

Arkitektonisk preges Prinsegata av en uensartet bebyggelse med bygninger som spenner fra eldre trehusbebyggelse til murbebyggelse i jugendstil, funksjonalisme og modernisme. Gaten har delvis beholdt sitt uryddige preg i nedre del, med bygninger som ligger forskjøvet i forhold til hverandre. Dette har ført til at det har oppstått flere små "gatelommer" langs fortauet som bør ivaretas og utnyttes i fremtiden. Men også byens landskap har hatt stor innvirkning på de arkitektoniske løsninger. På grunn av det skrånende terreng mot fjorden, ligger bebyggelsen på gatens to sider halvt i skjæring, halvt på fylling. For å oppta høydeforskjellen i gatens lengderetning er bygningene enten utformet med en terrassert fasadeløsning eller med hevet første etasje og trappeadkomst. Dette er med på å gi gaten særpreg, men vil også være en stor utfordring i forhold til kravet om universell utforming i fremtidens byggeprosjekter. Måten man velger å løse dette på i nye bygg, bør derfor vektlegges. Til tross for utfordringen med terrengfall er det viktig at byggets første etasje henvender seg mot gatenivå og er med på å skape god og tilstrekkelig utveksling med gaterommet utenfor.

Bygulv

Det anbefales at gaten utformes med opphøyde fortau på hver side. Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggzone, natursteinsheller i gangzone med ledelinje i smågatestein (avvikende farge), obsfelt etter behov (f.eks Furnes støpejernshelle), møbleringssone/vegatsjonssone med smågatestein og tregruberist, kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for hovedakse - Prinsegata* (s.133).

Bymøbler

Det bør opparbeides flere sitteplasser langs gateløpet som inviterer til opphold. Disse må utformes og tilpasses terrengfallet i gaten. Det vises på et kartutsnitt hvor det kan være hensiktsmessig å plassere bymøbler. Se *Temastrategi. Bymøbler*.

PRINSEGATA

 Natursteinsjeller med frest ledelinje

 Fortau med natursteinsjeller og ledelinje i smågatestein

 Veggzone

 Enkeltelement

 Eksisterende vegetasjon

 Ny vegetasjon

 Grandkvartalet transformasjonsområde

 Møteplass

 Hvilerepos

Vegetasjon

Prinsegata er en av tre hovedinnfartsårer i sentrum og for å tydeliggjøre dette i bybildet, bør gaten beplantes med en trerekke av lind (Tilia). Trærne bør kolles og beskjæres som det tidligere har vært tradisjon for i Larvik, slik at de får en skulpturell form og ikke blir for store. Trerekken anbefales plassert på gatens sydlige side, slik at trærne blir et miljøskapende element på den siden av gateløpet som henvender seg mot Indre havn.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

I Prinsegata bør følgende enkeltelementer markeres med fasadebelysning og kulturminneskilt:

- Prinsegata 19
- Prinsegata 20
- Prinsegata 25
- Prinsegata 31A

Kunst

Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom* og *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

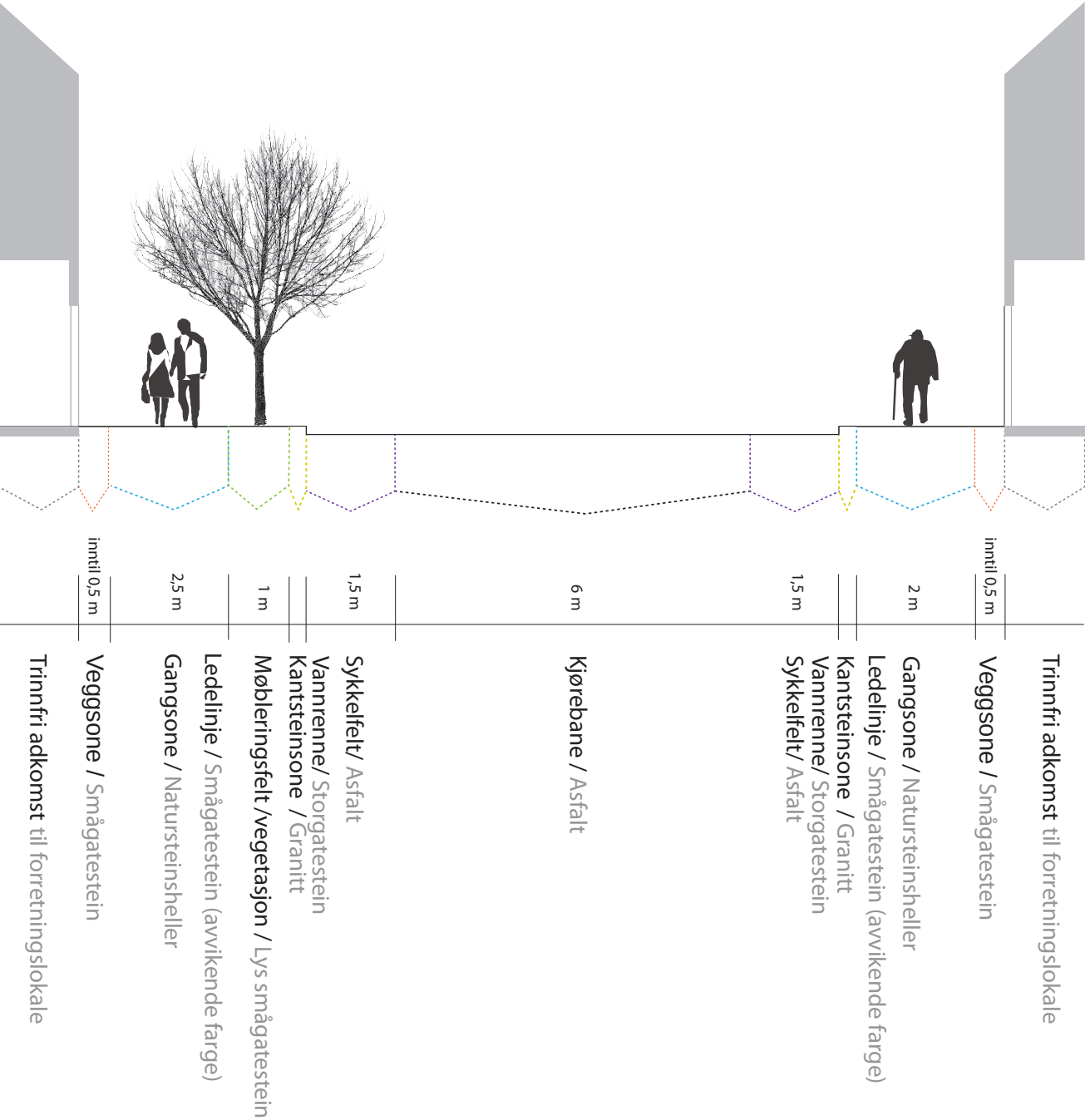
I en transformasjonsperiode kan det i Prinsegata gjøres bruk av kunstprosjekter av midlertidig art for å aktivere byrommet. Det kan for eksempel være vindusinstallasjoner, landskapskunst, videokunst, veggmalier, lysinstallasjoner eller performanceforestillinger.

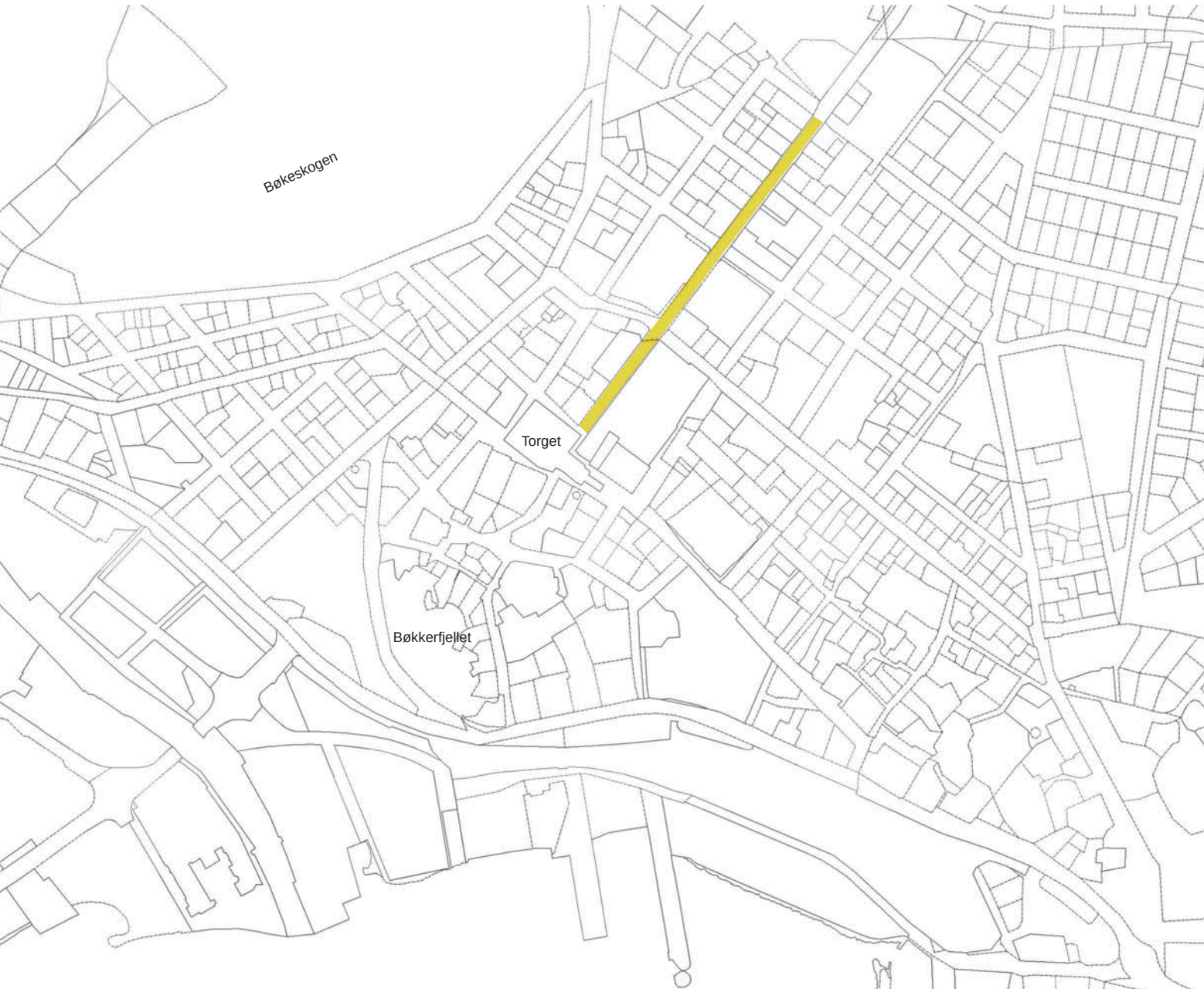
Den lille plassen i krysset ved Schultzes gate bør oppgraderes, og i den forbindelse forslås det at statuen av Johan Sverderup flyttes hit, slik at tilknytningen til hans bosted i Prinsegata 31 synliggjøres.

Skilt/reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II og *Temastrategi. Skilt / reklame*.

HOVEDAKSE
PRINSEGATA
 Retning mot Torget

NANSETGATA

HISTORISK

Nansetgata ble planlagt sist på 1800-tallet, og skulle avlaste Gamle Kongevei, som ny, snorrett innfartsåre til sentrum. Frem til midten av 1880-årene var gaten kun bebygd fra Jegersborggate og et par kvartaler opp i den såkalte Nybyen. Men etter bybrannen i sentrum i 1884 valgte flere handelsmenn å etablere seg på Nanset og dermed ble den snart en viktig handlegate i byen. På samme tid ble Nansetgata beplantet med lindetrær på begge sider og fikk et mer moderne avenypreg. Ved Dr. Holmsvei gikk den gamle bygrensen, og herfra skiftet gaten navn til Nansetveien.

DAGENS SITUASJON

Nansetgata er fortsatt en viktig hovedinnfartsåre og akse inn mot sentrum. Handelsvirksomheten i den øvre del av gaten er på vikende front, mens det i den nedre del mot Torget fortsatt er en del butikker. Dette skillet gjenspeiles i arkitekturen, med et tydelig skille mellom eldre og nyere bebyggelse i øvre og nedre del. Gaten er funksjonsmessig delt i tre; boliggate mot nord, kollektivgate mellom Jegersborggate og Olavs gate og gågate i sydlige del.

NANSETGATA

Nansetgata sett fra Olavs gate på begynnelsen av 1900-tallet

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

Nansetgata vil fortsatt være en hovedinnfartsåre til Larvik sentrum, og er planlagt som en del av hovednettet for sykkeltrafikk i byen. Det viktigste fremover vil derimot være å fremheve gateløpet som hovedakse mot sentrum på tvers av funksjonsskift, slik at lesbarheten i sentrum økes. Ved å la eksisterende trerekke fortsette helt ned mot Torget, vil den visuelle aksen inn mot sentrum forsterkes slik at gateløpet bindes sammen på tvers av skiftende funksjon. Dette vil også være med på å myke opp gatebildet og skjerme de gående for trafikken. Utover dette bør gatens funksjonelle tredeling tydeliggjøres i bygulvet i fremtiden.

Byromsfunksjon

Gågate fra Torget til Jegersborggate, kollektivgate fra Jegersborggate til Olavs gate og kjørevei med miljøgateprofil videre nordover.

Arkitektur

Nedre del av Nansetgata preges av en nyere og, for Larvik, fremmedartet kvartalsarkitektur der en bygning strekker seg utover et helt kvartal uten å ta hensyn til tidligere eiendomsgrenser. Flere av byggene er innadvendte og bidrar lite til det omkringliggende gaterom, med voluminøse fasader, få innganger og lite vindusflater. Arkitektonisk er flere av byggene både i utforming og materialsammensetting av en langt dårligere kvalitet enn hva man burde kunne forvente i en slik bynær sammenheng. Dette bør endres og forbedres i fremtidige byggeprosjekter ved at byggets første etasje har en bedre utveksling med gaterommet utenfor, i form av inngangspartier og vindusflater. For utfyllende beskrivelse, se punktet *Arkitektur*, del II.

Bygulv

Gågate: Bygulvet anbefales anlagt som et sammenhengende felt uten høydeforskjell, med smågatestein i veggsoner og møbleringsfelt, og natursteinsheller i vrimesoner/gangsoner. Ledelinje i granittheller med fire stedfeste spor (flattoppede ribber), med en bredde på til sammen 30 cm, hvor de to midterste sporene males med hvit plastmaling. Se *Prinsippsnitt for gågate* (s.119).

Kjørevei: Det anbefales at gaten utformes med opphøyde fortau på hver side. Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggsoner, natursteinsheller i gangsoner, ledelinje i smågatestein (avvikende farge), obsfelt etter behov (f.eks Furnes støpejernshelle), møbleringssoner/vegatsjonssoner med smågatestein og tregruberist, kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for hovedakse - Nansetgata* (s.139).

Kollektivgate: Det anbefales at gaten utformes med opphøyde fortau på hver side. Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggsoner, natursteinsheller i gangsoner, ledelinje i smågatestein (avvikende farge), obsfelt etter behov (f.eks Furnes støpejernshelle), møbleringssoner/vegatsjonssoner med smågatestein og tregruberist, kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og farget asfalt eller annet egnet belegg i veibane.

Bymøbler

Det vises på et kartutsnitt hvor det kan være hensiktsmessig å plassere bymøbler. Se *Temastrategi. Bymøbler*.

NANSETGATA

 Natursteinsheller med frest ledelinje	 Veggzone	 Møteplass	 Eksisterende vegetasjon
 Fortau med natursteinsheller og ledelinje i smågatestein	 Enkeltelement	 Hvilerepos	 Ny vegetasjon
 Fortau med asfalt og ledelinje i smågatestein	 Kollektiv område	 Aktivitets område	 Møbleringsfelt

Vegetasjon

Nansetgata er en av tre hovedinnfartsårer i sentrum og for å tydeliggjøre dette i bybildet, bør gaten beplantes med trerekke av lind (Tilia) på vestre side av gateløpet. Dette vil være en videreføring av den eksisterende trrekken av lind ovenfor biblioteket. Trærne bør kolles og beskjæres slik det er tradisjon for i Larvik, slik at de får en skulpturell form og ikke blir for store.

Gågate: Det anbefales at denne delen av gaten beplantes med en trerekke av hybridgullregn (Laburnum x Watereri) evt. magnolia. Tærne anbefales plassert på gatens vestlige side, slik at trrekken viderefører den foreslåtte trrekken av lind nordover i Nansetgata.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet Belysning, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

Det er ingen kulturhistoriske enkeltelementer som anbefales fremhevet spesielt i Nansetgata.

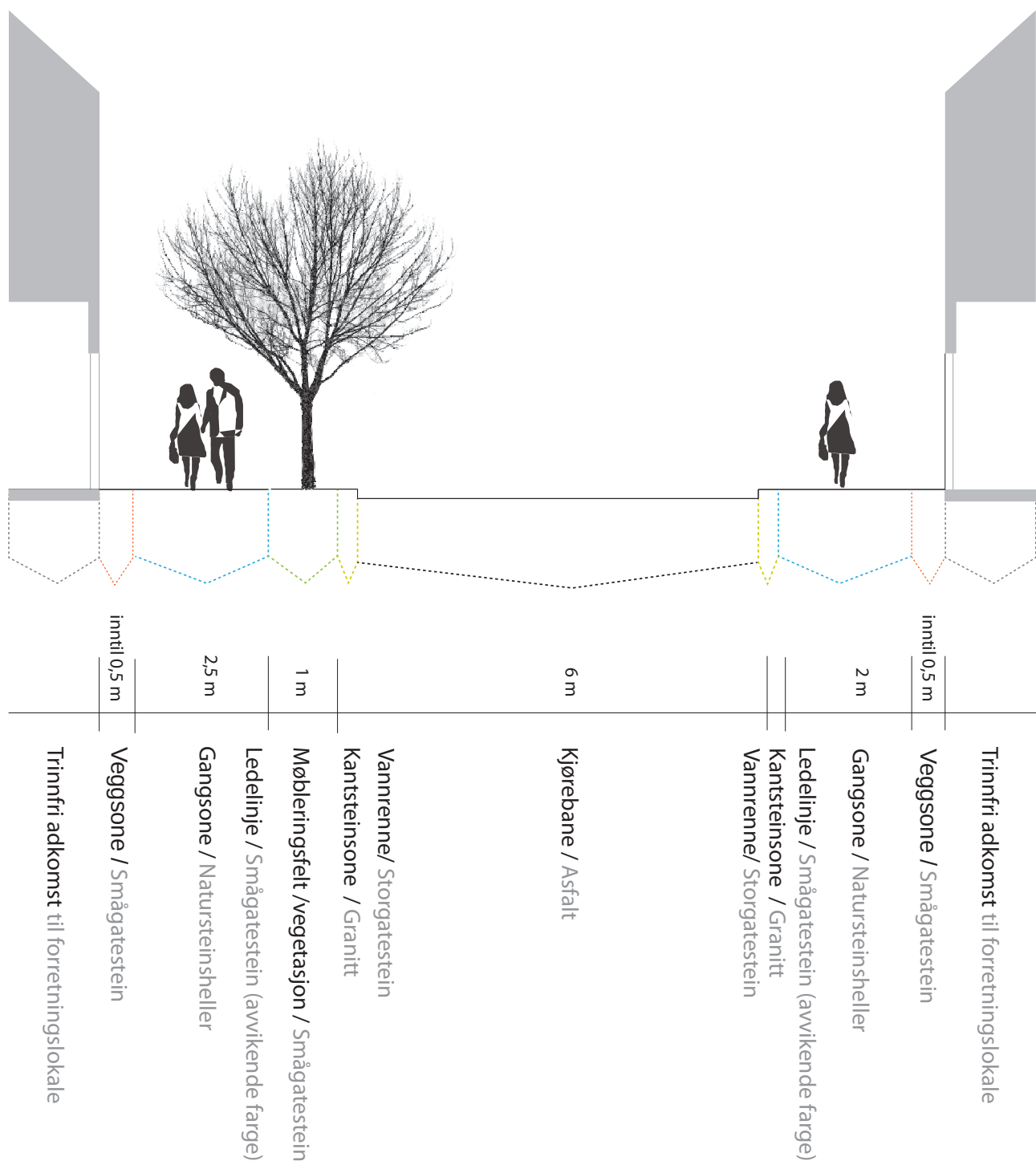
Kunst

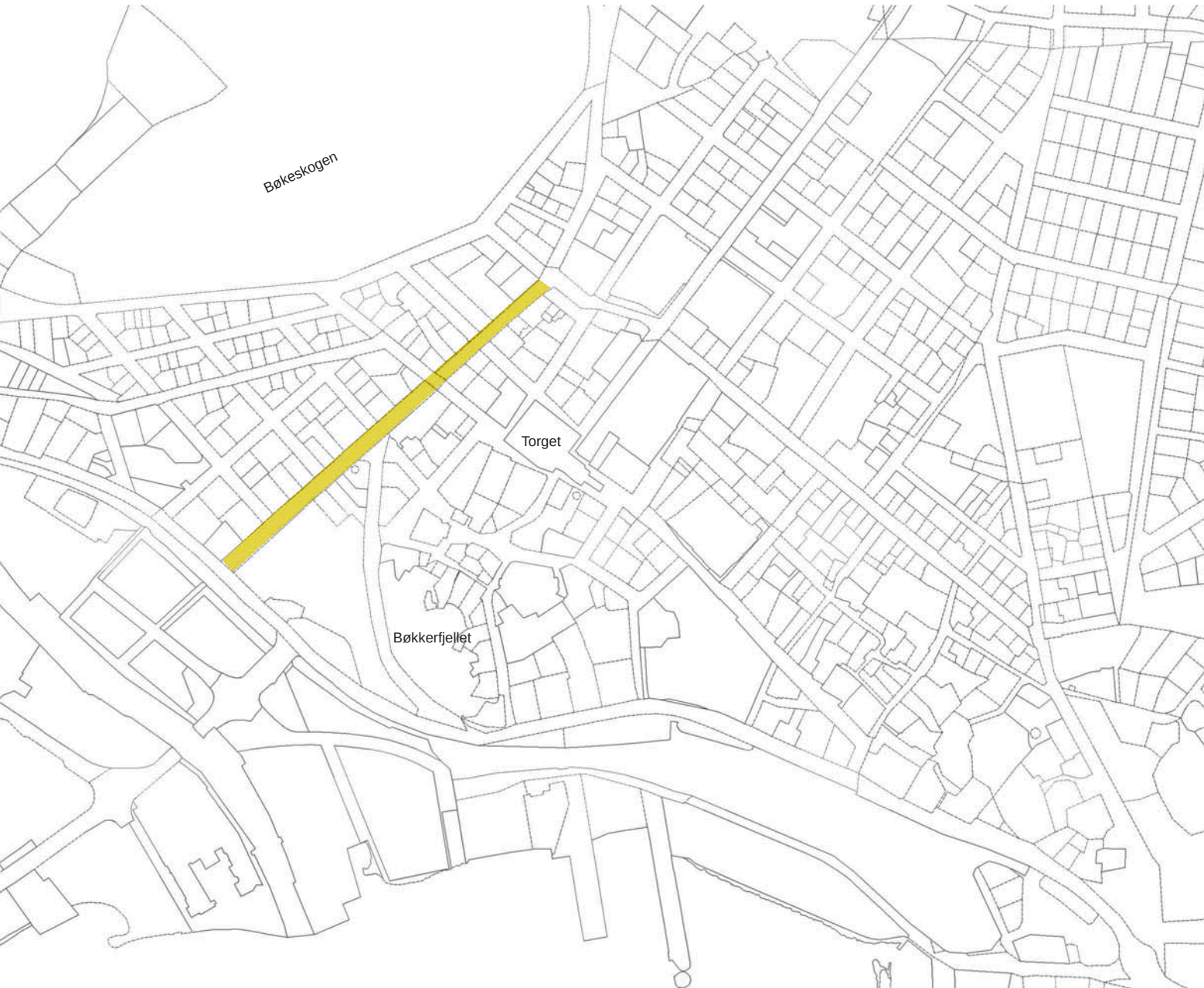
Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom.*

Skilt / reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

HOVEDAKSE
NANSETGATA
 Retning nord

KONGEGATA

HISTORIE

Kongegata har lang tradisjon som gjennomfartsåre i byen. Som navnet bekrefter var den del av den gamle Kongeveien gjennom amtet og et viktig utgangspunkt for det meste av landeveistrafikken i distriktet. Som naturlig konsekvens ble den også en livlig handelsgate i byen, og nær sagt alle gårder hadde næringsvirksomhet i første etasje. Gaten ble berørt av to bybranner, både i 1884 og i 1902. Resultatet er at øvre og nedre del av gateløpet ble gjenoppbygget med utgangspunkt forskjellige stilepoker, men murtvengen som ble innført etter den første bybrannen, sørget for at gaten likevel fikk et helhetlig preg.

DAGENS SITUASJON

Kongegata er fortsatt en viktig akse og hovedinnfartsåre til sentrum, på lik linje med Nansetgata og Prinsegata. Gatens arkitektoniske homogenitet, som et resultat av gjenoppbyggingen, er bevart helt frem til vår tid og gjør Kongegata til en av Larviks mest ensartede gateløp rent bebyggelsesmessig. Fortsatt er det en del handelsvirksomhet i øvre del av gateløpet mellom Lilletorget og Nedre Torggate, og den er enveiskjørt fra Øvre Torggate i retning Lilletorget. Midt i gateløpet, ved Fjellgata, er det et utflytende kryss hvor flere veier møtes.

KONGEGATA 1

Bygningen er en av få murgårder som ble oppført i jugendstil etter brannen i 1902.

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

KONGEGATA 9

Murgård oppført etter brannen i 1902. I et av rommene finner man en usedvanlig fin skymalt himling i nyrokostil.

KONGEGATA 16 (TIDL. 18A)

Kongegata 16 er tegnet av arkitekt Thorvald Astrup og er oppført etter brannen i 1902. Bygningen består i virkeligheten av to sammenhengende murgårder og ble i sin tid oppført for kjøpmann Prebensen og Larvik privatbank. Bygningen har detaljering av grovhuggen granitt. Den originale døren har usedvanlig fin ornamentikk i siselert bronse.

KONGEGATA 20

Murgård oppført etter brannen i 1884 i nyrenessansestil. Arkitekt er Frithjof Kossuth Aslesen som sannsynligvis kan ha tegnet flere andre bygninger i sentrum hvor man finner et lignende arkitektonisk uttrykk

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

Kongegata bør fremheves som hovedakse inn til Larvik. Ved hjelp av belysning og vegetasjon vil man kunne forsterke og understreke dens viktighet som akse i bybildet. I likhet med Prinsegata og Nansetgata er den påtenkt som en av tre hovedgater for sykkel med avmerkede sykkelfelt i begge retninger (jmf. utkast til Kommundelplan for sykkeltrafikk i Larvik og Staven). I tillegg bør krysset Fjellveien/Brannvaktsgate/Kongegata strammes opp.

Byromsfunksjon

Kjørevei.

Arkitektur

Gateløpets bebyggelse er berørt av to bybranner i 1884 og 1902. Etter første brann ble det innført murtvang, og den nye bebyggelse fikk under gjenoppbyggingen et internasjonalt "storbypreg". Et av de nye innslagene var at bygårdene ble plassert slik at de dannet ubrutte fasadelinjer mot gaten. Gårdene fra 1880-årene er bygget i detaljert nyrenessanse (øvre del ned til Øvre Torrgate), mens gårdene etter gjenoppbyggingen i 1902 fikk jugendpreg med enklere detaljeringsgrad (nedre del mot Møllegata). Dette særpreget bør opprettholdes i fremtiden, og bygninger av antikvarisk verdi bør bevares og ikke tillates revet. Fasadelinjen på eksisterende gateløp bør opprettholdes. Ved utbedring og reparasjon skal bygningenes karakter, dvs. form, materialbruk og detaljering, opprettholdes eller tilbakeføres til tidligere tilstand. All eventuell ny bebyggelse skal bygges i mur og ha samme plassering og volum som tidligere bebyggelse. Bebyggelsens høyde, form og fasade skal tilpasses det bevaringsverdige miljøet og gis arkitektonisk høy kvalitet.

Bygulv

Det anbefales at gaten utformes med opphøyde fortau på hver side. Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggsoner, natursteinsheller i gangsoner, ledelinje i smågatestein (avvikende farge), obsfelt etter behov (f.eks Furnes støpejernshelle), møbleringsfelt/vegetasjon med smågatestein og tregruberist, kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for hovedakse - Kongegata* (s. 145).

Bymøbler

Det vises på et kartutsnitt hvor det kan være hensiktsmessig å plassere bymøbler. Se *Temastrategi. Bymøbler*.

KONGEGATA

	Natursteinsheller med frest ledelinje		Veggsone		Møteplass		Eksisterende vegetasjon
	Fortau med natursteinsheller og ledelinje i smågatestein		Enkeltelement		Hvilerepos		Ny vegetasjon
	Fortau med asfalt og ledelinje i smågatestein		Forslag til fremtidig miljøgate/gågate		Aktivitets område		

Vegetasjon

Kongegata er en av tre hovedinnfartsårer i sentrum og for å tydeliggjøre dette i bybildet bør gaten beplantes med en trerekke av lind (Tilia). Trærne bør kolles og beskjæres som det tidligere har vært tradisjon for i Larvik, slik at de får en skulpturell form og ikke blir for store. Trerekken anbefales plassert på gatens østlige side.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belyningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

I Kongegata bør følgende enkeltelementer markeres med kulturminneskilt, og evt. fasadebelysning:

- Kongegata 1
- Kongegata 2 (se avsnitt om *Fjellveien*)
- Kongegata 9
- Kongegata 16 (tidl. 18A)
- Kongegata 20

Kunst

Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

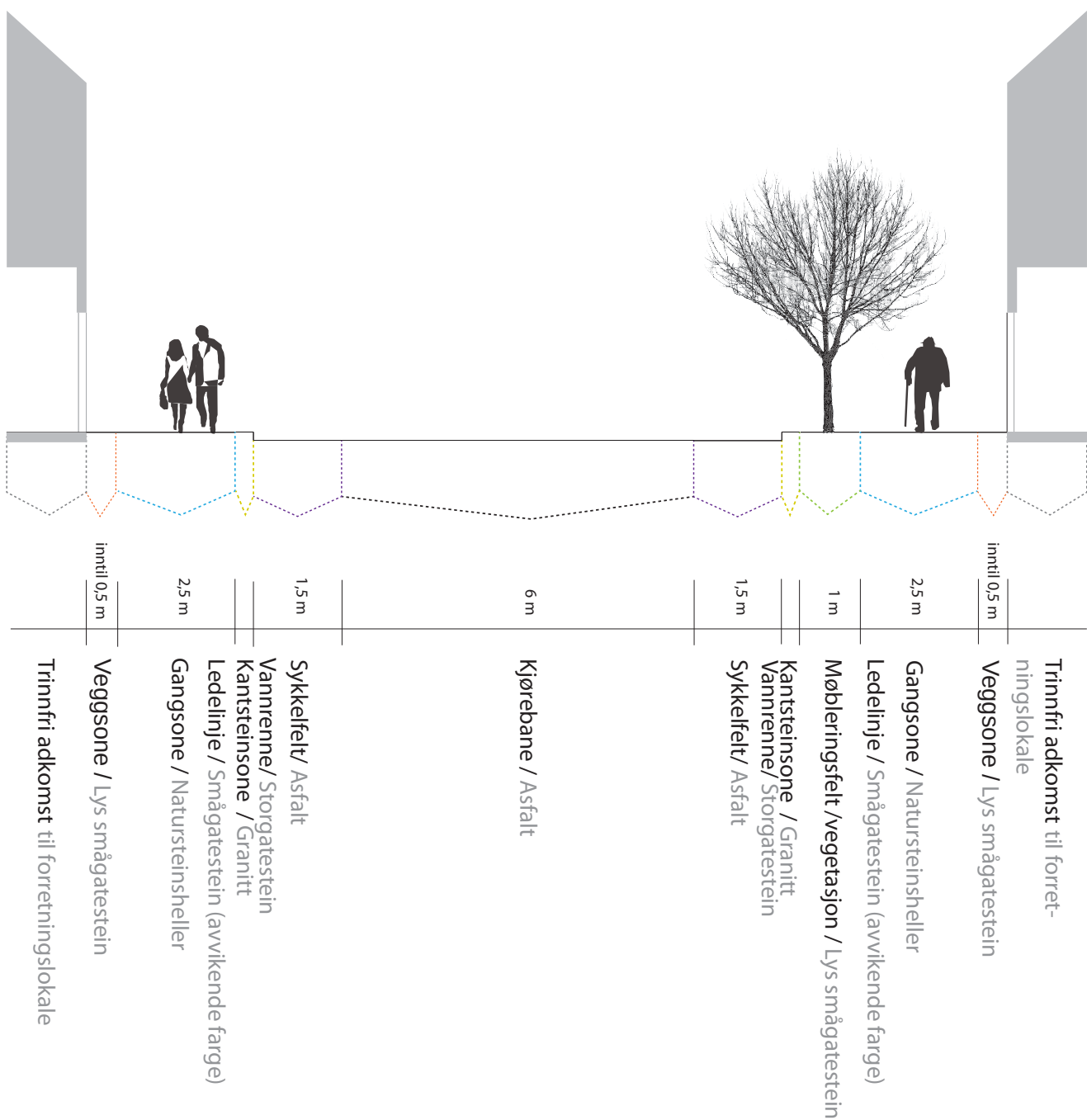
Skilt/reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

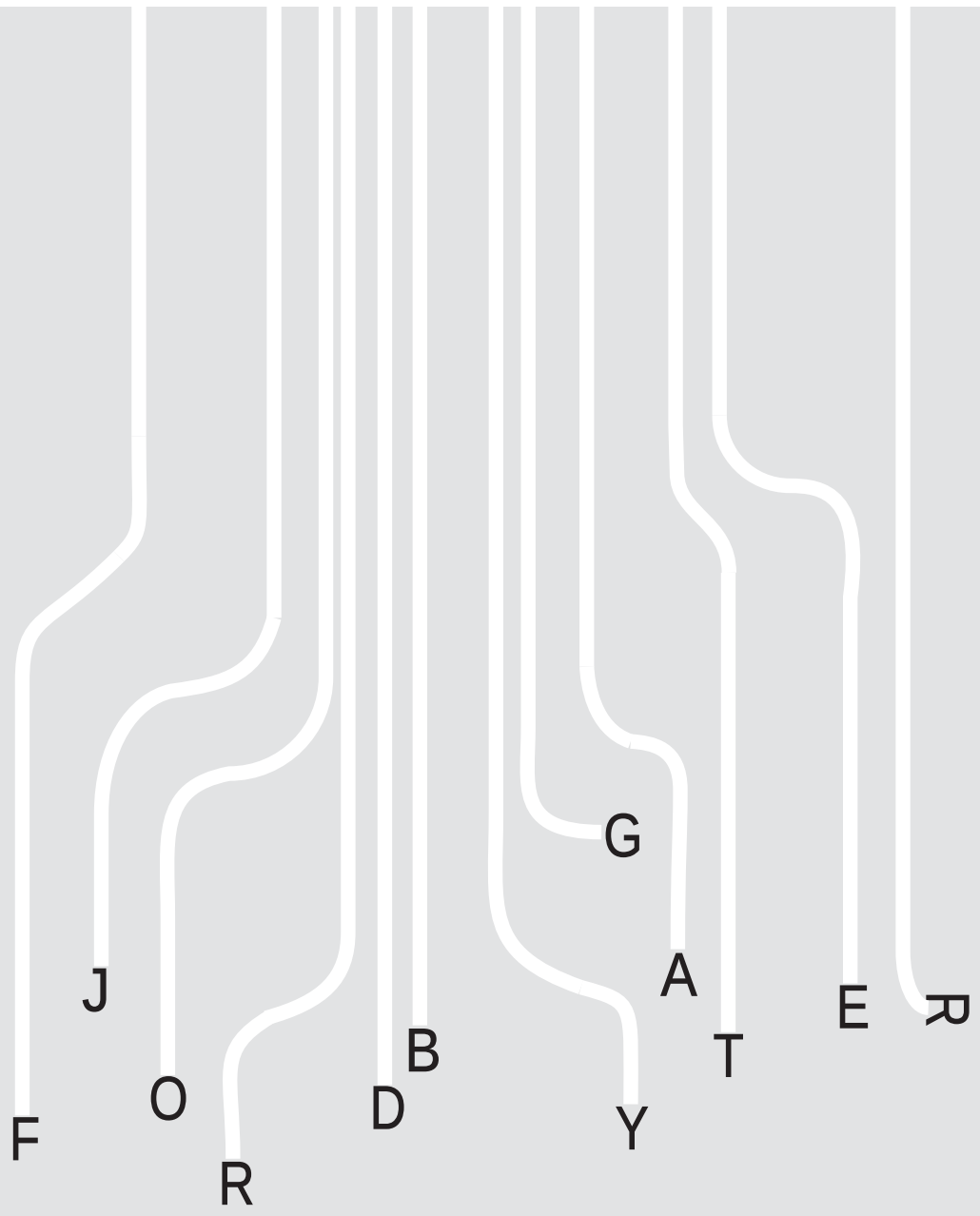
HOVEDAKSE

Kongegata

Retning nord

Fjordbygga-
tene har alle
forskjellig
karakter,
men har det
fellestrekk at de på ulike
måter er forbindelseslinjer
mellom øvre og nedre
bydel og det anbe-
fales derfor at de
gis en tilnærmet
lik utforming
med urban
karakter.
Dette har
betydning for
lesbarheten
i byen og
for at de to
bydeler skal
kunne veves
tettere sam-
men.

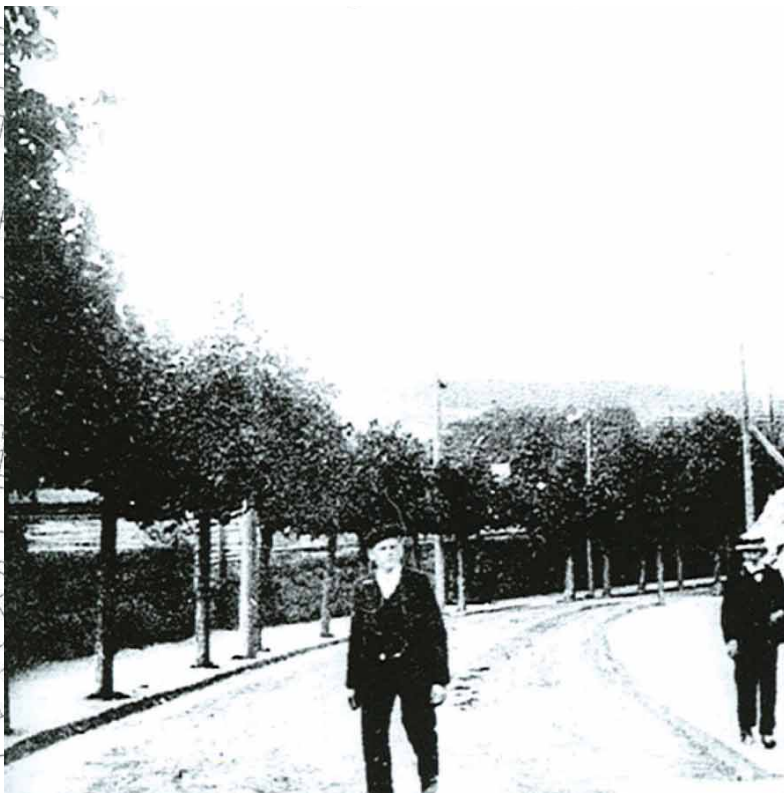
FJELLVEIEN

HISTORISK

Fjellveien ble anlagt etter brannen i 1902 for å lette forbindelsen mellom havnen og Torget.

DAGENS SITUASJON

Fjellveien klatrer opp mot byen langs kanten av Bøkkerfjellet, avgrenset på motsatt side av Farrisfabrikken, og er tydelig formet på naturens premisser. Den er en viktig trafikal forbindelseslinje mellom øvre og nedre bydel, og selve gaterommet preges av et utflytende trafikkareal hvor fotgjengeren er tydelig nedprioritert. Trappeforbindelsen til Bøkkerfjellet munner ut i nedre del av gaten mot Storgata, men slik det er i dag, er det verken fortau eller fotgjengerovergang i tilknytning til trappen, og det oppleves derfor utrygt å bevege seg her.

LAURVIKS BAD

Over Lilleelva, mellom Storgata og Bøkkerfjellet, åpnet "Laurviks Bad" i 1880. Med badets to første bygninger ble dragestilen introdusert i Norge. Badet ble flyttet i 1889 på grunn av plassmangel. Etter sigende skal Henrik Ibsen ha hatt stedet i tankene da han skrev "En folkefiende" i 1882.

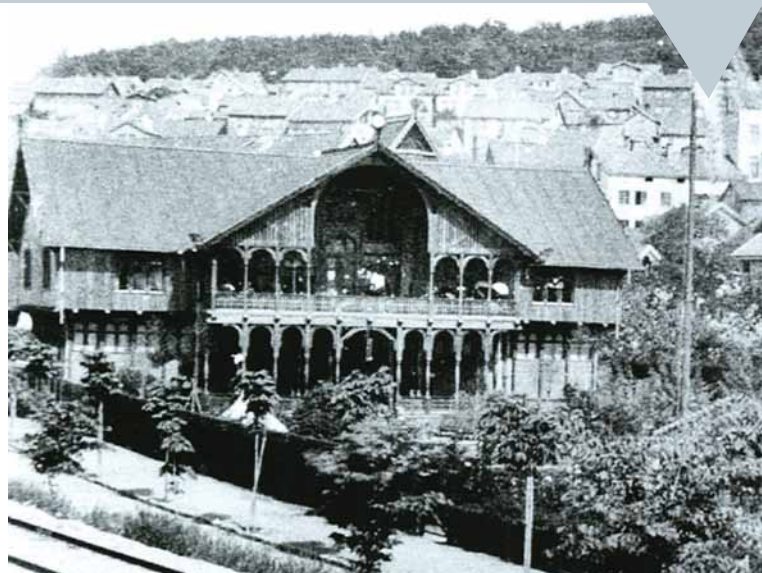
FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FJELLVEIEN

Fjellveien ble anlagt etter brannen i 1902 som en ny og slakere forbindelse mellom øvre og nedre del av byen

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FARRIS

"Farrisfabrikken" ble påbegynt i 1912 etter tegninger av arkitektene Morgenstjerne og Eide og bygningen har et tydelig jugendpreg. Mineralvannet ble tappet på flasker allerede i 1907 under navnet "Salus", noen år senere skiftet det derimot navn til Farris.

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

Fjellveien bør også i fremtiden beholde sin funksjon som viktig trafikal forbindelseslinje mellom øvre og nedre bydel. Det bør i tillegg tilrettelegges bedre for fotgjengere, særlig der trappen møter Fjellveien, for eksempel med fortau og/eller fotgjengerfelt. Dersom det på sikt blir parkering i Bøkkerfjellet, vil adkomsten sannsynligvis legges til Fjellveien og påvirke kjøremønstret her.

Byromsfunksjon

Kjørevei

Arkitektur

Gaterommet defineres av Bøkkerfjellets fjellformasjon på den ene side, og Farrisbygningens monumentale uttrykk på den andre side. Deler av gateløpet mangler bebyggelse, men gir til gjengjeld fine utsiktspunkter mot Hammerdalen, Indre havn og fjorden. Ved fremtidige byggeprosjekter bør noen av disse ivaretas, spesielt mot Tollerodden og fjorden.

Bygulv

Det anbefales at gaten utformes med opphøyde fortau på hver side. Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggsoner, natursteinsheller i gangsoner, ledelinje i smågatestein (avvikende farge), obsfelt etter behov (f.eks. Furnes støpejernshelle), kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for fjordbygate - Fjellveien* (s.151).

Bymøbler

Det kan vurderes å opprette et hvilerepos/ en utsiktsplass ved Farrisfabrikken. Bymøblene kan utformes som en del av plassen. Se kart *Fremtidig situasjon* (s.69)
Se *Temastrategi. Bymøbler*.

Vegetasjon

Det anbefales ingen nyplanting av vegetasjon i Fjellveien.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

I Kongegata bør følgende enkeltelementer markeres med kulturminneskilt, og evt. fasadebelysning:

- Kongegata 2 (Farrisfabrikken)

Kunst

Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

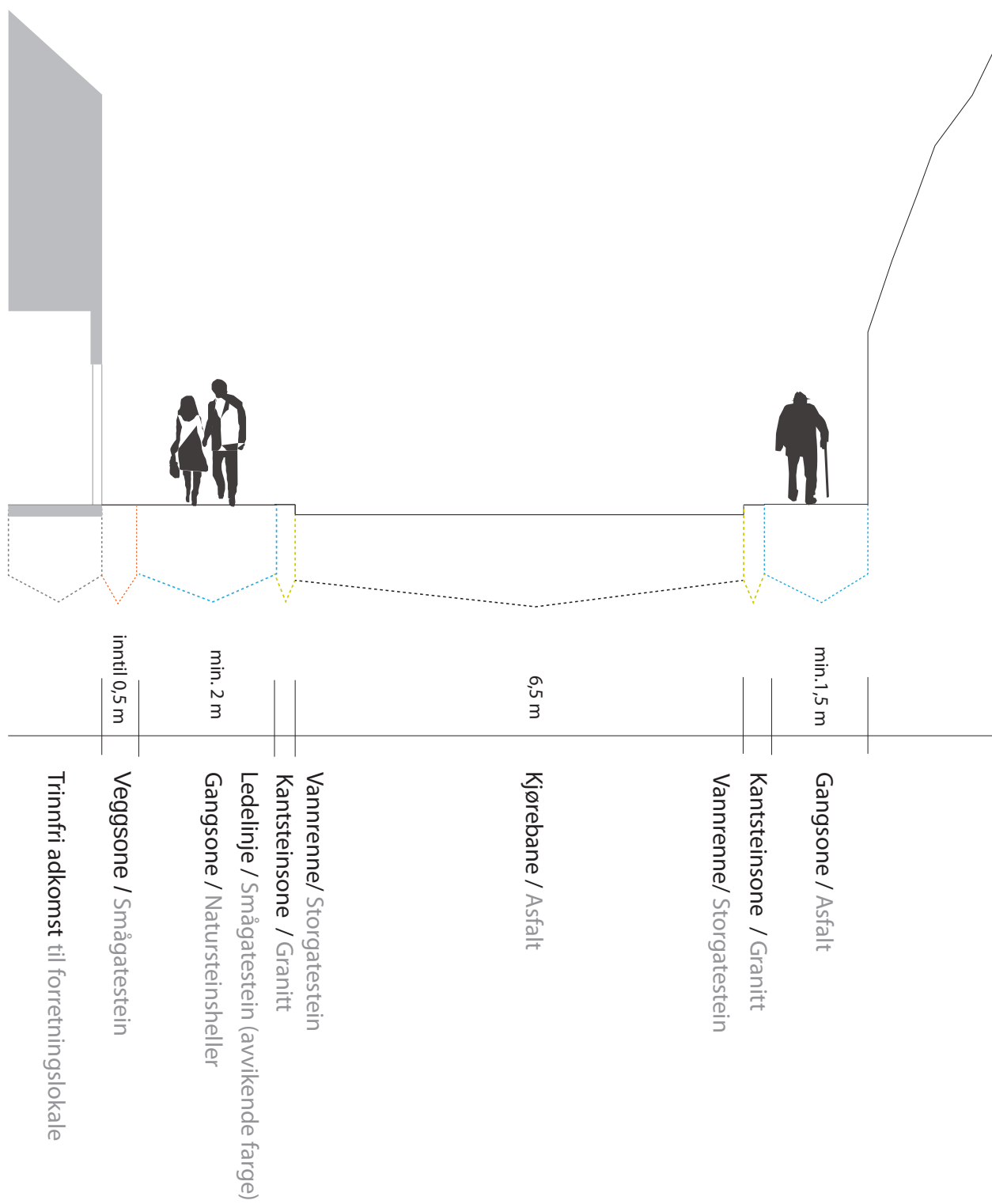
Skilt/reklame

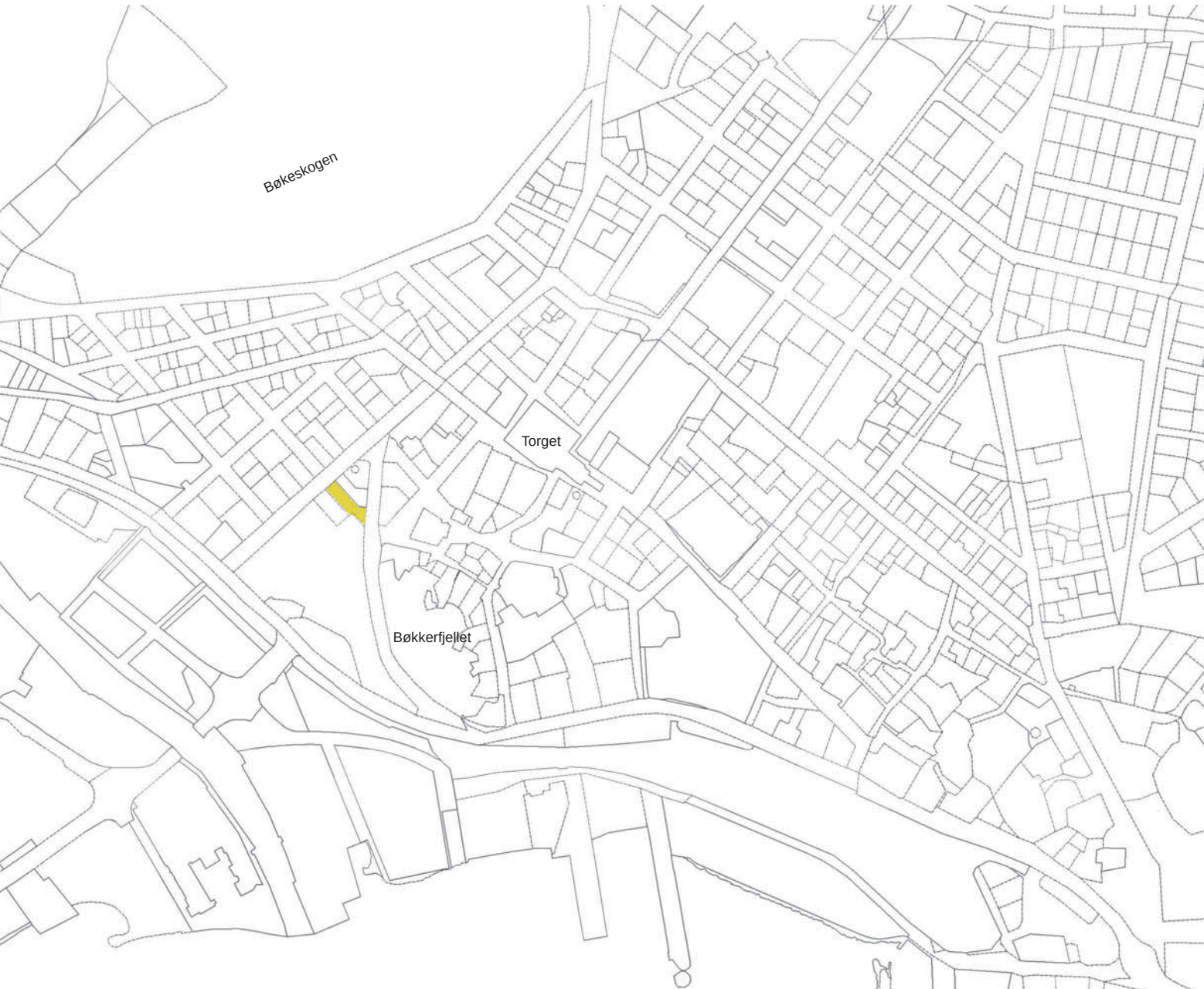
Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

FJORDBYGATE

FJELLVEIEN

Retning nord

B E R G G A T A

HISTORISK

Berggata går mellom Bøkkerfjellet og Øvre Bøkeligate i Bøkeli. Navnet er gitt etter Bøkkerfjellet og arvet etter en tilsvarende gate som eksisterte her før den store brannen i 1902.

DAGENS SITUASJON

Den delen av Berggata som omfattes av denne formingsveilederen ligger mellom Kongegata og Fjellveien. Det er en kort gatesnutt, men med en lang siktlinje mot Bøkeskogen.

Larvik.

BERGGATA

Utsikt fra Berggata mot
Bøkeskogen en gang
mellom 1905 og 1910

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

BYBRANN 1902

En stor bybrann i
1902, hvor i alt 170
eiendommer gikk tapt,
etterlot store deler av
Bøkelia i ruiner. Under
gjenoppbyggelsen ble
det innført murtvang i
deler av det området
som grenser mot
Kongegata, og den dag
i dag kan man tydelig
se skillet mellom mur-
og trehusbebyggelsen
langs Nedre Bøkeligate.

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

Gaten har et fortetningspotensial som bør utnyttes i fremtiden.

Byromsfunksjon

Kjørevei

Arkitektur

Arkitekturen preges av murtvungen som ble innført etter bybrannen i 1902, hvor hele området fra Nedre Bøkeligate mot Kongegata ble gjenoppbygget i enkelt jugendpreg. I en eventuell ny bebyggelse, bør murbyggprinsippet videreføres.

Bygulv

Det anbefales at gaten utformes med opphøyde fortau på hver side. Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggsoner, natursteinsheller i gangsoner, ledelinje i smågatestein (avvikende farge), obsfelt etter behov (f.eks Furnes støpejernshelle), kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for fjordbygate* (s.155).

Bymøbler

Se *Temastrategi. Bymøbler*.

Vegetasjon

Det foreslås ingen ny beplantning i Berggata.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

Det er ingen kulturhistoriske enkeltelementer som foreslås fremhevet spesielt i Berggata.

Kunst

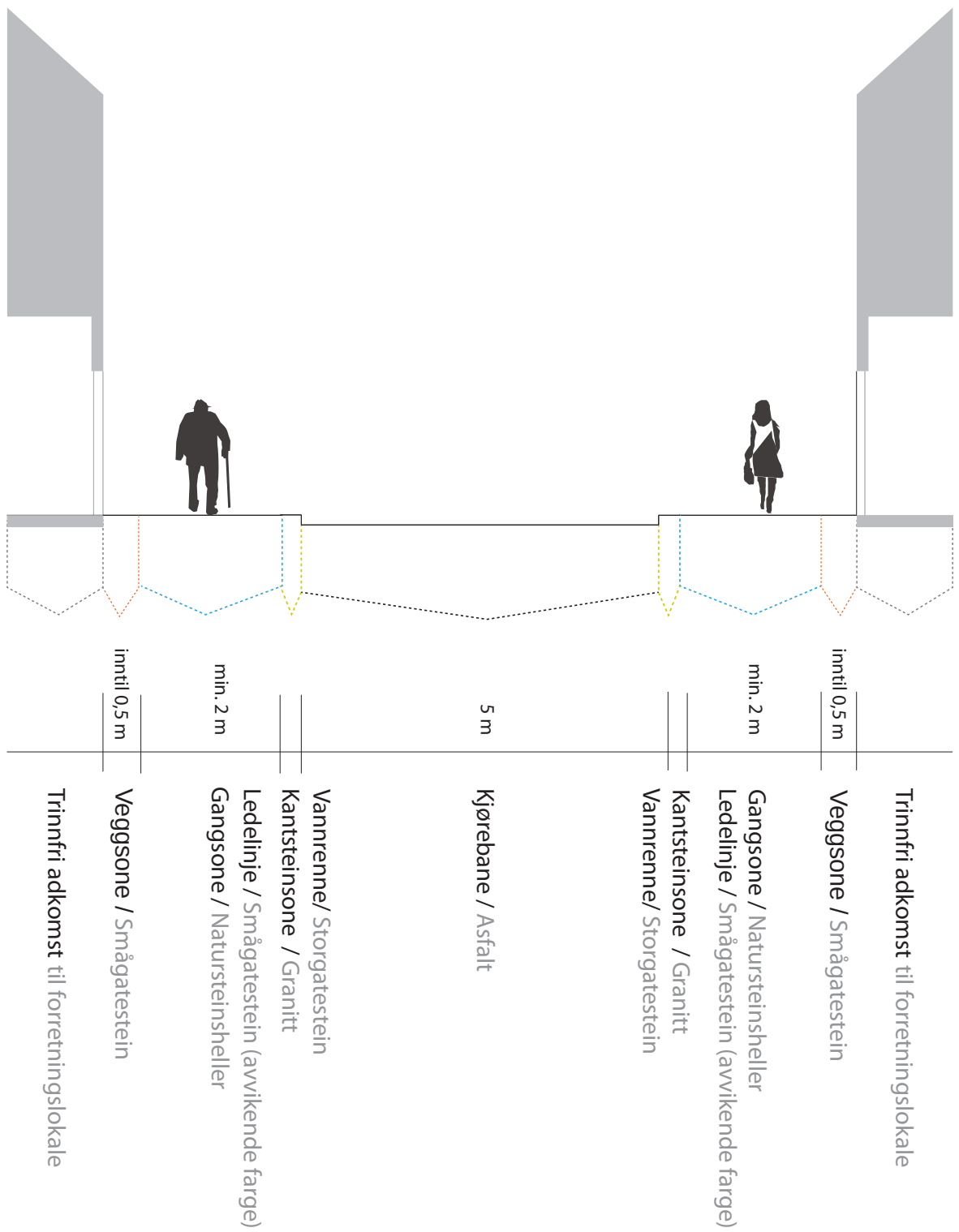
Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

Skilt/reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

FJORDBYGATE

BERGGATA, NEDRE TORGGATE, DELER AV BRANNVAKTSGATE OG ROMBERGGATA

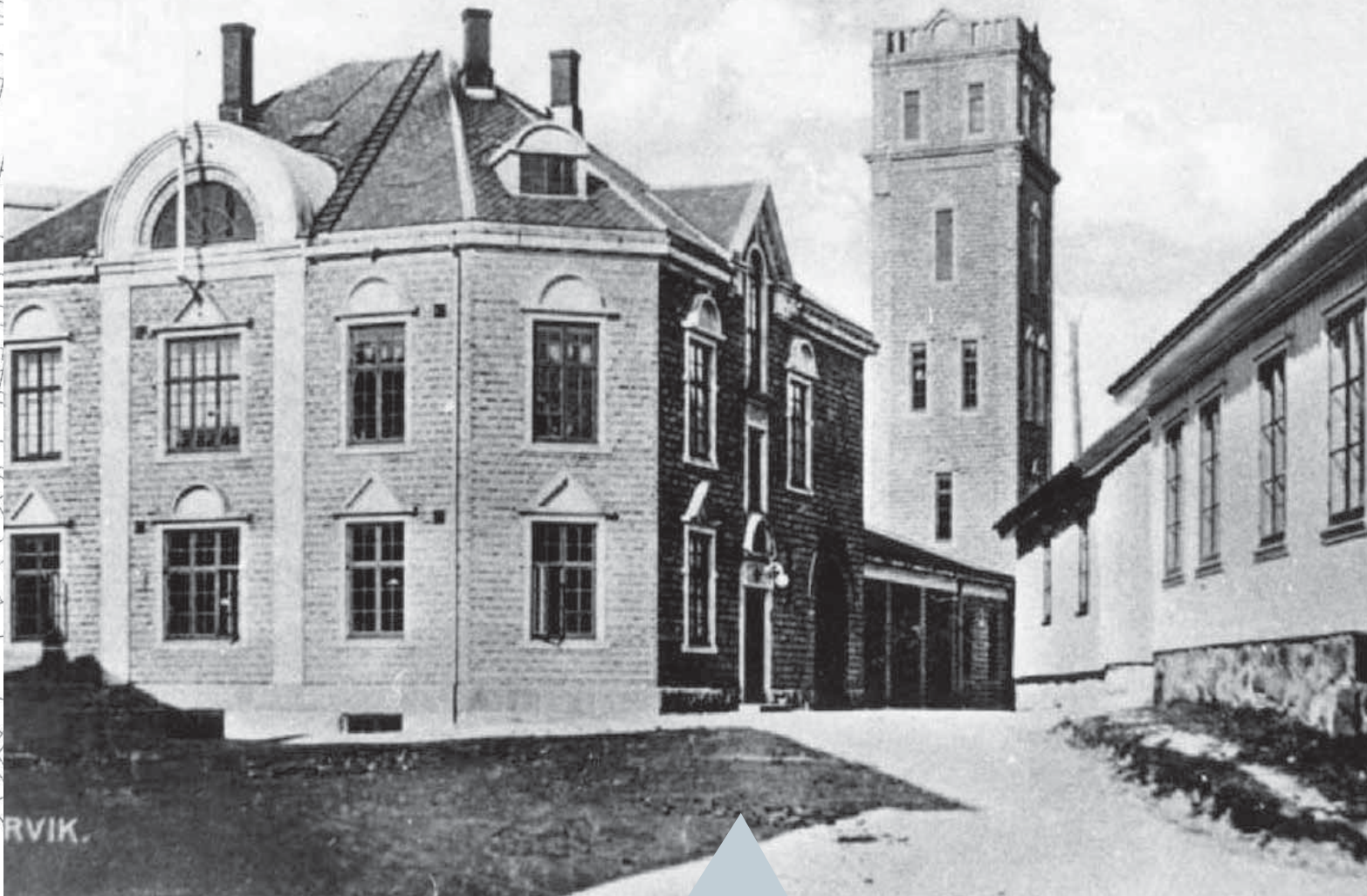
BRANNVAKTSGATE

HISTORISK

Brannvaktsgate strekker seg fra Bøkkelia til Romberggata. Som navnet tilsier lå byens brannstasjon her fra 1909 til den flyttet til nye lokaler langs Elveveien i 2000. I eldre tider var dette hovedgaten gjennom det gamle, fattige bakgatestrøket mellom Torget og Bøkkerfjellet som gikk under navnet "Feierrønningen". Kanskje var dette en av grunnene til at Metodistkirken lå nettopp her frem til den ble revet i 1972 og erstattet av Albert Bøes moderne forretningsbygg. Brannvaktsgate oppstod som et resultat av den selvgrodde bebyggelsesstrukturen i Larvik og er derfor både smal og svingete. Mot Bøkkelia fikk den derimot sin avslutning gjennom den rettvinklede gatereguleringen i området etter brannen i 1902.

DAGENS SITUASJON

Brannvaktsgate bærer fortsatt preg av sin historiske herkomst, med lav trehusbebyggelse mot Bøkkerfjellet og murbebyggelse mot Kongegata. Den gamle brannstasjonen er på mange måter fortsatt gatens peilepunkt, og et viktig minne om det som engang var områdets viktige funksjon. Gatens buktende form gir gaterommet tydelig karakter.

BRANNVAKTS GATE 19

Den gamle brannstasjonen ble oppført i 1909 med teglfasade i nybarokk. Det 20 meter høye vaktårnet i bakgrunnen ble også brukt til oppbevaring av brannslanger, og og skal ha minnet enkelte om Firenze.

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

BRANNVAKTS GATE 10

Svært gammelt hus med orginalt panel. Her lå byens fattighus omkring 1820

BRANNVAKTS GATE 5

Bygningen ble flyttet hit fra Hjelten i Brunlanes i 1876 av den franskfødte kjøpmannen Oscar Dupont og gitt navnet "Mon Desir". Har tidligere fremstått i sveitserstil

FREMTID

Deler av Brannvaktsgate vil være en viktig kobling mellom Torget mot Bøkkerfjellet når denne transformeres til byens park. For at denne forbindelsen skal kunne fungere bedre, må lesbarheten og tilgjengeligheten mellom disse to punktene forbedres. Det bør derfor vurderes å utvide gågatesystemet mot Brannvaktsgate i strekningen mellom Bredochs gate og Feyers gate. Som et minstekrav må krysset ved Odbergkvartalet / Brannvaktsgate utformes på en slik måte at fotgjengeren prioriteres tydelig i gatebildet, for eksempel med et opphøyet fotgjengerfelt (miljøgate).

Byromsfunksjon

Kjørevei (+ evt.miljøgate/gågate).

Arkitektur

Gaten har flere "arkitektoniske ledd". Fra Bøkkelia til brannstasjonen har murtvengen satt sine spor i bygningsmassene med flere gårder i "internasjonalt storbypreg". Ved Bøkkerfjellet finner man den gamle trehusbebyggelsen som er rester fra den gang dette området var et tettbygd fattigkvarter. I Albert Bøes forretningsbygg og politihuset på motsatt side overtar noe som nærmer seg vår tids arkitektoniske formspråk, om enn av diskutabel kvalitet. Dette skifte av stilperioder og arkitektonisk formspråk gjenspeiler utviklingen i byen på en fin og interessant måte og er et særtrekk i gateløpet. Garasjeanlegget til den gamle brannstasjonen bør fjernes, og det er viktig at et nytt bygg ikke stenger siktlinjen fra Bredochs gate mot Hammerdalen. I tillegg er det viktig at et eventuelt nytt bygg her underordner seg brannstasjonens arkitektoniske formspråk, slik at brannstasjonen også i fremtiden er gatens peilepunkt.

Bygulv

Det anbefales at gaten utformes med opphøyde fortau på hver side. Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggzone, natursteinsheller i gangzone, ledelinje i smågatestein (avvikende farge), obsfelt etter behov (f.eks Furnes støpejernshelle), kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for fjordbygate* (s. 159).

Bymøbler

Se *Temastrategi. Bymøbler*.

Vegetasjon

Trerekken på begge sider av veien ved politistasjonen beholdes slik den er i dag, men bør beskjæres. Utover dette foreslås det ingen ny beplantning i Brannvaktsgate.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

I Brannvaktsgate bør følgende enkeltelementer markeres med fasadebelysning og kulturminneskilt:

- Brannvaktsgate 5
- Brannvaktsgate 10
- Brannvaktsgate 19

Kunst

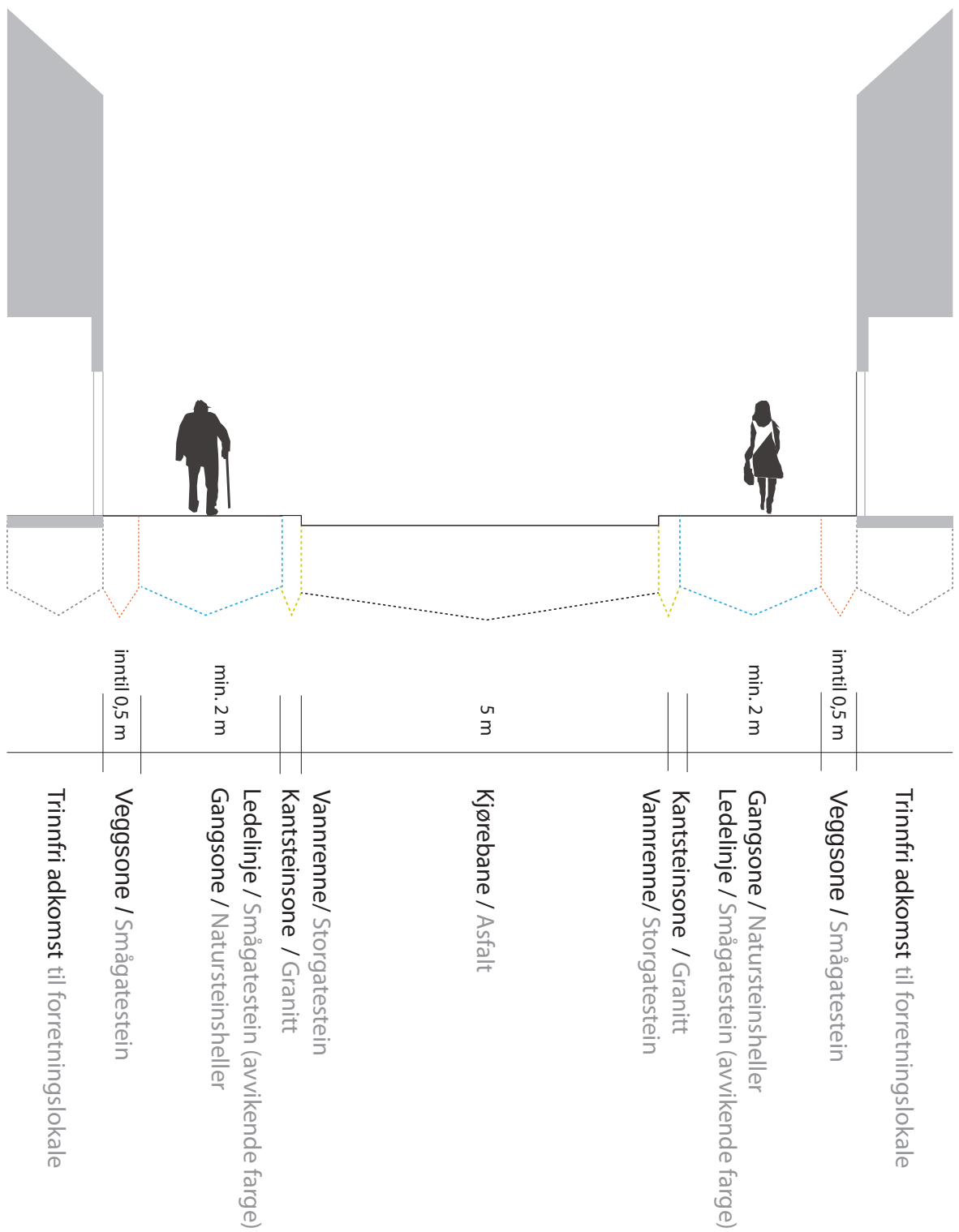
Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

Skilt/reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

FJORDBYGATE

BERGGATA, NEDRE TORGGATE, DELER AV BRANNVAKTSGATE OG ROMBERGGATA

NEDRE TORRGATE

HISTORIE

I Nedre Torggate 1 ble, i 1883, Larviks første telefonbordsentral etablert, betjent av to "dannede damer" og med en kapasitet på 50 abonnenter. I en trebygning der Nedre Torggate 3 ligger i dag, holdt Larvik brannstasjon til frem til 1909. På andre side av veien, før Albert Bøe bygget sitt forretningsbygg her, lå Metodistkirken og tronet i enden av gaten.

DAGENS SITUASJON

I dag er Nedre Torggate en enveiskjørt gate som domineres av en del gjennomgangstrafikk. Utover dette er det lite aktivitet og mindre handelsvirksomhet enn hva man ellers skulle kunne forvente av en gate så nær Torget.

NEDRE TORGGATE

Etter at brannstasjonen hadde flyttet, overtok politiet bygningen i Nedre Torggate 3

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

NEDRE TORGGATE

I Nedre Torggate 3 lå byens brannstasjon frem til 1909

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

I takt med at byen trekker ned mot fjorden, vil Nedre Torggate vil bli et viktig ledd i forbindelseslinjen fra Torget til Romberggata og videre ned mot Indre havn. På sikt kan dette gi gaten et tiltrengt løft i forhold til etablering av nærings- og handelsvirksomhet her. Gatens posisjon bør gjenspeiles i utformingen for å øke lesbarheten i bybildet.

Byromsfunksjon

Kjørevei

Arkitektur

Med ett unntak, deles gateløpet i to av en eldre trehusbebyggelse på vestsiden og murbebyggelse som spanner fra gjenoppbyggingen til tidlig modernisme på østsiden. Til tross for de forskjellige tidepoker, har gaten et lavmælt småbypreg. Unntaket er Albert Bøes bygg, som skiller seg ut fra de øvrige med sine fire etasjer og et postmodernistisk uttrykk i fasaden.

Bygulv

Det anbefales at gaten utformes med opphøyde fortau på hver side. Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggzone, natursteinsheller i gangzone, ledelinje i smågatestein (avvikende farge), obsfelt etter behov (f.eks Furnes støpejernshelle), kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for fjordbygate (s.163)*.

Bymøbler

Se *Temastrategi. Bymøbler*.

Vegetasjon

Det foreslås ingen ny beplantning i Nedre Torggate.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

Det er ingen kulturhistoriske enkeltelementer som foreslås fremhevet spesielt i Nedre Torggate.

Kunst

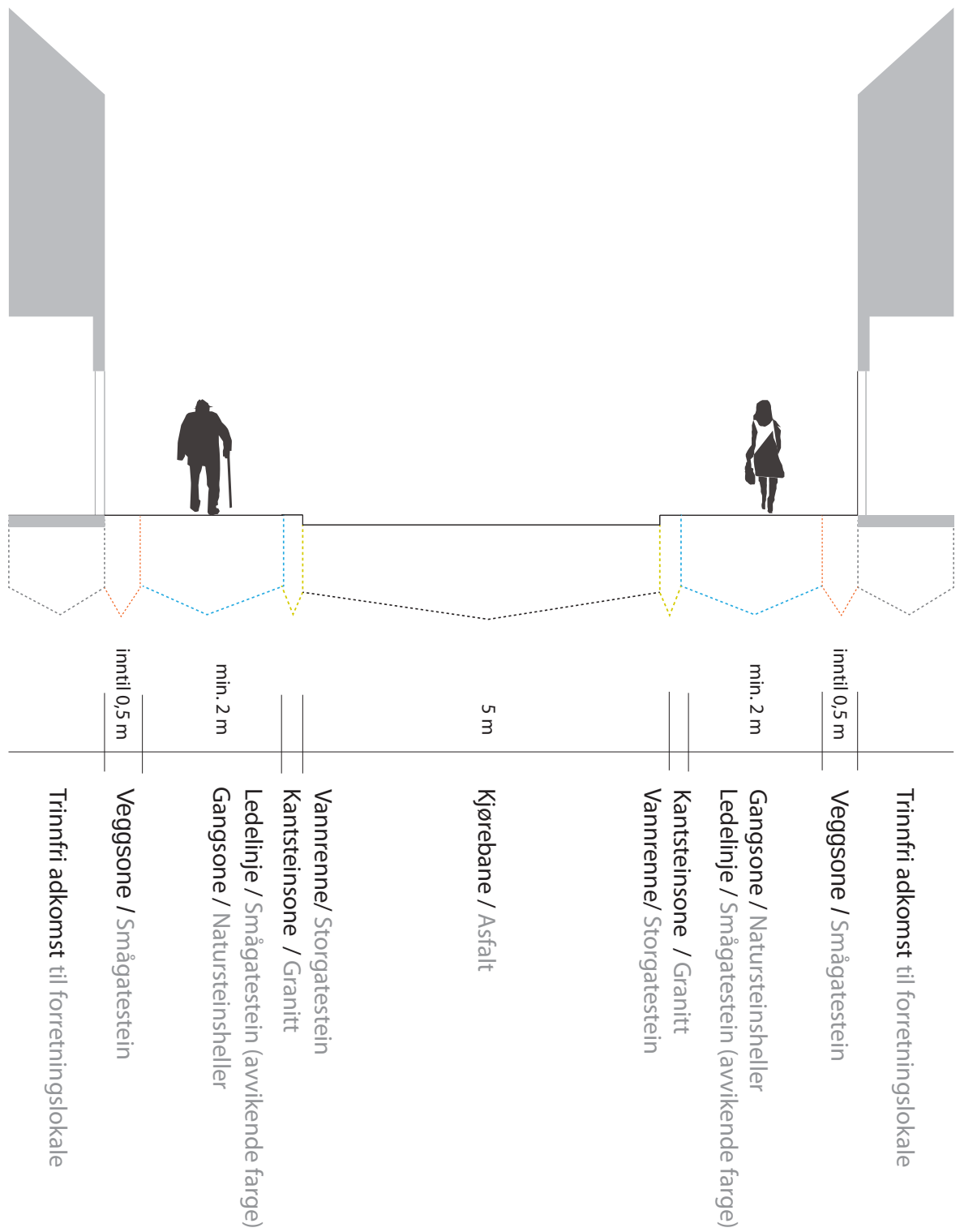
Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

Skilt/reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

FJORDBYGATE

BERGGATA, NEDRE TORGGATE, DELER AV BRANNVAKTSGATE OG ROMBERGGATA

ROMBERGGATA

HISTORISK

Romberggata er oppkalt etter skipper Johan Romberg som bodde i et hus der Rådhuset nå ligger. Gaten ble regulert etter en bybrann i 1869. Før dette snodde en trang gangvei seg på samme sted under navnet Jochums Gang, som forbandt Storgata og Torget.

DAGENS SITUASJON

Romberggata er en av de viktigste forbindelseslinjene mellom øvre og nedre bydel, men preges av at gaten er en del av ringveien rundt sentrum med mye gjennomgangstrafikk. Det er i dag lite aktivitet i gaterommet og det er tydelig at Romberggata mangler noen "arkitektoniske tenner" for å fylle igjen de bygningsmessige hullene som har oppstått gjennom årene. I den øvrige bebyggelse gjenspeiles Larviks brokete arkitektoniske uttrykk i sin helhet i gateløpet. Grand Hotel og Festiviteten nederst mot Storgaten representerer to helt ulike tidsepoker og to ulike perspektiv på arkitekturen, med forankring i henholdsvis modernismen og sveitserstil/nygotikk. Det samme gjelder Romberggata 4 i nyrenessansesstil, som med sin dominerende beliggenhet i terrenget, bygger opp under det strengt symmetriske uttrykket i fasaden. Disse byggene har på hver sin måte en utforming og et volum som understreker deres funksjon og plassering mot byens "riktige" adresse. Litt lenger opp mot den gamle "Bakgaden" (Prinsegata), hvor terrenget dessuten flater ut, blir skalaen betydelig mer beskjedent og utformingen av en mer neddempet karakter.

ROMBERGGATA

Øvre del av Romberggata en gang på 50-tallet

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

ROMBERGGATA 4

Romberggata 4 ble oppført i 1886 i senklassisisme/nyrenessansestil. Bygningen var opprinnelig byens almueskole, men på slutten av 80-tallet skiftet den funksjon til rådhus. Den lille murbygningen i forkant som nå er revet, var kommunal badeanstalt.

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

Romberggata er det av gateløpene ned mot Indre havn hvor det er realistisk å skape en handelsforbindelse mellom Prinsegata og Storgata. Det er derfor svært viktig at det ved en fremtidig utbygging, blant annet i kvartalet bak Grand Hotel, tilrettelegges for handelsvirksomhet i gatenivå med god og tilstrekkelige interaksjon mellom bygningene og gaterommet utenfor. Dette er nødvendig for å skape et interessant og levende byrom som kan knytte byen sammen.

Byromsfunksjon

Kjørevei

Arkitektur

Arkitekturen bør på en god måte kunne formidle overgangen mellom både stilepoker og skala i gaterommet, men utformet i vår tids formspråk. Dette vil innebære et bevisst forhold til volum, fasadens rytme med vertikale og horisontale linjer, samspillet mellom åpne og lukkede flater og en bevisst holdning til material- og fargebruk. I tillegg er det viktig at byggets første etasje gis en større detaljering i utformingen av byggets første etasje med tilstrekkelig antall inngangspartier og vindusflater slik at det oppstår god kontakt med gaterommet utenfor.

Bygulv

Det anbefales at gaten utformes med opphøyde fortau på hver side. Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggsoner, natursteinsheller i gangsoner, ledelinje i smågatestein (avvikende farge), obsfelt etter behov (f.eks. Furnes støpejernshelle), kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for fjordbygate (s.167)*.

I øvre del av gaten finner man rester av kulesteinsrenner langs begge sider av veien som det kan vurderes å restaurere.

Bymøbler

Det bør opparbeides et hvilerepos i gateløpet som inviterer til opphold. Denne må utformes og tilpasses terrengfallet i gaten. Se kart *Fremtidig situasjon (s.69)*
Se *Temastrategi. Bymøbler*.

Vegetasjon

Det foreslås ingen ny beplantning i Romberggata.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

I Romberggata bør følgende enkeltelementer markeres med kulturminneskilt, og evt. fasadebelysning:

- Romberggata 4

Kunst

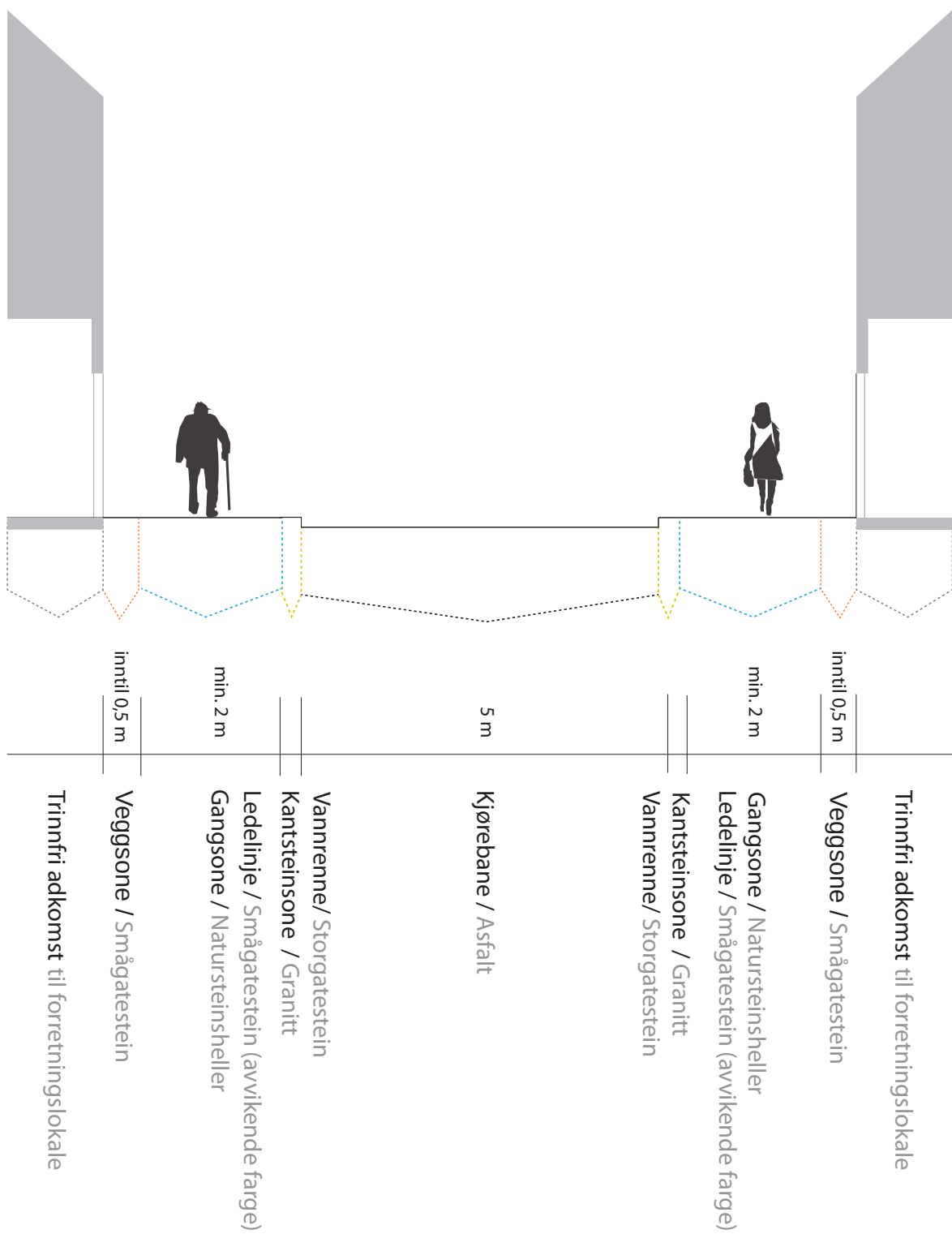
Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

Skilt/reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

FJORDBYGATE

BERGGATA, NEDRE TORGGATE, DELER AV BRANNVAKTSGATE OG ROMBERGGATA

De

smale
fjord-
byga-
tene er
i likhet
m e d
fjordby-
gatene
viktige
forbindel-
seslinjer
mellom
øvre og
n e d r e
bydel, men
har det til
felles at
de først
og fremst
fungerer
som gang-
forbindel-
ser og har
lite gjen-
nomgang-
strafikk. I
tillegg er
alle rela-
tivt smale
gateløp,
og an-
befales
d e r f o r
utformet
uten for-
tau.

A stylized white map of the Småle Fjordbygater area is centered on a solid gray background. The map features a central horizontal line with several branches extending outwards. A small, jagged branch extends upwards from the left side of the main line. Another branch extends downwards from the right side of the main line. The text "SMALE FJORDBYGATER" is written in a bold, black, sans-serif font across the middle of the main horizontal line. The word "SMALE" is on the left and "FJORDBYGATER" is on the right, with a small gap between them.

SMALE FJORDBYGATER

B Ø K K E R B A K K E N

HISTORIE

Bøkkerbakken er en av Larviks bratteste bakker, og går mellom Storgata og Brannvaktsgate. Tidligere het den Slutteribakken etter "Slutteriet", eller arresthuset, nederst ved Storgata. Øverst i Bøkkerbakken ble en av byens gamle ærverdige bedrifter, "Brynje Trikotasje", grunnlagt i 1887 av dansken Jacob Jacobsen. Rester av fabrikkens bygningsstrukturer finnes fortsatt den dag i dag.

DAGENS SITUASJON

Bøkkerbakken er et viktig landskapsarkitektonisk bindeledd mellom byens øvre og nedre del. Gaten innrammes av tre viktige landskapselementer; Bøkkerfjellet, de terrasserte hager og utsikten over fjorden. I tillegg er den en av Larvik bratteste gater og den korteste forbindelsen mellom fjorden og Torget. Bøkkerbakken har i tillegg flere verneverdige enkeltbygninger, og til sammen er dette med på å gi gaten en hyggelig atmosfære som er unik for sentrum. Prisdelt landskapets bratte stigning, gir den et bilde av hvordan gatene i Larvik må ha fortont seg i tidligere tider, før den moderne gatereguleringen tok over bybildet.

BRYNJE TRIKOTASJE

“Brynje Trikotasje” ble etablert i 1887 av dansken Jacob Jacobsen og var en nisjebedrift innen tekstil, blant annet kjent for produksjon av Brynje helsetrøye. I 1916 flyttet fabrikken inn i nye lokaler i Bøkkerbakken og flere av disse bygningene finnes der fortsatt den dag i dag

BØKKERBAKKEN 6

Murvilla i jugendstil. Sannsynligvis tegnet av arkitekt Theodor Hobæk

BØKKERBAKKEN 3

De terrasserte hagene hørte opprinnelig til patrisierhusene på Storgata og er en viktig del av byens historiske grønnsstruktur. I hagen til Bøkkerbakken 3 ligger et lite lysthus med “nyrenessansekalott”

FREMTID

Bøkkerbakken skiller seg fra de øvrige forbindelseslinjene ned mot Indre havn med sine intime kvaliteter gjør den derfor egnet som en spennende gangtrasé. Det er svært viktig at de verneverdige, terrasserte hagene ivaretas og på sikt kommer i det offentliges eie med fri tilgang for allmennheten.

Byromsfunksjon

Kjørevei/adkomstgate

Arkitektur

Flere av bygningene i Bøkkerbakken er bevaringsverdige som del av et særpreget bymiljø. Bygninger tilhørende "Brynjes Trikotasje" er viktige representanter for tidlig industriarkitektur integrert i et eldre trehusmiljø. Disse bør restaureres og tas i bruk med ny, tilpasset funksjon. Bøkkerbakken 3 med tilhørende terrassert hage er svært verneverdig, både som bygning og som kulturhistorisk landskapselement.

Bygulv

Det anbefales at bygulvet anlegges som et sammenhengende felt med veiskulder av gress/asfalt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for smal fjordbygate* (s.173).

Bymøbler

Det bør opparbeides et hvilerepos i gateløpet som inviterer til opphold. Denne må utformes og tilpasses terrengfallet i gaten. Se kart *Fremtidig situasjon* (s.69)
Se *Temastrategi. Bymøbler*.

Vegetasjon

Det anbefales ingen nyplanting av vegetasjon i Bøkkerbakken, men veikantene mot bebyggelsen på hver side må skjøttes og vedlikeholdes så gaten får et litt ryddigere uttrykk.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

I Bøkkerbakken bør følgende enkeltelementer markeres med kulturminneskilt, og evt. fasadebelysning:

- Bøkkerbakken 3
- Brynjes Trikotasje (bygningstilstand)
- Bøkkerbakken 6
- De terrasserte hager (ved Bøkkerbakken 3)

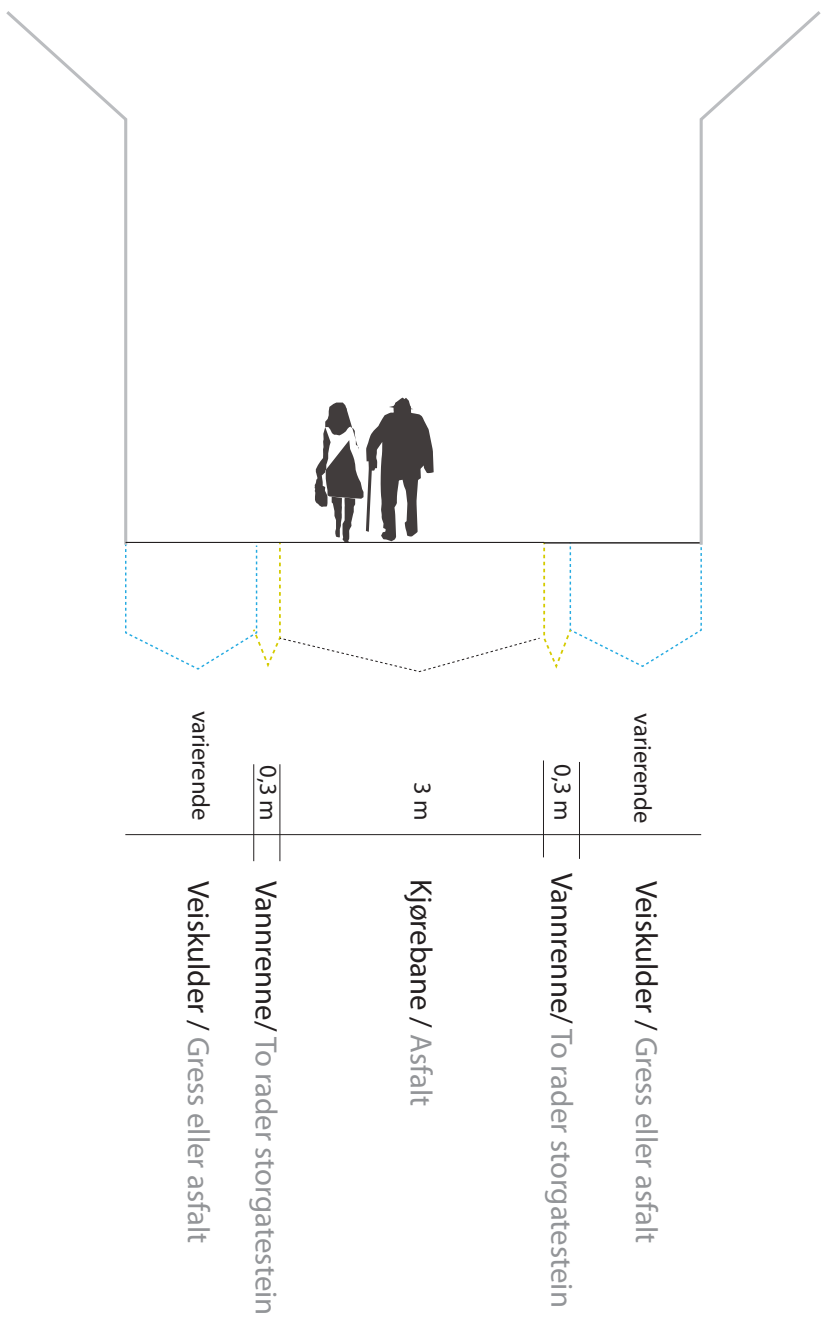
Kunst

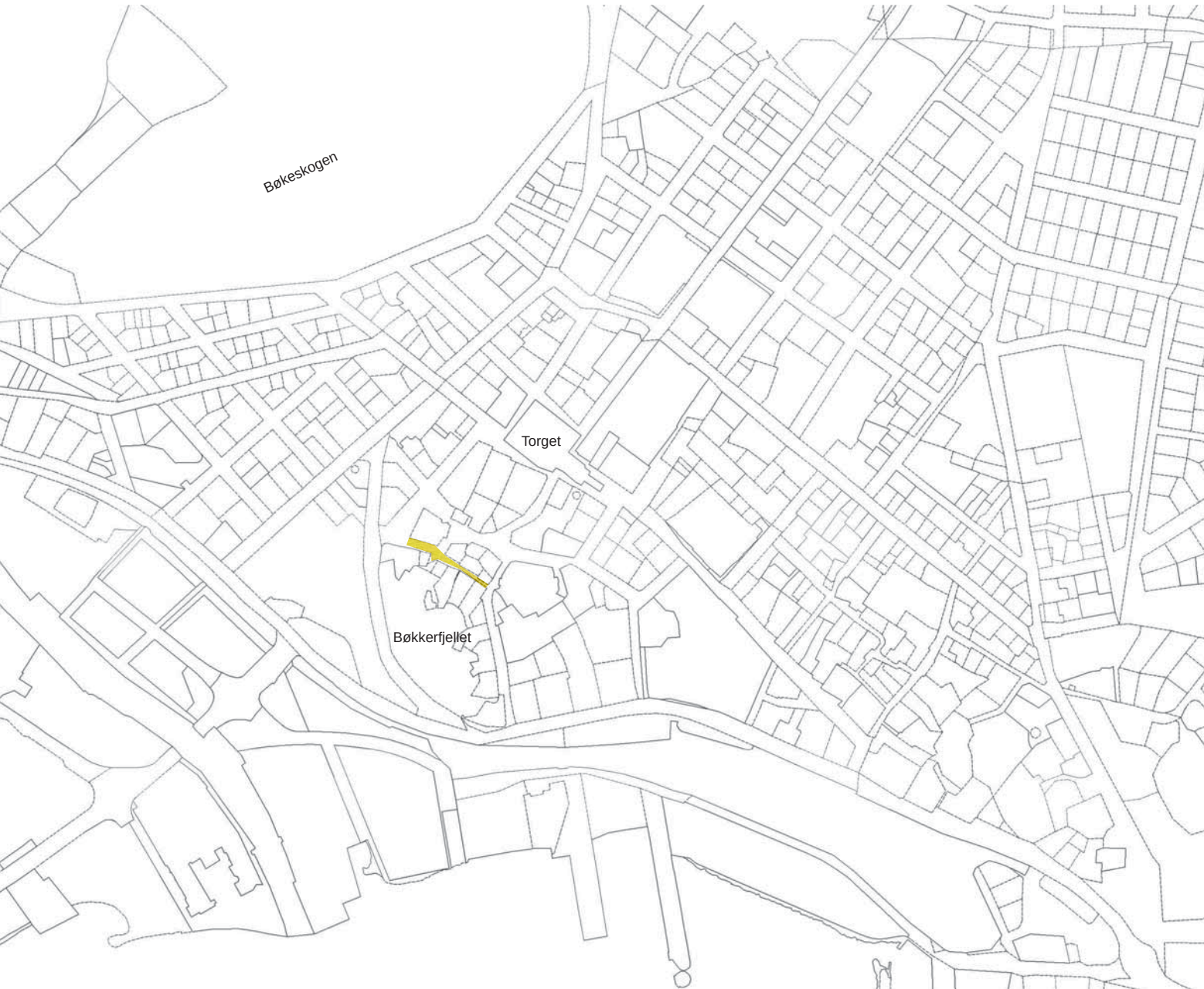
Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

Skilt/reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

SMAL FJORDBYGATE
BØKKERBAKKEN / LINAAES GATE
Retning nord

LINAAES GATE

HISTORISK

Linaaes gate går gjennom det området som tidligere gikk under betegnelsen Feierrønningen, et fattig bakgårdsstrøk mellom Torget og Bøkkerfjellet.

DAGENS SITUASJON

Smal, stedvis svært bratt adkomstvei (kjørevei) som har liten betydning for trafikkavviklingen i sentrum. Fungerer i dag som en snarvei mellom Fjellveien og parkeringen ved Bøkkerfjellet, og som adkomstvei til boliger.

LINAAES GATE

LINAAES GATE
Fotografi av
brannbilen i sakte
fart opp Linaaes
gate i 1925

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

I forbindelse med utbyggingen av Bøkkerfjellet til bypark, bør man vurdere å stenge Linaaes gate for gjennomkjøring mot Bøkkerfjellet, slik at den kun fungerer som adkomstvei til boligbebyggelse fra Fjellveien og fra Bøkkerbakken. Gaten bør i den forbindelse oppgraderes i forhold til belysning og skilting.

Byromsfunksjon

Kjørevei (evt. stengt for gjennomkjøring mot Bøkkerfjellet fra begge sider).

Arkitektur

Det er få egentlige spor av den opprinnelige, gamle trehusbebyggelsen i det som tidligere var byens tettbefolkede fattigstrøk. Politihuset i enden av gateløpet bryter skalaen i gateløpet på brutalt vis og er med sin utforming, materialvalg og detaljering et fremmedelement i gatemiljøet. I en eventuelt ny bebyggelse bør det likevel være et krav at disse bygninger bruker elementer fra områdets bygningsmessige historie både i forhold til høyde og materialvalg, selv om det gis en moderne utforming.

Bygulv

Det anbefales at bygulvet anlegges som et sammenhengende felt med storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for smal fjordbygate* (s.177).

Bymøbler

Se *Temastrategi. Bymøbler*.

Vegetasjon

Det foreslås ingen ny beplantning i Linaaes gate.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belyningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

Det er ingen kulturhistoriske enkeltelementer som foreslås fremhevet spesielt i Linaaes gate. Derimot bør områdets historie som helhet beskrives i forbindelse med en kulturhistorisk skilting av Bøkkerfjellet som bypark.

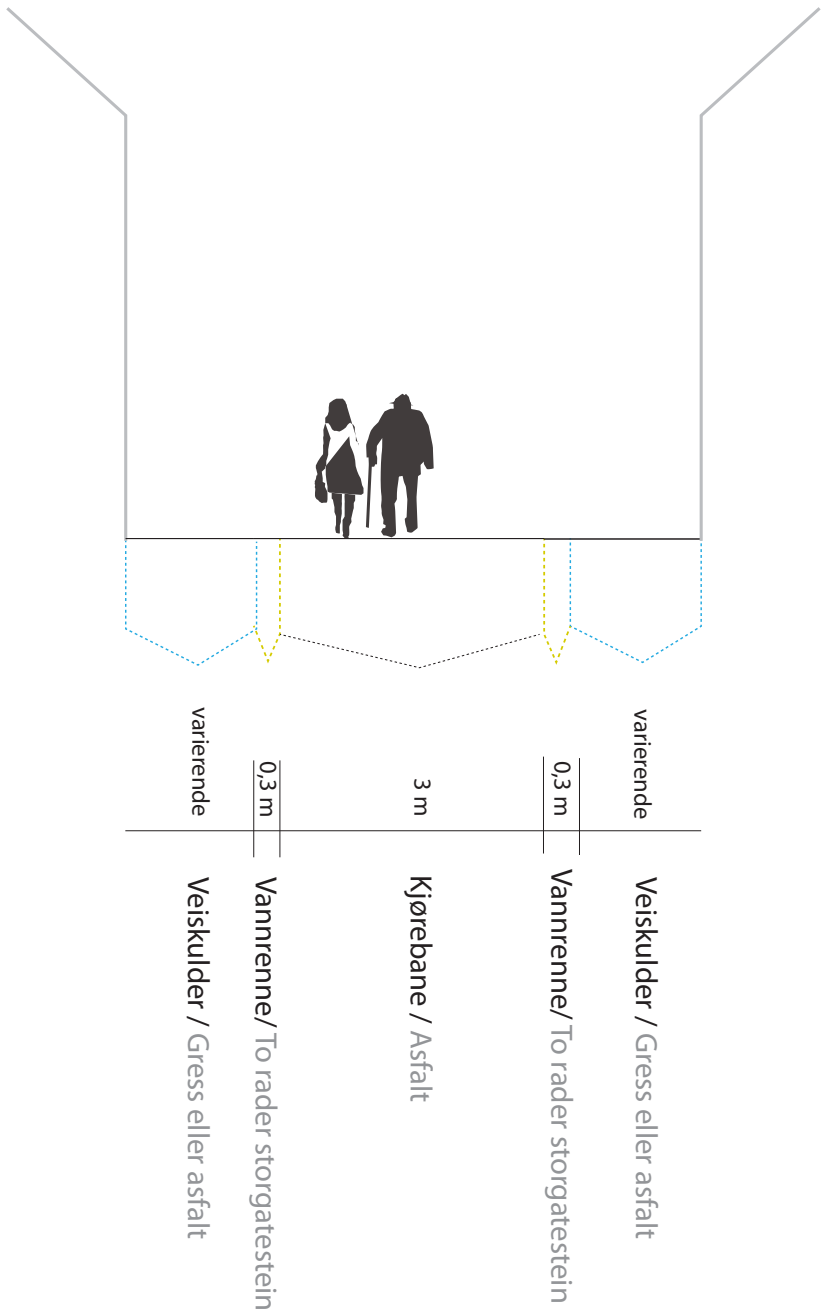
Kunst

Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

Skilt/reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

SMAL FJORDBYGATE
BØKKERBAKKEN / LINAAES GATE
Retning nord

SCHULTZES GATE

HISTORISK

Schultzes gate er en smal gate i oppkalt etter Philip Schultze som bodde her først på 1800-tallet.

DAGENS SITUASJON

Schultzes gate er en viktig siktlinje fra Prinsegata ned mot fjorden, og forbinder Prinsegata med Storgata. Den øvrige del av gateløpet omfattes ikke av denne formingsveilederen. Fra Storgata deles gateløpet mot Prinsegata i to, med en trappeforbindelse og en kjørevei. Førstnevnte er en viktig gangforbindelse fra jernbanestasjon og bussterminalen mot sentrum. I tillegg er den adkomstvei til Grand Hotels parkeringsareal. Gaten preges av et arkitektonisk og skalamessig skille, med eldre trehusbebyggelse på østlige side og moderne murbebyggelse på vestlige side.

CENTRAL PENSJONAT

I krysset mellom Storgata og Schultzes gate, lå en av de såkalte "patrisierhusene" oppført etter bybrannen i 1792. Desverre gikk bygningen tapt i en brann på 70-tallet

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

SCHULTZES GATE

Steintrappen som forbinder Prinsegata og Schultzes gate er en viktig gangforbindelse ned mot Indre havn

FREMTID

Schultzes gate vil bli en viktig gangforbindelse mellom Storgata og Prinsegata i forbindelse med utbyggingen av Indre havn. I tillegg vil det være viktig å ivareta dens betydning som siktlinje mot fjorden også i fremtiden. Eksisterende trappeløp kan videreutvikles med sittetrapper i enden slik at byrommet kan bli mer aktivert og kan benyttes som møteplass.

Byromsfunksjon

Shared space

Arkitektur

I planene for utbygging av Grandkvartalet vil parkeringsarealet bli erstattet av et tilbygg som vil gjøre skalaskillet i gateløpet blir enda tydeligere. I tillegg er det planlagt at dette nybygget vil legge til rette for en broforbindelse fra Prinsegata mot Indre havn delvis innebygget i fasaden mot Schultzes gate. Slik prosjektet foreligger i dag møter det nye tilbygget gaterommet med en lang murfasade i første etasje, uten adkomstmuligheter eller vindusflater. Til tross for gode intensjoner i fasadebearbeidelsen, vil bygget ikke tilføye gateløpet liv og aktivitet og man risikerer å få et innholdsløst gaterom det er kjedelig å bevege seg i som fotgjenger (jmf fasade kvartal 13). Det anbefales derfor at denne delen av fasaden bearbeides slik at det skjer en større utveksling med byrommet utenfor, for eksempel ved hjelp av kunst og sittemuligheter.

Bygulv

Bygulvet anbefales anlagt som et sammenhengende felt, med smågatestein i veggsonen, storgatestein i vannrenne og natursteinsheller i shared space sonen. Se *Prinsippsnitt for smal fjordbygate - Schultzes gate (s.181)*.

Bymøbler

Bymøbler bør være en integrert del av utformingen av fasader og trappeløp. Se *Temastrategi. Bymøbler*.

Vegetasjon

Det foreslås ingen ny beplantning i Schultzes gate. Derimot ligger det inne i forslaget til Grandkvartalet at en del av fasaden får et felt med klatreplanter, noe som vil bidra positivt til gatemiljøet.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Man bør satse på miljøbelysning, for å gi gaterommet et mer intimt preg og understreke den viktige gangforbindelsen til mot Prinsegata.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

Det er viktig å bevare steintrappen med smijernsgelender som forbinder Prinsegata med Schultzes gate.

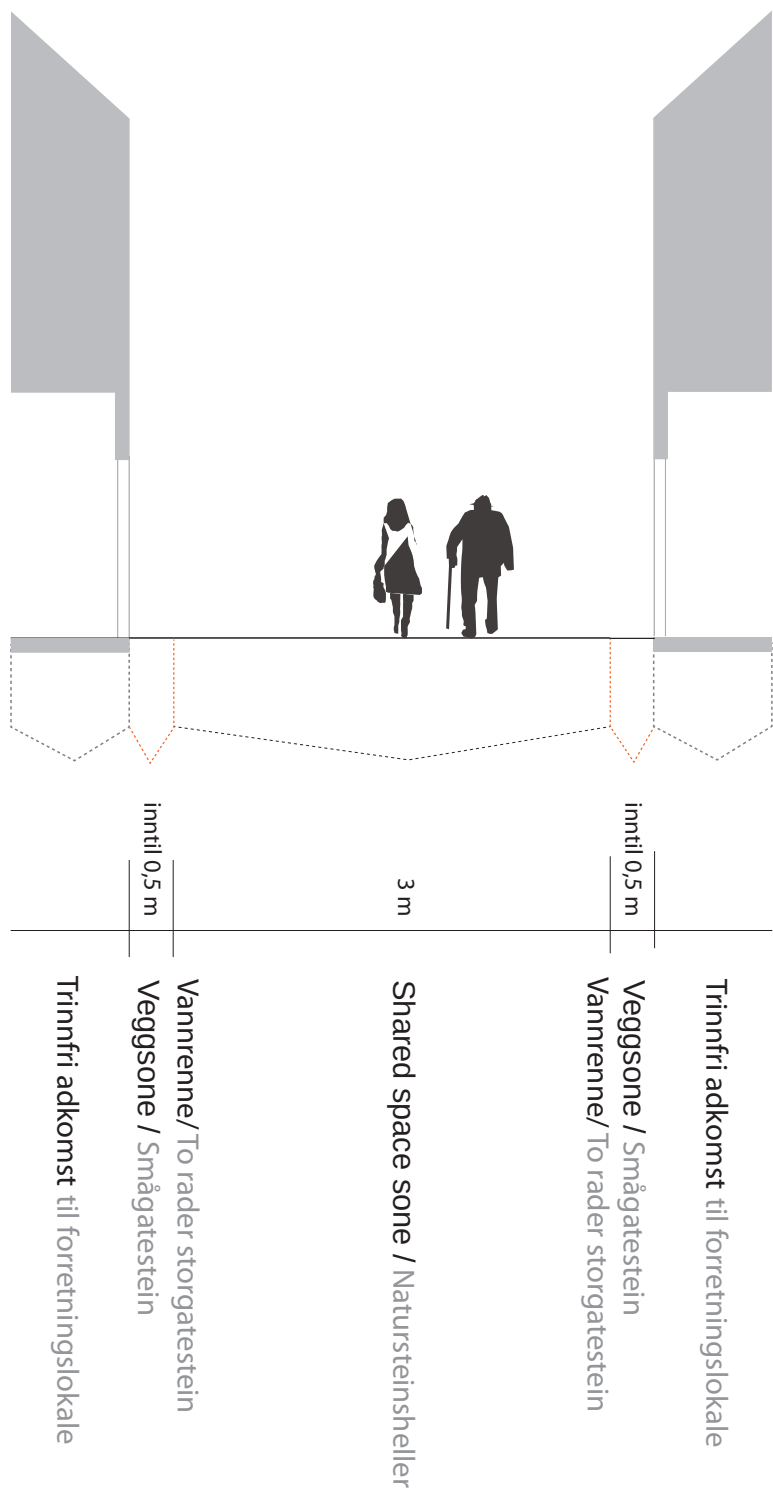
Kunst

Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

Skilt/reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

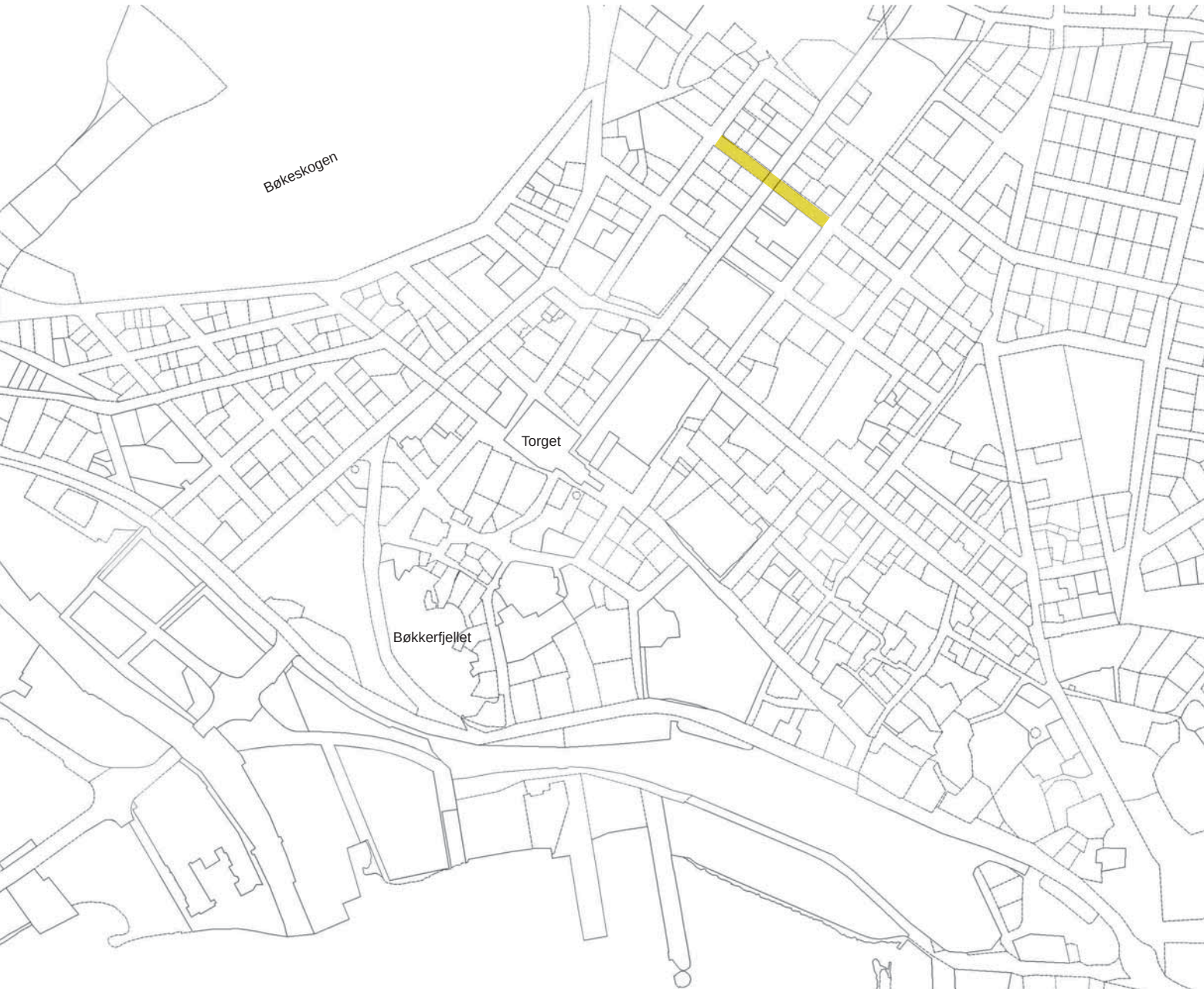
SMAL FJORDBYGATE
 SCHULTZES GATE
 Retning nord

By-
gatene
har alle for-
skjellig karakter,
men har det fellestrekk at
de er sentrumsnære kjørev-
eier med mye gjennomfart-
strafikk. Noen er rene bolig-
gater, mens andre også har
noe næringsvirksomhet.
Det anbefales derfor at
disse gatene gis en lik ut-
forming, men med
et mindre urbant preg
enn fjord- bygatene.

A white, irregular, stone-like shape with a rough, hand-carved appearance, centered on a solid gray background. The shape has several small indentations and protrusions, giving it a natural, organic feel.

BYGATER

SVERRES GATE

HISTORISK

Sverres gate kaltes tidligere Heggenbakken, etter en fløtningsinspektør Heggen som bodde her.

DAGENS SITUASJON

Sverres gate er en viktig forbindelse og visuell akse mot Bøkeskogen. Den delen av Sverres gate som omfattes av denne formingsveilederen, går mellom Haralds gate og Sigurds gate. I dette utsnittet av gateløpet er det fortsatt noe handelsvirksomhet igjen, særlig i de bygningene som ligger i tilknytning til Nansetgata. Resterende gateløp er i dag ren boliggate.

SVERRES GATE

Sverres gate var på 1890 tallet bare bygget ut i strekningen mellom Bøkeskogen og Nansetgata og var en del av det området som gikk under navnet "Nybyen"

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

I forlengelse av byens forflytning mot fjorden og en påfølgende svekket handelsakse opp Nansetgata, vil Sverres gate mest sannsynlig miste mer og mer av sin handelsfunksjon og bli en ren boliggate i tilknytning til sentrum.

Byromsfunksjon

Kjørevei

Arkitektur

Gaten har en typisk småbyskala bebyggelse, med hovedvekt av eldre trehus i varierende forfatning.

Bygulv

Det anbefales at gaten utformes med opphøyde fortau på hver side. Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggsoner, asfalt i gangsoner, ledelinje i smågatestein (avvikende farge), obsfelt etter behov (f.eks Furnes støpejernshelle), kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for bygate (s.187)*.

Bymøbler

Se *Temastrategi. Bymøbler*.

Vegetasjon

Det foreslås ingen ny beplantning i Sverres gate.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

Der er ingen kulturhistoriske enkeltelementer som foreslås fremhevet spesielt i denne delen av Sverres gate.

Kunst

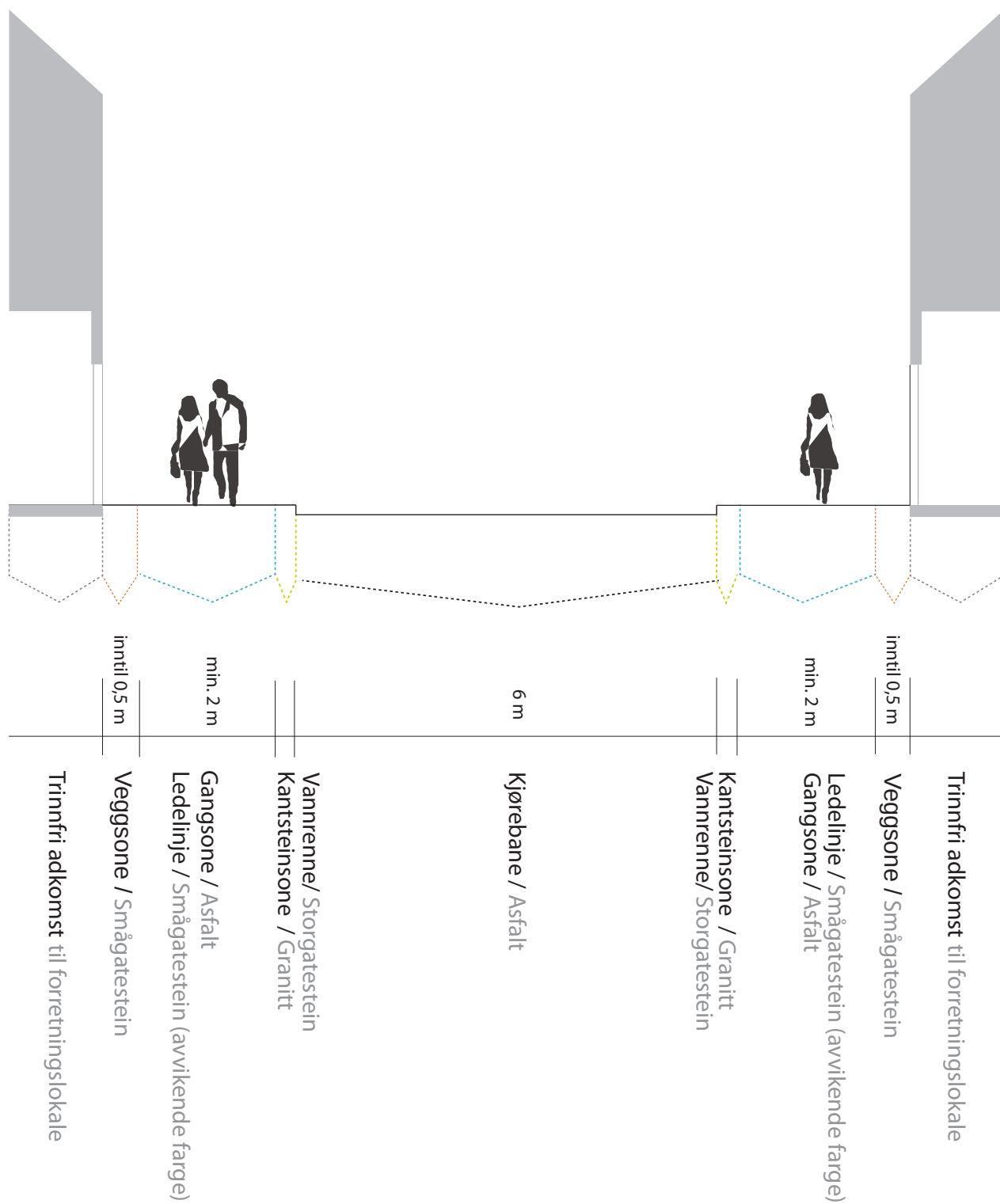
Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

Skilt/reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

BYGATE

SVERRES GATE / OLAVS GATE / NYGATA / HARALDS GATE / OSKARS GATE / ØVRE TORGGATE /
SIGURDS GATE

OLAVS GATE

HISTORISK

Olavs gate ble regulert på midten av 1870-tallet som en del av Nybyen. Området ble først regulert i 1874 etter bybrannen i 1884, der alle kvartalene nordøst for Nansetgata opp mot Sverres gate brant ned.

DAGENS SITUASJON

Den delen av Olavs gate som omfattes av denne formingsveilederen, er strekningen som går mellom Haralds gate og Sigurds gate. Her er gaten en viktig del av trafikkavviklingen rundt sentrum, ettersom Nansetgata er stengt for gjennomkjøring nedfor dette området. Gateløpet preges av ny bebyggelse på begge sider, med den sammenhengende bygningskroppen i kvartal 13 og 14 på sørsiden og bygninger av tidlig modernisme på nordsiden. Her er det fortsatt noe handelsvirksomhet igjen. Som fondmotiv mot vest ligger en rød sveitservilla og bak den igjen, Bøkeskogen som en hatt over bebyggelsen.

OLAVS GATE

Olavs gate på slutten av 1800-tallet. Sveitervillaen og Bøkeskogen i bakgrunnen er fortsatt et fondmotiv i gatebildet

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

I forlengelse av byens forflytning mot fjorden og en påfølgende svekket handelsakse opp Nansetgata, vil Olavs gate mest sannsynlig miste mer og mer av sin handelsfunksjon og bli en ren boliggate i tilknytning til sentrum.

Byromsfunksjon

Kjørevei

Arkitektur

Olavs gate er et eksempel på hvordan såkalt kvartalsarkitektur kan påvirke byrommet. Både Kvartal 13 og 14 har bygningskropper som strekker seg over et helt kvartal, og dermed bryter med en historisk tradisjon i byen hvor kvartalene er sammensatt av flere eiendommer som gir en vertikal oppdeling av fasaden og variert bebyggelse ut mot gaten. Slik disse bygningene er blitt utført, har resultat blitt ett sammenhengende, horisontalt fasadeløp med lite variasjon og liten grad av utveksling med gaterommet utenfor. Dette igjen fører til at gaten tømmes for innhold og oppleves som ensformig og kjedelig å bevege seg i som fotgjenger. Hvis ønsket er et levende og aktivt bysentrum, bør lignende løsninger unngås i fremtiden.

Bygulv

Det anbefales at gaten utformes med opphøyde fortau på hver side. Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggsoner, asfalt i gangsoner, ledelinje i smågatestein (avvikende farge), obsfelt etter behov (f.eks Furnes støpejernshelle), kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for bygate* (s.191).

Bymøbler

Se *Temastrategi. Bymøbler*.

Vegetasjon

Det foreslås ingen ny beplantning i Olavs gate utover den eksisterende beplantning som er der i dag.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

Der er ingen kulturhistoriske enkeltelementer som foreslås fremhevet spesielt i denne delen av Olavs gate.

Kunst

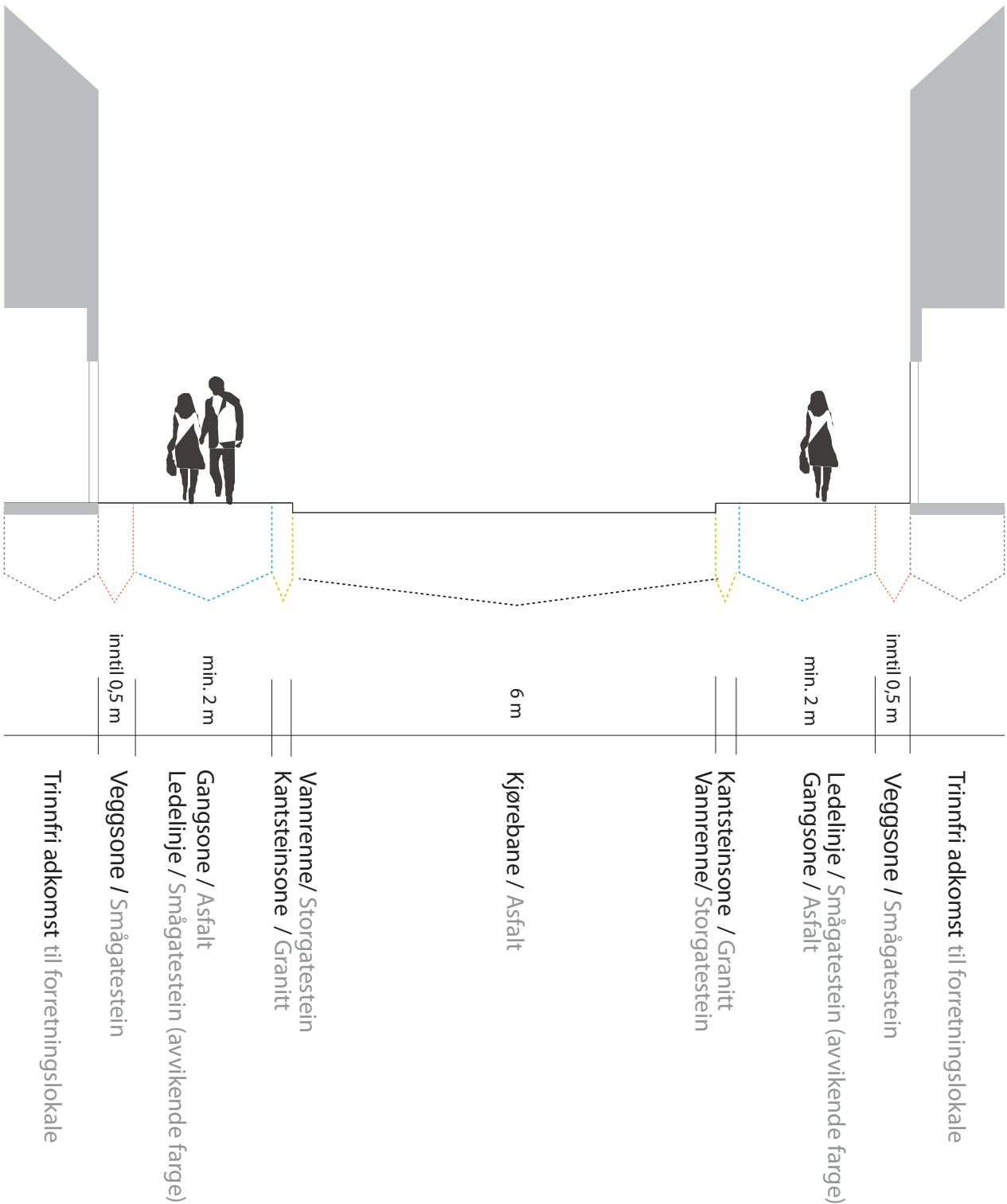
Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

Skilt/reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

BYGATE

SVERRES GATE / OLAVS GATE / NYGATA / HARALDS GATE / OSKARS GATE / ØVRE TORGGATE /
SIGURDS GATE

NYGATA

HISTORISK

Nygata ble regulert og bebygd etter bybrannen i 1884.

DAGENS SITUASJON

Nygata er en relativt kort gate beliggende i en bratt bakke mellom Lilletorget og Bøkeskogen med noe handelsvirksomhet på begge sider av gateløpet. I tillegg er den en viktig visuell akse mot Bøkeskogen, som er med på å knytte byen tettere sammen med naturen.

NYGATA

På hjørnet mellom Kongegata og Nygata drev Sverre Gaarder kjøttforretning og pølsemakeri på begynnelsen av 1900-tallet

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

NYGATA

På motsatt side holdt Larvik Dampfarveri til omtrent på samme tid. Før brannen lå den mer kjente "Farverigaarden" her

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

I fremtiden vil det være ønskelig å forsterke kontakten mellom byen og Bøkeskogen enda mer ved å stramme opp gateløpet. Nygata har et utviklingspotensiale når det gjelder økt fortetting innenfor eksisterende bystruktur med forretning/ kontorvirksomhet i første etasje og utvikling av flere bynære boliger i etasjene ovenfor. En skarpere fasadelinje, som samtidig rent høydemessig underordner seg Bøkeskogens silhuettvirkning som "hatt" over byen, ville stramme opp den visuelle innrammingen av skogen i bakkant. En mer synlig trappeadkomst med belysning til Bøkeskogen ville i tillegg være med på å øke tilgjengeligheten fra bysiden.

Byromsfunksjon

Kjørevei

Arkitektur

Rent arkitektonisk fremstår Nygata utydelig og udefinert. Det store parkeringsarealet på taket av Nygata 3, med adkomst fra Øvre Bøkeligate, bidrar ikke til en utveksling med gaterommet utenfor. På sikt vil det derfor kunne lønne seg å stramme opp gaterommet med en bebyggelse av bedre arkitektonisk kvalitet som i første etasje henvender seg mot gaten og dermed skaper en bedre interaksjon med byrommet.

Bygulv

Det anbefales at gaten utformes med opphøyde fortau på hver side. Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggsoner, asfalt i gangsoner, ledelinje i smågatestein (avvikende farge), obsfelt etter behov (f.eks Furnes støpejernshelle), kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for bygate* (s.195).

Bymøbler

Se *Temastrategi. Bymøbler*.

Vegetasjon

Det foreslås ingen bruk av vegetasjon i Nygata.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

Det er ingen kulturhistoriske enkeltelementer som bør fremheves spesielt i Nygata.

Kunst

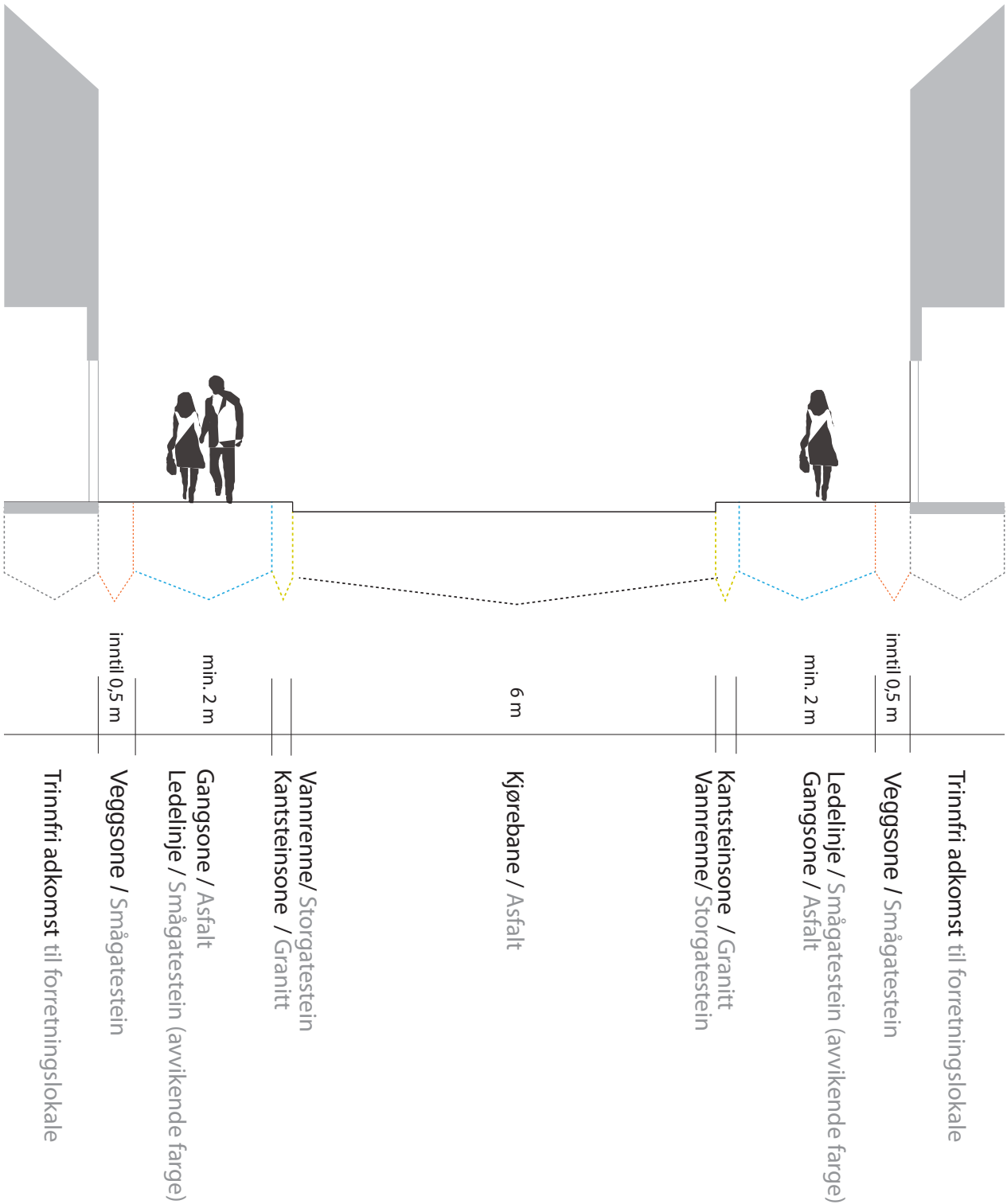
Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

Skilt/reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

BYGATE

SVERRES GATE / OLAVS GATE / NYGATA / HARALDS GATE / OSKARS GATE / ØVRE TORGGATE /
SIGURDS GATE

HARALDS GATE

HISTORISK

Tidlig på 1800-tallet var nederste del av Haralds gate bare en trang passasje ned mot Prinsegata, kalt Trumpetgangen på grunn av sin form. Senere fikk den navnet Bassogangen etter graver Jens Bassow, og fra 1882 gikk den under navnet Bryggerigaden etter det store ølbryggeriet som lå der Amfi ligger i dag.

DAGENS SITUASJON

Den delen av Haralds gate som omfattes av denne formingsveilederen strekker seg fra Prinsegata til Håkons gate. I dag er denne delen av gateløpet en relativt bred og pregløs gjennomfartsåre med mye trafikk. Bebyggelsen er variert, men med få høydepunkter rent arkitektonisk. I den senere tid har gaten blitt rustet opp og utformet etter prinsipper for universell utforming, i tillegg til sykkelfelt i den ene retningen.

BRYGGERIGADEN

Chr. Christiansens bryggeri ble oppført i 1857 og er opphavet til navnet "Bryggerikvartalet". Den monumentale mursteinsbygningen i midten er selve bryggeriet, mens bygningene på oppsiden hadde funksjon som ishus og staller

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

BRYGGERIBYGNINGEN

Bryggerifasaden hadde vakre mursteinsdetaljer. Man kan bare drømme om hva bygningen kunne blitt brukt til i dag om den hadde blitt bevart

FOTO: PER NYHUS' FOTOARKIV

FREMTID

Haralds gate bør utformes i tråd med Prinsegata, som en naturlig forlengelse av denne, hvor hovedvekten bør ligge på en prioritering av de myke trafikkanter i bybildet. Gaten bør derfor oppgraderes med sykkelfelt i begge retninger, i tråd med forslaget i Hovedplan for sykkel. I tillegg bør fortau på begge sider utvides. For å myke opp gaterommet ytterligere og skjerme gående fra gjennomfartstrafikken, bør det vurderes om gaten skal beplantes med trerekke på begge sider mellom Prinsegata og Jegersborggate.

Byromsfunksjon

Kjørevei

Arkitektur

Nedre del av Haralds gate preges av et nyere arkitektonisk formspråk, med Domusbygget som det første som slo an tonen med et mer moderne uttrykk. Likevel fremstår gaten som et sted der de fleste bygninger viser sin bakside, uten den kjærlighet og omhu som ligger i den presentable forside. Inntrykket av gaterommet er broket og sammensatt, men uten den kvalitet som kjennetegner andre slike steder i byen.

Bygulv

Det anbefales at gaten utformes med opphøyde fortau på hver side. Bygulvet anbefales anlagt med smågatestein i veggsoner, natursteinsheller i gangsoner, ledelinje i smågatestein (avvikende farge), obsfelt etter behov (f.eks Furnes støpejernshelle), vegetasjonsfelt med smågatestein og tregruberist, kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for bygate - Haralds gate (s.199)*.

Bygulvet i resterende del av gaten utformes med smågatestein i veggsoner, fortau i asfalt, smågatestein som ledelinje, kantstein i granitt, storgatestein i vannrenne og asfalt i veibane. Se *Prinsippsnitt for bygate (s.187)*.

Bymøbler

Det opparbeidede hvilereposet i gateløpet bør vedlikeholdes og evt. utbedres. Se kart *Fremtidig situasjon (s.69)*
Se *Temastrategi. Bymøbler*.

Vegetasjon

Det foreslås at Haralds gate beplantes med trerekke av sølvpil (*Salix alba 'Sericea'*) på begge sider av gaten mellom Prinsegata og Jegersborg gate.

Belysning

Belysningen bør vurderes i forhold til en helhetlig belysningsplan, i h.h.t. strategien for belysning for Larvik by. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Belysning*, del II.

Arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer

Der er ingen kulturhistoriske enkeltelementer som foreslås fremhevet spesielt i denne delen av Haralds gate. (Torget 11, se avsnitt Torget)

Kunst

Se detaljert beskrivelse under punktet *Temastrategi. Kunst i det offentlige rom*.

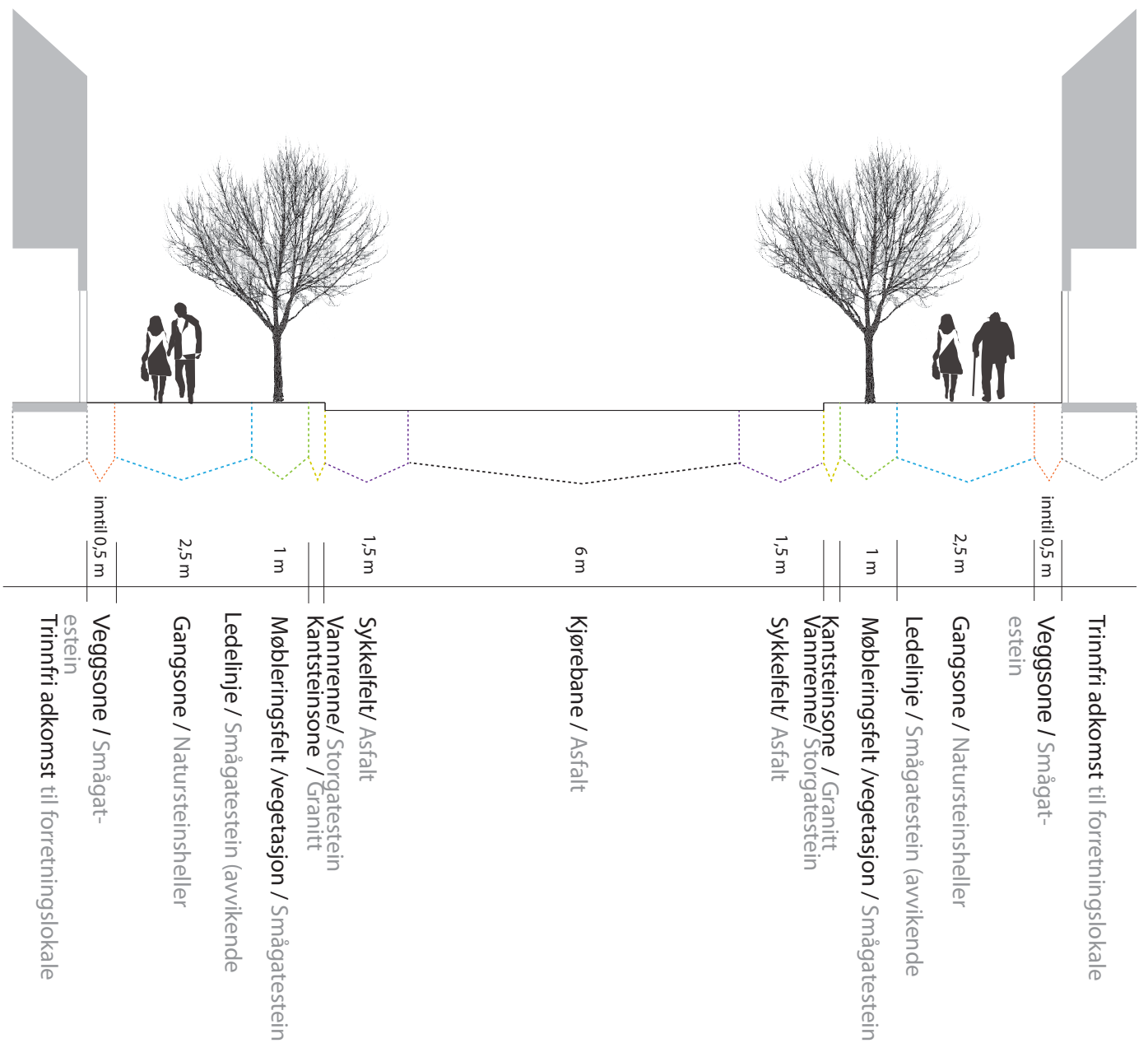
Skilt/reklame

Bruk av skilt og reklame skal tilpasses det enkelte byggs arkitektoniske uttrykk (stilperiode og utforming), virksomhetstype og plasseres i tråd med retningslinjer for universell utforming. Se detaljerte retningslinjer under punktet *Skilt / reklame*, del II.

BYGATE

HARALDS GATE

Retning nord

DEL IV

APPENDIKS

ÅRSTIDSVARIASJONER

En av hovedstrategiene i formingsveilederen er å ha fokus på og vektlegge årstidsvariasjoner i sentrums byrom. Det vil i praksis si å tilrettelegge for og utforme byrommene på en slik måte at de skal ha noe å tilby byens brukere hele året, ikke bare i sommerhalvåret. Det kan gå på visuelle og estetiske verdier, sanseopplevelser, aktivitetstilbud som tilbys og tilrettelegges, og funksjonalitet i forhold til drift og vedlikehold.

Visuelle og estetiske verdier

Ved bruk av vegetasjon som fremhever ulike årstider, kan vi øke den estetiske opplevelsesverdien av byen. Dette kan gjøres ved å benytte vegetasjon med ulike egenskaper til forskjellige tider av året, som for eksempel vakre blomstrer, fargerikt løvverk, dekorativ og skulpturell form, spesielle frukter og/eller gode dufter. Dersom disse egenskapene brukes på en bevisst måte, kan det bidra til å gjøre byen mer attraktiv store deler av året. Ved siden av det rent estetiske aspektet, kan vegetasjon også være med på å tilføre byen et rikere fugleliv, rense luften for støv og forurensning, gi svalende skygge og rike sanseopplevelser.

I Larvik sentrum anbefales det generelt å plante flere trær, men valg av tresort og plassering må gjøres på en bevisst måte. I den forbindelse bør det legges vekt på bruk av trær med forskjellige kvaliteter og egenskaper til ulike tider av året. Én gate kan få trær med spesielle høstkvaliteter (for eksempel hjertetre), en annen kan få trær med spesielle vårkvaliteter (for eksempel prydkirsebær) og en tredje kan få trær med spesielle sommerkvaliteter (blomstrende hybridgullregn). Det kan også benyttes vegetasjon som har verdifulle egenskaper i vinterhalvåret, som kollete og klypte trær og busker, vintergrønne vekster osv.

Aktivitetstilbud

Ved å tilrettelegge for ulike aktivitetstilbud i byen for alle aldersgrupper til ulike tider av året, vil byens kvalitet som møteplass og oppholdssted styrkes. Det kan være i form av permanente tilbud som å tilrettelegge for skøytebane på torget vinterstid, petanquespill og vannlek sommerstid, eller tilbud av mer midlertidig art, som gateskirenn, høsttakkefest og karneval.

I Larvik sentrum er det behov for å tilrettelegge for flere aktiviteter, og noen områder utmerker seg spesielt. Bøkkerfjellet med tilhørende parkeringsplass er et flott område som har et stort potensial som sentral aktivitetspark. Torget, med tilgrensende gågater, har også utnyttede muligheter i dette henseende.

Drift og vedlikehold

Drift og vedlikehold vil ha mye å si for hvordan byrommene vil kunne fungere på en god måte hele året. Hva som må gjøres og hvem som har ansvaret i forhold til opparbeidelse/etablering og vedlikehold av vegetasjon, bygulv, bymøbler, kunst, arkitektoniske og kulturhistoriske enkeltelementer, belysning og skilting i de ulike byrom, må avklares. De fleste trær vil kreve noe beskjæring for å oppnå ønsket funksjon og hensikt, og dette er noe som må tas med i beregningen når vegetasjonsbruk og materialbruk velges. Lind vil for eksempel kreve en del arbeid for å oppnå den skulpturelle formen som gir den visuelle verdi også vinterstid.

I Larvik anbefales det at det legges varme i bygulvet i gågatenettet slik at sentrumsgatene i større grad kan tas i bruk hele året. På sikt vil også dette være ønskelig i fortaussonen i Prinsegata og andre viktige gateløp ned mot Indre havn. Dette vil forbedre framkommeligheten vinterstid betraktelig og minske problemer i forbindelse med bl.a. brøyting. I tillegg vil det gjøre målet om årstidsvariasjon og universell utforming i Larvik sentrum lettere å realisere.

Skøjtebane vinterstid. Kongens Nytorv, København. Foto: Flickr

Bypark på sommeren. Kongens Nytorv, København. Foto: Flickr

VEDLIKEHOLD / ANSVARSFORDELING

Det er viktig å få avklart hvem som skal opparbeide, drifte og vedlikeholde de ulike gateløpene og byrommene i Larvik sentrum. Denne ansvarsfordelingen omhandler bl.a. brøyting, soping, strøing, planting og stell av vegetasjon. Brøyting er en utfordring i tette bygater, og det bør vurderes alternative løsninger. Mindre brøytemaskiner og varme i gågatenettet og sentrale forbindelseslinjer, kan være et god investering for et velfungerende bysentrum.

Det er under vurdering om noen gateløp skal være fylkeskommunale eller kommunale i fremtiden, bl.a. Haralds gate, deler av Nansetgata og deler av Olavs gate.

Foto: Flickr

H V O R	H V A	H V E M
Fylkeskommunale gater Nansetgata, Konggata, Prinsegata (opp til Haraldsgate), Jegersborggata, Fjellveien, Øvre Torggate, (fra Konggata til Mellom Bøkeliggate)	Kjørebane Fortau Fortau adskilt m/grøft e.l Bymøbler Belysning Vegetasjon Busskur/infotavle	Statens vegvesen ----- // ----- Gårdeier skal rydde, strø og fjerne istapper fra hustak m.m. Larvik kommune ----- // ----- ----- // ----- Statens vegvesen ----- // -----
Kommunale gater Bøkkerbakken, Romberggata, Schultzes gate, Nedre Torggate, Feyers gate, Bredochsgate, Linaaes gate, Berggata, Brannvaktsgate, Øvre Torggate, Oskars gate, Nygata, Sigurds gate, deler av Jegersborggate (Lilletorget), Haralds gate, Olavs gate og Sverres gate	Kjørebane Fortau Bymøbler Belysning Vegetasjon Privat vegetasjon og møblering v/butikkene	Larvik kommune ----- // ----- ----- // ----- ----- // ----- ----- // ----- Næringsdrivere
Torget	Bygulv Bymøbler Belysning Vegetasjon Torgboder	Larvik kommune ----- // ----- ----- // ----- ----- // ----- Eiendomsforetaket (leid ut)
Bøkkerfjellet	Bymøbler Belysning Vegetasjon	Larvik kommune + frivillig org. ----- // ----- ----- // ----- I tillegg er det frivillig org. som rydder m.m.
Smug/bakgårder	Bygulv Bymøbler Belysning Vegetasjon	Gårdeiere ----- // ----- ----- // ----- ----- // -----

INSPIRERENDE BYROMSPROSJEKT ● 1

M O S A I K K

Et smug er en smal snarvei gjennom et kvartal hvor man beveger seg på tvers av gateløpets tydelig definerte struktur. I motsetning til andre mer oversiktlige byrom, må disse snirklete passasjene oppdages og utforskes. På denne måte er de med på gjøre byen intim, spennende og uforutsigbar. De fleste er på privat grunn, men har ofte lange tradisjoner som aksepterte gangforbindelser for alle. Noen er tydelige og tilrettelagt, andre er lite synlige med et stort forbedringspotensial. Flere åpner seg i fine bakgårder og kan med forholdsvis enkle grep som maling, belegg, vegetasjon og møblering, forvandles til små perler i byveven. Som pustehull i byen skaper disse byrommene ofte rammen om gode møteplasser hvor andre aktiviteter enn de rent kommersielle kan komme til orde.

For å bevisstgjøre byens innbyggere om disse ofte glemte byrom, kan midlertidige "happenings" og installasjoner være en fin introduksjonsmetode. I Skien har kommunen, i tett samarbeid med gårdeiere, tatt initiativ til et byfornyelsesprosjekt med utgangspunkt i tanken om gjenbruk av gammel by. Prosjektet, som fikk navnet "Mosaikk", gikk i hovedsak ut på å transformere fem slitte bakgårder i Skien sentrum til hyggelige sosiale møteplasser, og på denne måte samtidig bidra til å aktivere tomme bygninger i sentrum. Kostnadene ble fordelt 50/50 mellom kommunen og gårdeierne i det aktuelle byrom. Fokus på estetikk har vært en stor del av prosjektet, og kunstnerne som har vært involvert i utformingen, kom derfor tidlig på banen.

Det er ikke vanskelig å forestille seg Mosaikkprosjektet overført til Larvik, men utformet og utviklet på byens egne premisser. I sentrum er det i dag tre åpne smug/snarveier: Mellom Kongegata og Sigurds gate, mellom Sigurds gate og Nansetgata og mellom Torget og Brannvaktsgate. Disse er mer eller mindre tilrettelagt, men kan med fordel oppgraderes og gjøres tydeligere. I tillegg er det flere smug/snarveier som er stengt, men som med forholdsvis enkle tiltak kan åpnes og gjøres tilgjengelige. Det er også flere halvglemte, men flotte bakgårder i Larvik sentrum som har stort potensial til å bli spennende byrom i fremtiden. Å oppgradere disse vil kunne berike byen og gi et stort løft for bylivet i Larvik sentrum.

En av bakgårdene som ble transformert under Mosaikkprosjektet

BAKGÅRDER I LARVIK SENTRUM

Bakgårder

Bakgårder i bruk

Bakgårder med stort potensiale

Smug

Potensielle smug

INSPIRERENDE BYROMSPROSJEKT ● 2

GADEN FINDER VEJ

Prosjektet “Gaden Finder Vej” oppstod sommeren 2009 som en reaksjon på den økonomiske krisens effekt på det offentlige rom i København som etterlot stagnerte renovasjoner og tomme butikklokaler i sitt kjølvann. Jægersborggade lå i forveien i et hardt belastet område på Nørrebro hvor kriminaliteten stadig fikk sterkere fotfeste. Samtidig var det også et område med en økende andel barnefamilier, små nisjebutikker og unge i etableringsfasen. To av disse var arkitektene Lise Bjerre Schmidt og Saskia Peinow. I etterkant av at det en natt ble avfyrt 33 skudd fra en scooter i full fart gjennom gaten, bestemte de seg for å ta tak i situasjonen og sette fokus på den negative utviklingen i nabolaget ved å bruke sitt eget faglige utgangspunkt, kunst og arkitektur, til å gjøre noe konstruktivt ut av forfallet. Og slik oppstod idéen om å transformere de uutnyttede butikkvinduene til midlertidige utstillingsrom og forvandle Jægersborggade til byens lengste galleri:

“Gaden Finder Vej udspiller sig i Jægersborggade, som på mange måder befinder sig i et økonomisk- og socialt spændingsfelt. Forvandlingskoefficienten er skyhøj – der er permanent byggerod- krisen kradser og lokaler fyldes og tømmes konstant. Gaden Finder Vej giver derfor det uattraktive omvendt fortegn ved at udnytte uudlejede lokaler som arbejdsramme for arkitekter og kunstnere. Udstillingsstederne opstår løbende i gadens inaktive rum, så der opstår et dynamisk galleri, der synliggør og følger gadens takt. Initiativet kommer til udtryk i en række udstil linger i hele gadens længde, mellem husene, på butiksskilte, i kælderrum, i butiksvinduer og langs husmuren. Projektet foreslår en metode til, hvordan man kan udvikle byrum, der som Jægersborggade døjer med kaotiske tilstande, og hvor det kræver handling, hvis ikke stedet skal 'gå i spåner af frygt' – som man har kunnet læse på skilte i gaden”.

Resultater:

Tryghed: lys i gaden, hvor der før var mørkt

Helhed: gaderummets huller fyldes ud

Positivitet: det negative bliver vendt til et attraktiv for gaden

Dobbeltfunktioner: eksempelvis lagere og udstillingssted i samme rum

Intensitet: gaderummet udnyttes mere effektiv

Genanvendelse: af kasserede byggematerialer

Styrkelse: af de fælles- og sociale værdier i gaden

Prosjektet er nå avsluttet, og i alt har over 80 kunstnere deltatt med verk i alle tenkelige fasonger og uttrykk. Tilsammen har alle disse initiativene bidratt til å forvandle en nedslitt og utrygg gate i København til et av byens mest spennende byrom, og dermed også vist hvordan én sterk idé kan skape store forandringer, selv med et vanskelig utgangspunkt.

Videoprojeksjon i vinduet. Foto: Gaden Finder Vej

Skiltpoesi. Foto: Gaden Finder Vej

Initiativtagerene. Foto: Gaden Finder Vej

Installasjon med solceller. Foto: Gaden Finder Vej

City Bondage, fotoutstilling. Foto: Gaden Finder Vej

FORSLAG TIL OPPFØLGENDE ARBEID

- Belysningsplan
- Idédugnad og konkurranse om utforming av Torget og Bøkkerfjellet
- Nye skilt- og reklamebestemmelser ved neste arealplanrullering
- Bakgårdsprosjekter
- Helhetlig strategi for kunst i det offentlige rom (Kunstforum Larvik)

**FORSLAG TIL PRIORITERINGSREKKEFØLGE VED OPPGRADERING
AV BYROM I SENTRUM**

DEL V

KORTFATTET OVERSIKT OVER
STILEPOKER FREM TIL MODERNISMEN

BAROKK (Europa: ca. 1550 -1700 / Norge: ca.1650 – 1760)

Barokken dekker perioden mellom renessanse og nyklassisisme, det vil si gjennom 1600-tallet og første halvdel av 1700-tallet. Barokkens stilformer oppsto i Italia men spredte seg raskt nordover via Frankrike, England, Holland, Tyskland og deretter Sverige og Danmark. I forhold til renessansen ble det lagt større vekt på sentralisering og aksialitet og en utvikling av planformene. Ordet barokk kommer fra det spanske ordet "barocco" som betyr ujevn perle. Betegnelsen kom i bruk på slutten av 1800-tallet som en nedsettende betegnelse for form- og detaljrikdommen som preget store deler av periodens kunst og arkitektur. Barokkens formspråk egnet seg for de store, monumentale bygninger og anlegg som kirke og kongemakt i Europa hadde behov for. Slottet Versailles utenfor Paris og Peterskirken i Roma er begge eksempler på hvordan barokkens formspråk ble benyttet for å uttrykke enevælde og makt.

At Larvik i 1671 ble grevskapsby, fikk store og avgjørende konsekvenser for hele byens videre utvikling. Dette er også grunnen til at Larvik er i besittelse av bygninger som kan dateres helt tilbake til denne perioden. Både Herregården, Anjushuset i Helgeroa og Kirkestredet 10 er eksempler på barokkstilens lokale uttrykk.

Kirkestredet 10

R O K O K K O (Europa: ca 1720 – 1760 / Norge: ca. 1750 – 1790)

Rokokko kommer av det franske ordet 'rocaille' som betyr opprevet klippe, og var en videreføring av barokkens formspråk. Hovedsakelig var rokokko en møbel- og interiørstil med et enkelt, grasiøst og asymmetrisk uttrykk. Karakteristisk for perioden er bestrebelsene etter illusjon gjennom bruk av speil, uklare overganger mellom tak og vegg og naturalistiske blomstermotiver. I arkitekturen videreføres mye av barokkens karakter både i grunnform og fasade og disse kan derfor være vanskelig å skille, men noen steder finner man eksempler på utsøkte rokokkoeksteriører. I Tyskland ligger lystslottet Sanssouci i Potsdam, og i Norge finner vi et eksempel på denne stilen i Damsgård Hovedgård i Bergen. Av mer lokale eksempler kan for eksempel nevnes herregården Fossesholm i Buskerud. De fleste bygninger her til lands fikk panel og ble malt i lysere farger, i sterk kontrast til barokkens mørkere fargepalett. Dører og vinduer fikk ofte lyse pastellfarger som blekblått og blekgrønt, men også hvitt ble mer vanlig å bruke. Ofte fikk fasadene et kulisseeaktig uttrykk med påsatt ornamentikk, dekorerte inngangsdører og søylemotiv.

I Larvik er det svært få gjenværende bygninger fra rokokkoen, og de som fortsatt finnes er ofte ombygget slik at husets eksteriør stilmessig ikke lenger kan tilskrives denne perioden. Laurvig Hospital et av distriktets beste eksempler på rokokkoarkitekturens uttrykk lokalt.

Laurvig Hospital

K L A S S I S I S M E (Europa: ca 1750 – 1830 / Norge: 1780 – 1810)

Klassisismen (også kalt nyklassisisme – Louis-seize) kan ses på som en reaksjon mot barokken og rokokkoens formspråk, og dens opprinnelse kan spores tilbake til opplysningstidens idéer og tidlig-romantiske strømninger. Gjennom arkeologiske utgravninger i blant annet Pompeii i Italia, ble de antikke idealer hentet frem i lyset, teoretisert og stillet opp mot samtidens livsformer. I arkitekturen kom dette til uttrykk gjennom en bevisst etterligning av det antikke formspråk, både i stil og motiver. Empiren regnes som en retning innen klassisismen og fikk fotfeste i Norge i perioden fra 1810 til 1835. Ordet 'empire' er fransk og betyr keiserdømme. Stilen oppstod under Napoleon, og viderefører det antikke formspråk med det romerske keiserstilen som ideal. Så og si all trehusbebyggelse i denne perioden ble oppført med eksteriør i empirestil. Empirens formspråk er enkelt og stramt, og fasadene ble ofte malt i lyse farger.

I likhet med barokken og rokokkoen, var klassisismen en stil utviklet og tilpasset bygninger av mur. I Norge ble det for det meste bygget i tre, og fasadene ble derfor malt i lyse pastellfarger for å illudere mur. I Larvik er Steingata 5 og 7 eksempler på stilartens lokale uttrykk. Som en kuriositet kan nevnes at døren i inngangspartiet tilhørende Steingata 7 er utført med en nydelig rokokkodetaljering og kommer opprinnelig fra et eldre hus i Dronningens gate.

Steingata 7

HISTORISME (Europa: 1850 – 1900 / Norge: 1850 – 1910)

Historismen er ingen rendyrket stilart, men heller en betegnelse på en periode hvor arkitekter arbeidet med tidligere tiders stilepoker fra gotikk til renessanse, barokk og rokokko som forbilder. Disse ulike stilene fikk derfor betegnelsen nygotikk, nyrenessanse osv. og kunne gjerne forekomme parallelt. I første halvdel av 1900-tallet var historismen sterkt nedvurdert og ansett for å være falsk og overfladisk. Lenge gikk den derfor under den nedsettende betegnelsen 'stilforvirring'. I denne perioden var byene i Norge i sterk vekst, noe som førte til et stort behov for nye boliger. Med en industri på fremmarsj og nye byggeteknikker under utvikling, ble murgårder over flere etasjer stadig mer vanlig i byene. I tillegg muliggjorde industriens masseproduksjon større frihet i valg av eksteriør og ornamentikk, noe som var med på å åpne døren for periodens stilkopiering. Nyklassisismen regnes ofte som den siste utløper av historismen, og stod særlig sterkt i perioden fra 1905 til ca 1935 frem til den ble avløst av funksjonalismen.

I Larvik er konsul Christiansens herskapshus og Festiviteten's murbygning lokale eksempler. Byen har ingen stor murgårdsbebyggelse av den typen man finner i Oslo, men de mindre murgårdene over to-tre etasjer som finnes i sentrum er gode eksempler på historismens mange stiluttrykk.

Konsul Christiansens herskapshus

SVEITSERSTIL (Europa: 1830 - 1890 / Norge: 1840-1920)

Sveitserstilen er den av stilartene som har satt størst preg på den norske trearkitektur. Inspirasjonen kom fra Tyskland, hvor det etter Napoleonskrigene var et sterkt ønske om å finne tilbake til den urtyske kultur, upåvirket av antikkens idealer. Delstaten Bayern fikk i denne sammenheng stor betydning ettersom området hadde ligget mer eller mindre isolert og dermed også upåvirket av tidenes skiftende stilepoker gjennom flere århundrer. Den lokale byggeskikken som fantes her, dannet etterhvert utgangspunkt for det vi senere kjenner som sveitserstilen. Hans Ditlev Linstow introduserte stilen i Norge, etter å ha blitt inspirert av en studiereise til Tyskland. Linstow anså den rådende nyklassisisme utført i tre som en etterligning av steinarkitekturen og så derfor et behov for en ny byggestil beregnet på små trehus. Villaen var det nye boligidealet på slutten av 1800-tallet, og her ble sveitserstilens formspråk spesielt utslagsgivende. I samarbeid med Henrik Wergeland tegnet han Wergelands bolig "Grotten" i Oslo, som regnes som Norges første sveitserhus. Stilen kjennetegnes først og fremst ved en rik ornamentering med utskjæringer både på brystninger, balkong- og verandarekkverk, rundt dører, vinduer og i gavlen. I motsetning til empirehuset, skulle nå bærende og konstruktive elementer synliggjøres som en del av den estetiske utformingen. Som i senempiren ble selve panelet malt i lyse sand- og kalksteinsfarger, mens gerikter, dører og vinduer ble malt i kontrastfarger for å fremheve ornamentikken og skape en mer spennende fasade. Senere ble det vanlig å male husene hvite slik vi ofte kjenner dem i dag.

I Larvik, som ellers i landet, fikk sveitserstilen godt fotfeste i villabebyggelsen. Et godt eksempel er Colin Archers bolig "Lilleodden" i Kirkestredet 11, oppført i 1870-årene. Et annet eksempel er villaen Solhaug på Nanset, oppført som landlig enebolig i 1878.

Kirkestredet 11

DRAGESTIL (Norge: 1880-1910)

Dragestilen oppstod i Norge på slutten av 1800-tallet og har røtter i nasjonalromantikken og den økte nasjonale bevissthet som vokste frem på denne tiden. Dette var det første forsøket på å skape en norsk trearkitektur, og inspirasjonen ble hentet i stavkirkenes formspråk og samtidens store arkeologiske utgravninger i forbindelse med både Gokstadskipet og Osebergskipet. Bygningsmessig har dragestilen mange fellestrekk med sveitserstilen, men i ornamentikk og fargebruk skiller den seg ut. Bygningene har ofte elementer fra gårdsbebyggelsen i innlandsbygdene med laftede tømmerhus og stabbur, i tillegg til visse likhetstrekk med det arkitektoniske formspråk man finner i stavkirkene. Detaljer og dekor er derimot som regel hentet fra vikingskipene. Et særlig kjennetegn er bruken av dragehoder i gavlspissene og nederst på vindskiene, noe som gav opphav til stilepokens navn.

I Larvik har vi ingen bygninger i karakteristisk dragestil, men "Larvik Bad" som ble revet i 1960-årene var et av få eksempler på denne stilartens uttrykk lokalt.

Larvik Bad

JUGEND (Europa: 1890-1914 / Norge: ca 1900 - ca 1910)

Jugendstilen oppstod samtidig med dragestilen, og var en reaksjon på historismens stilkopiering og masseproduksjonen av stilelementer, møbler og nips. Mange mente dette førte til en ukritisk holdning til kvalitet og estetikk i befolkningen. I England fikk bevegelsen navnet "The Arts and Crafts Movement", mens det i Frankrike gikk under betegnelsen Art Nouveau, som betyr "den nye kunsten". Men det var først og fremst i Tyskland at de norske arkitektene ble kjent med stilen, og derfor går perioden i Norge under den tyske betegnelsen jugend, som betyr "ungdom". Karakteristisk for jugendstilen er at den løsriver seg fra det klassiske formspråket og i stedet henter former i naturen. I ornamentikken kommer dette til uttrykk gjennom motiver av blomster, bladverk og dyr i utskjæringer, jernkonstruksjoner, tapetmønstre, glass og møbelkunst. Noen ganger ble jugendstilen rendyrket, men like ofte ble den kombinert med sveitserstil eller dragestil. I Norge er Ålesund den byen som er mest representativ for denne perioden.

I Larvik finner vi eksempler på jugendstilen i bygningene som ble gjenoppført etter bybrannen i nedre del av Kongegata og Bøkeli i 1902. Deler av dette området ble omfattet av murtvängen som ble innført i etterkant av brannen, og noen av murgårdene her har fått et enkelt jugendpreg. Det finnes også flere eksempler på hvordan denne stilen kom til uttrykk i villabebyggelsen, og her kan nevnes Jonas Lies hus i Stavern med adresse Larviksveien 22.

Larviksveien 22

FUNKSJONALISME (Europa: 1920 - 1940 / Norge: 1930 - 1940)

Betegnelsen funksjonalisme brukes hovedsakelig om en retning innen moderne arkitektur i Skandinavia som sprang ut fra et ønske om å kvitte seg med unødvendig dekor og gamle stilelementer og skape noe rent og fundamentalt nytt. Ny teknologi, med bruk av materialer som stål og armert betong, muliggjorde nye arkitektoniske uttrykksformer. I motsetning til jugendarkitekturen, som på mange områder delte samme ideologiske tankegang, var funksjonalistene inspirert av enkle, geometriske former. Arkitekten Louis Sullivans uttrykk "Form follows function", opprinnelig formulert i 1896, ble periodens mantra; et funksjonelt uttrykk var også et estetisk uttrykk. Ved å la bruk, materialer og konstruksjon være utgangspunkt for bygningens utforming, brøt funksjonalismen på denne måte med alle foregående stilarter. Den sveitsiske arkitekten Le Corbusiers "Fem punkter for en ny arkitektur" fikk en fundamental betydning for det funksjonalistiske formspråk: Skjelett av stålarmert betong, flatt tak med terrasse, fri innvending planløsning (konstruksjon av frittstående søyler muliggjorde utvendige og innvendige vegger uten bærende funksjon), horisontale vindusbånd og en fri fasade som skulle komponeres og utformes som en logisk konsekvens av planløsningen.

Til tross for vanskelige økonomiske tider, ble det i Larvik bygget flere bygninger i denne perioden. "Felumbgården", tegnet av Sverre Narve Ludvigsen, og villaen i Kongegata 42, tegnet av Piene & Zahl, er begge gode lokale eksempler på denne stilarten.

Kongegata 42

DELVI
KILDEHENVISNINGER

KILDEHENVISNING

Føringer/forankring

- Larvik kommune:
 - Kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020
 - Kommunedelplan for Larvik by 2006 – 2018
 - Kulturminneanalyse for Larvik by 2004
 - Estetisk program (Larvik kommune 2001)
 - "Kunst i det offentlige rom – etablering av kunstforum" (KST-sak 064/08)
 - "Skilter i Larvik kommune" (PLA-127/10)
 - "Larvik torg. Oppgradering" (KST-sak 088/09)
 -
- Statens vegvesen:
 - Hovedplan for sykkeltrafikk i Larvik og Stavern med konsekvensutredning
 - (Høringsutkast: 01.06.2011 Statens vegvesen/Larvik kommune)
 - Veg- og gateutforming. Normaler. Håndbok 017 (Nr.017 i Statens vegvesens håndbokserie. 2008)

Folkehelse

- Regional plan for folkehelse i Vestfold 2011-2014 (vedtatt i Fylkestinget 15.mars 2011)

Universell utforming

- Byggforsk (2001): *"Universell utforming, utforming som passer alle"*, Byggforskserien Planløsning 220.300
- Byggforsk (2001): *"Fortetting i byområder Byggforskserien"* Planløsning 312.047 Del I og II
- Guttu, Jon og Schmidt, Lene (2008): *"Fortett med vett: Eksempler fra fire norske byer"* MD, HB, NIBR
- Isdahl, Bård (2007): *"På taket, i gården, i parken: Kvalitetskriterier for uterom i tett by"* Norsk form, HB
- Bringa, Olav Rand: *"Veiviser til universell utforming. Tilrettelegging av nærmiljø for funksjonshemmede"* (Kommuneforlaget 1998)
- Porsgrunn Kommune: *"Testing av ledelinjer i Porsgrunn"* (Asplan Viak 2010)
- Oslo kommune v/Samferdselsetaten: *"Ledelinjer og kollektivtransport"* (Asplan Viak/ Vista utredning as 2008)

Historie

- Nyhus, Per: *"Larvik A – Å"* (Østlandsposten 1999)
- Nyhus, Per: *"Den gang det het Laurvig"* (Østlandsposten 1981)
- Nyhus, Per: *"Larvik før og nå"* (Østlandsposten 2008)
- Nyhus, Per: *"Larvik før og nå 2"* (Østlandsposten 2009)

Arkitektur/stilepoker

- "Arkitektur.Nå. Norsk arkitekturpolitikk" (Kultur- og kirke departementet 2009)
- Sørensen, Marianne: "Arkitektur og byggeskikk i Larvik" (Kultur og idrett, Larvik kommune 2000).
- "Estetikk i plan- og byggesaker". (Miljøverndepartementet)
- Wikipedia
- Store norske leksikon

Byplanlegging

- Gehl, Jan: "Byer for mennesker" (Bogværket 2010)
- Gehl, Jan og Gemzøe, Lars: "Nye byrum" (Arkitektens Forlag 2001)
- Miljøverndepartementet: "Byutviklingsprosessene i Drammen" (Miljøverndepartementet 2007)
- Skien Kommune: Mosaikkprosjektet i Skien by (2008)

Vegetasjon

- Hageselskapet: "Hageselskapets sortsliste" (Det norske Hageselskap 2006)
- Schul, Jane: "Hvilken plante hvor". (Utgitt i samarbeid med Det norske hageselskap (Cappelens Forlag AS i 2001)
- Berglund, Karin. Norsk utgave: Sandved, May: "Gyldendals nye store Hagebok" (3.opplag Gyldendal Fakta 2004)

Bymøbler

- Vestre: (www.vestre.com)
- Norfax Public Design (www.norfax.no)
- Protector Supply (www.protector-skilt.no)
- Smi Mekaniske (www.smimek.no)
- Furnes-Hamjern Holding AS (www.furnes-hamjern.no)

Foto

- Nyhus, Per: "Larvik før og nå" (Østlandsposten 2008)
- Nyhus, Per: "Larvik før og nå 2" (Østlandsposten 2009)
- Per Nyhus' fotoarkiv

Alle bilder gjengitt med tillatelse fra Per Nyhus

- Gehl, Jan: "Byer for mennesker" (Bogværket 2010)
- Gehl, Jan og Gemzøe, Lars: "Nye byrum" (Arkitektens Forlag 2001).

Alle bilder gjengitt med tillatelse fra Jan Gehl

Alle bilder hvor Flickr står oppgitt som kilde, er hentet under "Creative Commons-licensed content"

TAKK!

Larvik kommune vil gjerne rette en stor
takktil til alle bidragsytere i arbeidet med
formingsveilederen.

Uten deres kunnskap, engasjement og
inspill underveis i prosessen, hadde
dette arbeidet ikke fått den samme
faglige tyngde

Larvik
kommune

Formingsveileder for Larvik sentrum kan hentes på
www.larvik.kommune.no